Муқәддәс Китап

Инжил 2-қисим

«Маркус»

© Муқәддәс Китап 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Уйғурчә Муқәддәс тәрҗимиси»

Инжил 2-қисим

«Маркус»

(«Маркус баян қилған хуш хәвәр»)

Кириш сөз

Оқурмәнләр «Маркус баян қилған хуш хәвәр» тоғрилиқ алаһидә тонуштурушни «Инжилдики «төрт баян»» тоғрилиқ умумий кириш сөздин тапалайду. Биз мошу йәрдә пәқәт төрт нуқта үстидә тохталмақчимиз: —

(1) Маркус расул Петрус билән алаһидә йеқин мунасивәттә еди. Шуңа униң баянида Петрусниң көзлири арқилиқ көргән һәмдә униң чүшинишлири арқилиқ мәлум болған нурғун тәпсилатлар бардур. Наһайити қизиқ бир йери шуки, «Маркус»та он икки расул вә башқа мухлисларниң Мәсиһгә бағлиған етиқади җәһәтидә көп йетәрсизликләр вә нуқсанлар толиму рошән көрүниду. Мәсилән, «Маркус»ниң ахирқи баплирида Әйсаға әгәшкәнләрниң «расул» яки «мухлис» дегән атиқи пүтүнләй дегидәк көрүнмәйду.

Бизниң һеч гуманимиз йоқки, уларниң етиқадидики тейилип кетишлириниң маһийитини расул Петрус кейин чоңқур чүшинип йәткән, шуңа Маркус бу баянини язғанда Петрус униңға «мәслиһәтчи» болуш сүпити билән бу нуқта ениқ намайән қилинсун дәп қаттиқ җекилигән. Шуниңдәк Маркусниң баянида Петрусниң сәһвәнликлири вә имансизлиқлири ениқ көрүниду (16:7ни көрүң). Һәтта «Матта»да Мәсиһниң Петрусниң етиқадини тәриплигән сөзлири хатириләнгән болсиму, «Маркус»та хатириләнмигән («Мат.» 16:17-19). Буниң сәвәви бәкму рошәндур. Маркус Петрус, башқа расуллар вә мухлислар (вә һазирқи бизләр)ниң ишәшлик вә етиқатлиқ адәмләргә айландурулушниң мүмкинчилиги бардур — лекин Маркус бу иш пәқәт Мәсиһ Өз өлүми арқилиқ барлиққа кәлтүргән «йеңи әһдә» билән болиду дәп көрситиду («Мар.» 14:24). «Мар.» 7:14-23дә Мәсиһниң инсанниң қәлбидики алдамчилиқ вә чоңқур гунакар тәбийитигә шунчә ениқ диягнози көрситилиду; бу җаһил тәбийитимиз биз пәқәт Мәсиһниң әһдисигә кирип, Муқәддәс Роһтин муйәссәр болғандила ахирлишип, андин «**йеңи роһ, йеңи қәлб**» билән қайтидин бир башлиниш болиду, дәп көрситилиду.

(2) Маркус Мәсиһниң зор күч-қудритини оқурмәнләргә испатлимақчи. Шуңа «төрт баян» ичидә Маркусниң баянида Мәсиһниң яратқан мөҗизилири көпрәк хатирилиниду. Йәнә келип бу нуқта ениқ көрүнүши үчүн у көп карамәтләрни түркүмләр бойичә хатириләйду. Шуңа, у баянини пүтүнләй «вақит тәртиви» бойичә язған әмәс.

(3) 14:51-52дә, Әйсаниң башқа барлиқ мухлислириға охшаш, «Әйсани ташлап қачқан» бир «намәлум яш жигит» көрситилиду. Бу яш жигитни Маркусниң өзи, дәп ишинимиз.

(4) Маркус «баян»ини интайин аддий вә рошән услуб билән язиду.

Мәзмун: —

1. Йәһия пәйғәмбәрниң Әйса Мәсиһниң келишини җакалиши (1:1-8)
2. Әйса Мәсиһниң чөмүлдүрүлүши вә синилиши (1:9-13-айәтләр)
3. Әйса Мәсиһниң Галилийәдики хизмити (1:14-9:50)
4. Әйса Мәсиһниң Йерусалимға сәпири (10-бап)
5. Әйса Мәсиһниң бу дунийадики хизмитиниң ахирқи һәптиси (11-15-баплар)
6. Әйса Мәсиһниң тирилиши вә мухлислириға көрүнүши (16-бап)

Маркус

«Маркус баян қилған хуш хәвәр»
Чөмүлдүргүчи Йәһияниң тәлим бериши

Мат. 3:1-12; Луқа 3:1-9, 15-17; Юһ. 1:19-28

1 1 Худаниң оғли Әйса Мәсиһниң хуш хәвириниң башлиниши: 2 Йәшая пәйғәмбәрниң
язмисида хатириләнгәндәк: —

«Мана, алдиңда әлчимни әвәтимән.
У сениң йолуңни алдин-ала тәйярлайду.
3 Аңлаңлар, далада бирисиниң товлиған авазини!
У: «Пәрвәрдигарниң йолини тәйярлаңлар,
Униң үчүн чиғир йоллирини түптүз қилиңлар!» — дәйду».

4 Кишиләрни чөмүлдүрүш елип баридиған Йәһия пәйғәмбәр чөл-баяванда пәйда болуп,
гуналарға кәчүрүм елип келидиған, товва қилишни билдүридиған суға «чөмүлдүрүш»-
ни жақалашқа башлиди.
5 Пүтүн Йәһудийә өлкисидикиләр вә пүткүл Йерусалим шәһиридикиләр униң алдиға
чиқип, гуналирини иқрар қилиши билән униң тәрипидин Иордан дәриясида чөмүл-
дүрүлди. 6 Йәһия болса төгә жуңидин қилинған кийим кийгән, белигә көн тасма бағ-
лиған еди; йемәклиги чекәткә билән явайи һәрә һәсили еди. 7 У мундақ дәп жақалайтти:
— Мәндин қудрәтлик болған бири мәндин кейин келиду. Мән һәтта еңишип кәшлири-
ниң боқучини йешишкиму лайиқ әмәсмән! 8 Мән силәрни суғила чөмүлдүримән, лекин
у силәрни Муқәддәс Роһқа чөмүлдүриду.

Мәсиһниң чөмүлдүрүлүши вә синилиши

Мат. 3:13-17; Луқа 3:21-22

9 Шу күнләрдә шундақ болдики, Әйса Галилийә өлкисиниң Насарәт шәһиридин келип,
Йәһия тәрипидин Иордан дәриясида чөмүлдүрүлди. 10 У судин чиққандила, асманлар-

---

1:1 **«Әйса Мәсиһниң хуш хәвири»** — өзи елип кәлгән, өзи тоғрилиқ хуш хәвәрдур. **«хуш хәвириниң башлиниши»** — Маркус Әйса Мәсиһ тоғрилиқ бу хуш хәвәрниң өзи Худа аләмни яратқинидәк йеңи бир башлиниш кәлди, дәп көрсәтмәкчи болуши мумкин («Яр.» 1:1).
1:2 **«Мана, алдиңда әлчимни әвәтимән. У сениң йолуңни алдин-ала тәйярлайду»** — сөзлигүчи Худа Өзи, әлвәттә. Мошу сөзләр авал «Мис.» 23:20 һәм «Мал.» 3:1дә көрүниду.
1:2 Мис. 23:20; Мал. 3:1; Мат. 11:10; Луқа 7:27.
1:3 **«Аңлаңлар, далада бирисиниң товлиған авазини! У: «Пәрвәрдигарниң йолини тәйярлаңлар, Униң үчүн чиғир йоллирини түптүз қилиңлар!»** — «Йәш.» 40:3.
1:3 Йәш. 40:3; Мат. 3:3; Луқа 3:4; Юһ. 1:23.
1:4 **«Йәһия чөл-баяванда пәйда болуп...»** — әрәбчә «Йәһия» дегән исим ибраний тилида вә грек тилида учрайдиған «Юһанна» дегән исимдур; мәнаси, «Пәрвәрдигарниң меһри-шәпқити»дур. **««гуналарға кәчәрүм елип келидиған, товва қилишни билдүридиған «чөмүлдүрүш»»** — «чөмүлдүрүш» болса, суға чөмүлдүрүшни көрситиду. Башқичә ейтқанда, «яман йоллириңлардин йенип, товва қилиңлар! Товва қилғанлиғиңларни билдүрүш үчүн суға чөмүлдүрүшни қобул қилиңлар. Шундақ қилғанда, Худа силәрни кәчүрүм қилиду!» — Дегәндәк.
1:4 Мат. 3:1; Луқа 3:3; Юһ. 3:23.
1:5 Мат. 3:5; Луқа 3:7.
1:6 2Пад. 1:8; Лав. 11:22; Мат. 3:4.
1:7 Мат. 3:11; Луқа 3:16; Юһ. 1:27.
1:8 Йәш. 44:3; Йо. 2:28,29; Мат. 3:11; Рос. 1:5; 2:4; 11:15,16; 19:4.

ниң йерилип, Роһниң кәптәр қияпитидә чүшүп, өз үстигә қонуватқанлиғини көрди.
[11] Шуниң билән асманлардин: «Сән Мениң сөйүмлүк Оғлум, Мән сәндин толуқ хурсән-
мән!» дегән бир аваз аңланди.
[12] Вә Роһ дәрһал уни чөл-баяванға сүйләп чиқарди. [13] У чөлдә қириқ күн туруп, Шәйтан
тәрипидин синилип туратти. У шу йәрдә явайи һайванлар билән биллә еди; шу күн-
ләрдә пәриштиләр униң хизмитини қилди.

Әйсаниң төрт белиқчини чақириши

Мат. 4:12-22; Луқа 4:14-15; 5:1-11

[14-15] Әнди Йәһия соланғандин кейин, Әйса Галилийә өлкисигә берип: «Вақит-саити то-
шти, Худаниң падишалиғи йеқинлашти! Товва қилиңлар, хуш хәвәргә ишиниңлар!» дәп
Худаниң падишалиғиниң хуш хәвирини җакалашқа башлиди.
[16] Шу күнләрдә у Галилийә деңизи бойида кетиветип, Симон билән иниси Андрияснi
көрди. Улар белиқчи болуп, деңизға тор ташлаватати. [17] Әйса уларға:
— Мениң кәйнимдин меңиңлар, мән силәрни адәм тутқучи белиқчи қилимән! — деди.
[18] Улар шуан торлирини ташлап, униңға әгишип маңди. [19] У шу йәрдин бир аз өтүп Зәбә-
дийниң оғли Яқупни иниси Юһанна билән көрди. Бу иккиси кемидә туруп торлирини
оңшаватати. [20] У шуан уларниму чақирди. Улар атиси Зәбәдийни мәдикарлар билән
биллә кемидә қалдуруп, өзлири униң билән маңди.

Әйсаниң җин чаплашқан адәмни азат қилиши

Луқа 4:31-37

[21] Улар КәпәрНаһум шәһиригә кирди. Шабат күни у удул синагогқа кирип, тәлим бериш-
кә башлиди. [22] Халайиқ униң тәлимигә һәйрануһәс болушти. Чүнки униң тәлимлири
Тәврат устазлириниңкигә охшимайтти, бәлки толиму нопузлуқ еди.
[23] Синагогта напак роһ чаплашқан бир адәм бар еди. У:
[24] — И Насарәтлик Әйса, биз билән кариң болмисун! Сән бизни йоқатқили кәлдиңму?

1:10 **«Роһниң кәптәр қияпитидә чүшүп, өз үстигә қонуватқанлиғини көрди»** — «Роһ» Худаниң Роһи, Муқәддәс Роһни көрситиду. **«кәптәр қияпитидә»** — яки «пахтәк қияпитидә». Грек тилида бу қуш «перистера» дәп атилиду. «перистера» грек тилида һәм кәптәрни һәм пахтәкниму көрситиду.
1:10 Мат. 3:16; Луқа 3:21; Юһ. 1:32.
1:11 Зәб. 2:7; Йәш. 42:1; Мат. 3:17; 17:5; Мар. 9:7; Луқа 3:22; 9:35; Кол. 1:13; 2Пет. 1:17.
1:12 **«Вә Роһ дәрһал уни чөл-баяванға сүйләп чиқарди»** — «Роһ» — Худаниң Роһи, Муқәддәс Роһни көрситиду. **«....Роһ дәрһал уни чөл-баяванға сүйләп чиқарди»** — грек тилида «...Роһ дәрһал уни чөл-баяванға иштирип чиқарди» дейилиду.
1:12 Мат. 4:1; Луқа 4:1.
1:13 **«У чөлдә қириқ күн туруп, Шәйтан тәрипидин синилип туратти»** — бу айәткә қариғанда, у чөл-баяванда қириқ күн турғанда, Шәйтанниң синақлири тохтимай давамлаштурулған еди. «Матта» вә «Луқа»да хатириләнгән синақлар бу қириқ күнниң ахирида кәлгән болуп, синақлар әвҗигә чиққан еди.
1:14-15 **«Худаниң падишалиғиниң хуш хәвири»** — яки «Худаниң хуш хәвири».
1:14-15 Мат. 4:12; Луқа 4:14; Юһ. 4:43.
1:16 **«Улар белиқчи болуп, деңизға тор ташлаватати»** — мошу хил тор адәттә кеминиң кәйнидин тартилатти.
1:16 Мат. 4:18.
1:17 **«мән силәрни адәм тутқучи белиқчи қилимән!»** — «адәмни тутқучи» мошу йәрдә «тутуш» зиян йәткүзүш яки улардин пайдилиниш үчүн әмәс, бәлки уларни Шәйтанниң илкидин елип қутқузушни көрситиду.
1:17 Йәр. 16:16; Әз. 47:10.
1:18 Мат. 19:27; Мар. 10:28; Луқа 5:11; 18:28.
1:19 Мат. 4:21.
1:21 **«У удул синагогқа кирип, тәлим беришкә башлиди»** — «синагог»лар — Йәһудийларниң ибабәт қилишқа жиғилидиған җайлири. «Тәбирләр»ни көрүң.
1:21 Мат. 4:13; Луқа 4:31.
1:22 Мат. 7:28; Луқа 4:32.
1:23 **«напак Роһ»** — җинни көрситиду, әлвәттә. Амма бундақ ибарә җинларниң әйни напаклиғини тәкитләйду.
1:23 Луқа 4:33.

Мән сениң кимлигиңни билимән, сән Худаниң Муқәддәс болғучисисән! — дәп тов-
лайтти.
[25] Лекин Әйса жинға тәнбиһ берип: — Ағзиңни юм, бу адәмдин чиқ! — деди.
[26] Напак роһ һелиқи адәмниң тенини тартиштуруп, қаттиқ вақириғиничә униңдин
чиқип кәтти.
[27] Халайиқ һәммиси буниңдин интайин һәйран болуп, өз ара ғул-ғула қилишип:
— Бу қандақ иш? Йеңи бир тәлимғу! Чүнки у һоқуқ билән һәтта напак роһларғиму буй-
руқ қилалайдикән, уларму униң сөзигә бойсунидикән, — дейишти. [28] Буниңдин униң
шөһрити шу һаман пүтүн Галилийә өлкисиниң әтрапиға пур кәтти.

Әйсаниң Симонниң өйидә бимарларни сақайтиши

Мат. 8:14-17; Луқа 4:38-41

[29] Улар синагогдин чиқипла, Яқуп вә Юһанна билән Симон вә Андрияснiң өйигә бар-
ди. [30] Амма Симонниң қейинаниси қизитма ичидә йетип қалған еди. Улар дәрһал униң
әһвалини Әйсаға ейтти. [31] У аялниң қешиға берип, қолидин тутуп, йөләп өрә турғузди.
Униң қизитмиси дәрһал янди вә у уларни күтүшкә киришти.
[32] Кәчқурун күн патқанда, кишиләр барлиқ ағриқларни вә жин чаплашқанларни униң
алдиға елип келишти. [33] Пүтүн шәһәрдикиләр ишик алдиға топлашқан еди. [34] Шуниң
билән у һәр түрлүк кесәлләргә гириптар болған нурғун кишиләрни сақайтти вә нурғун
жинларни кишиләрдин һайдивәтти. Лекин у жинларниң гәп қилишқа йол қоймиди,
чүнки улар униң ким екәнлигини билишәтти.

Дуа қилиш, тәлим бериш

Луқа 4:42-44

[35] Әтиси әтигән таң техи атмастинла, у орнидин туруп, шәһәрдин чиқип, хилвәт бир
жайға берип дуа-тилавәт қилди. [36] Симон билән униң һәмраһлири уни издәп чиқти.
[37] Уни тапқанда:
— Һәммә адәм сени издишиватиду! — дейишти. [38] У уларға:
— Башқа йәрләргә, әтраптики йезиларғиму сөз-каламни жакалишим үчүн барайли.
Чүнки мән дәл мошу иш үчүн келишим, — деди. [39] Шундақ қилип, у пүткүл Галилийә өл-
кисини айлинип, синагоглирида сөз-каламни жакалайтти һәмдә жинларни кишиләр-
дин һайдиветәтти.

Әйсаниң мохо кесәлни сақайтиши

Мат. 8:1-4; Луқа 5:12-16

[40] Мохо кесили бар бир киши униң алдиға келип йелинип, тизлинип туруп:
— Әгәр халисиңиз, мени кесилимдин пак қилалайсиз! — дәп өтүнди.
[41] Әйса ичи ағриғач қолини созуп униңға тәккүзүп туруп:

1:29 Мат. 8:14; Луқа 4:38.
1:32 **«Кәчқурун күн патқанда, кишиләр барлиқ ағриқларни вә жин чаплашқанларни униң алдиға елип келишти»** — шу күни «шабат күни» (дәм елиш күни) болуп, хәлиқ бимарларни Әйсаниң алдиға көтирип апириш үчүн кәчқурунғичә күткән еди. Ибранийларға нисбәтән «йеңи бир күн» кәчқурунда башлиниду.
1:32 Мат. 8:16; Луқа 4:40.
1:35 Мат. 14:23; Луқа 4:42.
1:38 **«Чүнки мән дәл мошу иш үчүн келишим»** — грек тилида «чүнки мән дәл мошу иш үчүн чиқишим».
1:38 Йәш. 61:1; Луқа 4:18;43.
1:40 **«мохо кесили бар бир киши»** — «мохо кесили» бир хил қорқунучлуқ терә кесили болуп, Йәһудийлар бу хил кесәлгә гириптар болғанларни напак дәп қарап уларға қәтъий йеқинлашмайтти.
1:40 Мат. 8:2; Луқа 5:12.

— Халаймән, пак қилинғин! — девиди, 42 шу сөз биләнла мохо кесили дәрһал бимардин
кетип, у пак қилинди. 43 У униңға:
— Һазир бу ишни һеч кимгә ейтма, бәлки удул берип мәсъул каһинға өзәңни көрси-
тип, каһинларда гувалиқ болуш үчүн, Муса бу кесәлдин пакланғанларға әмир қилған
қурбанлиқларни сунғин, — дәп уни қаттиқ агаһландуруп йолға салди.
45 Бирақ у адәм чиқип, бу ишни көп йәрләрдә җар селип, кәң йейиветти. Шуниң билән
Әйса һеч қандақ шәһәргә очуқ-ашкарә кирәлмәй, бәлки шәһәрләр сиртидики хилвәт
җайларда турушқа мәҗбур болди; халайиқ һәр тәрәптин униң йениға топлишатти.

Әйсаниң паләч адәмни сақайтиши

Мат. 9:1-8; Луқа 5:17-26

2 1 Бир нәччә күндин кейин у қайтидин Кәпәрнаһумға кирди. У өйдикән, дегән хәвәр
тарқиливиди, 2 шунчә көп адәм у йәргә жиғилдики, һәтта ишик алдидиму пут
дәссигидәк йәр қалмиған еди. У уларға сөз-калам йәткүзүвататти. 3 Мана шу әснада, бир
нәччә адәм униң алдиға бир паләчни елип кәлди; уни улардин төрти көтирип әкәлгән
еди. 4 Адәмниң көплүгидин униңға йеқинлишалмай, улар униң үстидин өгүзни тешип,
төшүк ачқандин кейин паләчни зәмбил билән Әйсаниң алдиға чүшәрди. 5 Әнди Әйса
уларниң ишәшини көрүп паләчкә:
— Балам, гуналириң кәчүрүм қилинди, — деди.
6 Лекин у йәрдә олтарған бәзи Тәврат устазлири көңлидә гуманий соалларни қоюп: 7 «Бу
адәм немә үчүн мундақ дәйду? У күпүрлүк қиливатидиғу! Худадин башқа кимму гуна-
ларни кәчүрүм қилалисун?» дейишти.
8 Әйса шуан роһида уларниң көңуллиридә шундақ гуманий соалларни қоюватқанлиғи-
ни билип йетип, уларға мундақ деди:
— Силәр көңулдә немишкә шундақ соалларни қойисиләр? 9 Мошу паләчкә: «Гуналириң
кәчүрүм қилинди!» дейиш асанму, яки «Орнуңдин тур, зәмбил-көрпәңни жиғиштуруп
маң!» дейиш асанму? 10 Амма һазир силәрниң Инсаноғлиниң йәр йүзидә гуналарни
кәчүрүм қилиш һоқуқиға егә екәнлигини билишиңлар үчүн, — У паләч кесәлгә:
11 — Саңа ейтайки, орнуңдин тур, зәмбил-көрпәңни жиғиштуруп өйүңгә қайт! — деди.
12 У дәрһал орнидин дәс туруп, зәмбил-көрписини жиғиштурди вә һәммәйләнниң көз
алдида өйдин чиқип кәтти. Һәммәйлән қаттиқ һәйран қелип Худани улуқлишип:
— Мошундақ ишни әзәлдин көрүп бақмиған едуқ, — дейишти.

1:43 **«Муса бу кесәлдин пакланғанларға әмир қилған қурбанлиқларни сунғин»** — Муса пәйғәмбәр Тәврат қанунида шундақ әмирни көрсәткән: — Бир мохо кесили сақайтилған болса, у муқәддәс ибадәтханиға берип, өзиниң сақайтилғанлиғини каһинға көрситип, андин мохо кесилидин сақайғанлар қилишқа тегишлик қурбанлиқларни сунуши керәк еди. Шүбһисизки, Муса пәйғәмбәрдин башлап Мәсиһ Әйса кәлгичә, бу мурасим һеч өткүзүлүп баққан әмәс еди. «Лав.» 14-бапни көрүң.

1:43 Лав. 13:2; 14:1.

2:1 Мат. 9:1; Луқа 5:17.

2:3 Мат. 9:1; Луқа 5:18.

2:4 **«униң үстидин өгүзни тешип, төшүк ачқандин кейин...»** — авал өгүзниң каһишлирини елиши керәк еди.

2:7 Зәб. 31:5; 50:4-6; Йәш. 43:25.

Әйсаниң Лавийни мухлисликқа чақириши — «гунакарлар» билән һәмдәстихан олтириши

Мат. 9:9-13; Луқа 5:27-32

[13] У йәнә деңиз бойиға қарап маңди. Кишиләр топи униң әтрапиға олишивалди. У уларға
тәлим бәрди.
[14] У йолдин өтүп кетиватқанда, баж алидиған орунда олтарған Алфайниң оғли Лавийни
көрүп, униңға:
— Маңа әгәшкин, — деди. У орнидин туруп, униңға әгәшти.
[15] Вә шундақ болдики, у Лавийниң өйидә дәстиханда олтарғанда, нурғун бажгирлар вә
гунакарлар Әйса вә униң мухлислири билән һәмдәстихан болди. Бундақ кишиләр хелә
көп еди, уларму униңға әгәшкән еди. [16] Әнди Тәврат устазлири вә Пәрисийләр униң гу-
накарлар вә бажгирлар билән бир дәстиханда олтарғанлиғини көрүп, мухлислириға:
— У немишкә бажгир вә гунакарлар билән бир дәстиханда йәп-ичип олтириду?! — дей-
иште. [17] Буни аңлиған Әйса уларға:
— Сағлам адәм әмәс, бәлки бимарлар тевипқа муһтаждур. Мән һәққанийларни әмәс,
бәлки гунакарларни чақирғили кәлдим, — деди.

Йеңи конидин әвзәлдур

Мат. 9:14-17; Луқа 5:33-39

[18] Әнди Йәһияниң мухлислири билән Пәрисийләр роза тутуватати. Бәзиләр униң ал-
диға келип:
— Немишкә Йәһияниң мухлислири вә Пәрисийләрниң мухлислири роза тутиду, лекин
сениң мухлислириң тутмайду? — дәп сорашти.
[19] Әйса җававән мундақ деди:
— Тойи болуватқан жигит техи тойда һәмдәстихан олтарған чағда, меһманлири роза
тутуп олтарса қандақ болиду!? Тойи болуватқан жигит тойда болсила, улар һеч қандақ
роза туталмайду. [20] Амма шу күнләр келидуки, жигит улардин елип кетилиду, улар шу
күндә роза тутиду.
[21] Һеч ким кона көйнәккә йеңи рәхттин ямақ салмайду. Ундақ қилса, йеңи ямақ киришип,
кона кийимни тартиштуруп житиветиду. Нәтиҗидә, житиқ техиму йоғинап кетиду.

2:13 Мат. 9:9; Луқа 5:27.
2:14 **«баж алидиған орунда олтарған Алфайниң оғли Лавий...»** — «Лавий»ниң башқа исми «Матта» еди.
2:15 **«дәстиханда олтарғанда»** — грек тилида «дәстиханда ятқанда» билән ипадилиниду. Шу чағларда кишиләр дәстихан селинған ширә әтрапида янпашлап ятқан һалда ғизалинишатти. **«нурғун бажгирлар вә гунакарлар Әйса вә униң мухлислири билән һәмдәстихан болди»** — «бажгирлар» Исраилниң зиминини ишғал қилған римлиқлар үчүн өз хәлқидин баж жиғип беридиған вә шу сәвәптин нәпрәткә учриған Йәһудийлар. **«гунакарлар»** — Тәврат-инжил бойичә һәр бир адәм гунакар, әлвәттә. Лекин мошу айәттики «гунакарлар» дегән сөз, һали чоң Пәрисийләр вә Тәврат устазлири тәрипидин алаһидә «гунакарлар» дәп аталған бажгирлар, паһишә аяллар, һәтта саватсиз кишиләр қатарлиқларни көздә тутиду.
2:16 **«Тәврат устазлири вә Пәрисийләр...»** — «Пәрисийләр» қаттиқ тәләплик бир диний мәзһәптикиләр еди. Улар тоғрилиқ «Тәбирләр»ни көрүң.
2:17 **«һәққанийларни әмәс, бәлки гунакарларни чақирғили кәлдим»** — мошу муһим сөзидә «гунакарлар» дегини, өзлириниң гунакар екәнлигини тонуп йәткәнләрни көздә тутиду, әлвәттә. Чүнки һәммә адәм гунакардур. «Һәққанийлар» Пәрисийләрдәк өзини һәққаний дәп һесаплиғанларни көрситиду. Шуңа Мәсиһ шундақ кишиләрни чақиралмайтти.
2:17 Мат. 9:13; 21:31; Луқа 5:32; 19:10; 1Тим. 1:15.
2:18 Мат. 9:14; Луқа 5:33.
2:19 **«*той* меһманлири»** — грек тилида «мәрикә залиниң пәрзәнтлири» дегән ибарә билән ипадилиниду.
2:19 Йәш. 62:5; 2Кор. 11:2.
2:20 **«жигит меһманлардин елип кетилиду»** — бу сөзләр Әйсаниң өлүми өзигә әгәшкәнләргә қайғу-һәсрәт елип келидиғанлиғини көрситидиған бешарәт.
2:21 **«Һеч ким кона көйнәккә йеңи рәхттин ямақ салмайду»** — йеңи рәхт киришип кетиду, әлвәттә.

[22] Һеч ким йеңи шарапни кона тулумларға қачилимайду. Әгәр ундақ қилса, шарапниң ечиши билән тулумлар йерилип кетиду-дә, шарапму төкүлүп кетиду һәм тулумларму кардин чиқиду. Шуниң үчүн йеңи шарап йеңи тулумларға қачилиниши керәк.

Инсаноғли «Шабат күниниң Егиси»дур
23-айәттики изаһатни көрүң

Мат. 12:1-8; Луқа 6:1-5

[23] Бир шабат күни шундақ болдики, у буғдайлиқлардин өтүп кетивататти. Униң мухлислири йолда меңиватқанда башақларни үзүшкә башлиди. [24] Пәрисийләр униңға:
— Қара, улар немишкә шабат күни Тәвратта чәкләнгән ишни қилиду? — дейишти.
[25] У уларға:
— Падиша Давутниң өзи вә һәмраһлири һаҗәтмән болғанда, йәни ач қалғанда немә қилғанлиғини муқәддәс язмилардин оқумиғанмусиләр? [26] — Демәк, Абиатар баш каһин болған вақтида, у Худаниң өйигә кирип, Худаға аталған, Тәвратта пәқәт каһинларниң йейишигила болидиған нанларни сорап йегән, шундақла һәмраһлириғиму бәргән? — деди.
[27] У уларға йәнә:
— Инсан шабат күни үчүн әмәс, шабат күни инсан үчүн яритилди. [28] Шуниң үчүн, Инсаноғли шабат күниниңму Егисидур, — деди.

Қоли қуруп кәткән бимарниң сақайтилиши

Мат. 12:9-14; Луқа 6:6-11

3 [1] У йәнә синагогқа кирди. Шу йәрдә бир қоли йигиләп кәткән бир адәм бар еди.
[2] Пәрисийләр Әйсаниң үстидин әрз қилайли дәп шабат күнидә кесәл сақайтидиған-сақайтмайдиғанлиғини пайлап жүрәтти. [3] Әйса қоли йигиләп кәткән адәмгә:
— Орнуңдин туруп, оттуриға чиққин! — деди.

2:22 Мат. 9:17.
2:23 **«Бир шабат күни шундақ болдики, ...»** — «шабат күни» (дәм елиш күни) тоғрилиқ «Тәбирләр»ни көрүң. Бу шәнбә күни, Тәврат календари бойичә һәптиниң йәттинчи күни болуп, Муса пәйғәмбәргә чүширилгән қанун бойичә Исраилдики һәр бир инсан вә мал-чарвиларму шу күни һәр қандақ иш-хизмәт қилмай, дәм елиши керәк еди.
2:23 Қан. 23:24; Мат. 12:1; Луқа 6:1.
2:24 **«Тәвратта чәкләнгән иш»** — Тәврат қанунида чәкләнгән, демәкчи. Тәврат қануни бойичә дәм елиш күни «хаман тепиш» «хизмәт» дәп қарилип, қанунға хилаплиқ иш дәп һесаплиниши керәк еди, әлвәттә. Пәрисийләр мухлисларниң данларни йейиш үчүн ақлишини «хаман тәпкәнлик» дәп қариған. Әнди башақларни үзүп йейиш зираәтләргә оғақ селиш билән охшашму яки охшаш әмәсму, буниңға оқурмәнләр Мәсиһниң җававини оқуп өзи бир немә десун! «Матта»дики «қошумчә сөз»имиздә мошу иш тоғрилиқ изаһатлиримизни көрүң.
2:24 Мис. 20:10.
2:25 **«Давутниң... ач қалғанда немә қилғанлиғини муқәддәс язмилардин оқумиғанмусиләр?»** — «оқумиғанмусиләр?» дегән сөз Пәрисийләрниң дайим рәқиплиридин сорайдиған соал шәкли еди.
2:25 1Сам. 21:6.
2:26 **«Абиатар баш каһин болған вақтида»** — «1Сам.» 21:1-7 бойичә, Абиатар рәсмий баш каһин болмиған. Лекин Инҗил дәвридики әһвалға охшаш, икки адәм башқа-башқа йәрдә болса иккиси шу рольда болуши мүмкин (Мәсиһ йәр йүзидә хизмәт қилған мәзгилдә Қаяфа исимлиқ һәм Аннас исимлиқ икки адәм охшаш бир вақитта «баш каһин» еди). **« *Давут* Худаниң өйигә кирип, Худаға аталған, Тәвратта пәқәт каһинларниң йейишигила болидиған нанларни сорап йегән, шундақла һәмраһлириғиму бәргән?»** — бу вақиә «1Сам.» 21:1-7дә хатириләнгән.
2:26 Лав. 24:9.
2:28 **«Инсаноғли»** — Мәсиһниң өзини көрситиду. Бу ибарә тоғрилиқ «Тәбирләр»ни көрүң.
2:28 Мат. 12:8; Луқа 6:5.
3:1 Мат. 12:9; Луқа 6:6.
3:2 **«*Пәрисийләр* Әйсаниң үстидин әрз қилайли дәп шабат күнидә кесәл сақайтидиған-сақайтмайдиғанлиғини пайлап жүрәтти»** — уларниң қилмақчи болған әрзи болса «У шабат күнидә кесәлни сақайтса, «ишлигән» яки «хизмәт қилған»ға баравәр болиду, шуңа (уларниң чүшинишичә) «Тәврат қануниға хилаплиқ қилған»» болиду.

[4] Андин, синагогдикиләрдин:
— Тәврат қануниға уйғун болғини шабат күни яхшилиқ қилишму, яки яманлиқ қилиш-
му? Жанни қутқузушму яки һалак қилишму? — дәп сориди. Лекин улар зуван сүрүш-
миди.
[5] У ғәзәп билән әтрапиға нәзәр селип уларға көз жүгүртүп, уларниң таш жүрәклигидин
қайғурди. Андин у кесәлгә:
— Қолуңни узат, — деди. У қолини узитивиди, қоли әслигә кәлтүрүлди.
[6] Әнди Пәрисийләр дәрһал сиртқа чиқип, уни қандақ йоқитиш тоғрисида Һерод
падишаниң тәрәпдарлири билән мәслиһәт қилишқа башлиди.

Деңиз бойидики топ-топ адәмләр

[7-8] Андин Әйса мухлислири билән биллә у йәрдин айрилип деңиз бойиға кәтти; Гали-
лийә өлкисидин чоң бир топ адәмләр униңға әгишип барди; шундақла униң қилған
әмәллирини аңлиған һаман, пүтүн Йәһудийә өлкисидин, Йерусалим шәһиридин, Иду-
мия өлкисидин, Иордан дәриясиниң қарши тәрипидин, Тур вә Зидон шәһәрлириниң
әтрапидики жайлардин зор бир топ адәмләрму униң йениға келишти. [9] У адәмләрниң
көплигидин өзини қистап қоймисун дәп мухлислириға кичик бир кеминиң униңға
йеқин турушини тапилиди. [10] Чүнки у нурғун бимарларни сақайтқини түпәйлидин
һәр қандақ ваба-кесәлликләргә гириптар болғанларниң һәммиси униңға қолумни
бир тәккүзүвалсам дәп қистишип келишкән еди. [11] Напак роһлар чаплишивалғанлар
қачанла уни көрсә, униң алдиға жиқилип: «Сән Худаниң Оғлисән!» дәп вақиришатти.
[12] Лекин у напак роһларға өзиниң ким екәнлигини ашкарилимаслиққа қаттиқ тәнбиһ
берип агаһландуратти.

Әйсаниң он икки расулни таллиши

Мат. 10:1-4; Луқа 6:12-16

[13] У тағқа чиқип, өзи халиған кишиләрни йениға чақирди; улар униң йениға келиш
-ти. [14] У улардин он иккисини өзи билән биллә болушқа, сөз-каламни жакалашқа,
[15] кесәлләрни сақайтиш вә жинларни һайдаш һоқуқиға егә болушқа таллап бекит-
ти. [16] У бекиткән он икки киши: Симон (у униңға Петрус дәп исим қойған), [17] Зәбә-
дийниң оғли Яқуп вә униң иниси Юһанна, (у уларни «Бинни-Рәгаз», йәни «Гүл-
дүрмама оғуллири» дәпму атиған), [18] Андрияс, Филип, Бартоломай, Матта, Томас,

---

3:5 **«қоли әслигә кәлтүрүлди»** — кәлтүрүлди» дегән пеилниң «мәҗһул шәкли» бизгә бу ишни Худа Өзи қилған, дегәнни уқтуриду. Әнди улар бу мөҗизини «шабат күнидә ятратқанлиғи» үчүн зади кимни әйиплимәкчи?
3:5 1Пад. 13:6.
3:6 **«Һерод падишаниң тәрәпдарлири»** — Һерод падиша вә униң тәрәпдарлири тоғрилиқ «Тәбирләр»ни көрүң. Лекин бизгә әң һәйран қаларлиғи бәлким шуки, Рәббимиз тәлим беришкә башлиғанда, бир-биригә күшәндә болған ««Һерод тәрәпдарлири» вә Пәрисийләр һәмкарлишип, Әйсани йоқитишқа мәслиһәтлишиду («Мат.» 22:16ниму көрүң). Мана қараңғулуққа тәвә болған кишиләр һаман биринчи болуп нур билән дүшмәнлишиду («Юһ.» 1:5, 3:19).
3:6 Мат. 12:14; Юһ. 10:39; 11:53.
3:7-8 **«Идумия өлкиси»** — «Идумия» Тәвратта «Едом» дейилиду.
3:7-8 Мат. 4:25; Луқа 6:17.
3:13 Мат. 10:1; Мар. 6:7; Луқа 6:13; 9:1.
3:14 Юһ. 17:24
3:15 **«У улардин он иккисини өзи билән биллә болушқа... жинларни һайдаш һоқуқиға егә болушқа таллап бекитти»** — (14-15-айәт) бәзи кона көчүрмиләрдә 14-15-айәттә «У улардин он иккисини «расуллар» дәп атап, өзи билән биллә болушқа, сөз-каламни жакалашқа вә жинларни һайдаш һоқуқиға егә болушқа таллап бекитти» дейилиду.
3:17 **«Зәбәдийниң оғли Яқуп вә униң иниси...»** — яки «Зәбәдийниң оғли Яқуп вә униң акиси...». **«у уларни «Бинни-Рәгаз», йәни «Гүлдүрмама оғуллири» дәпму атиған»** — мошу йәрдә биз бу исимни ибраний тилидики аһаңи бойичә алдуқ. «Рәгаз» ибраний тилида адәттә «ғәзәп, қәһр»ни билдүриду. Қариғанда улар иккилиси әслидә интайин терикқәк еди! Грек тилида тәләппуз «Боанәргәс» дәп оқулиду.

Алфайниң оғли Яқуп, Тадай, миллəтпəрвəр дəп аталған Симон. [19] вə униңға сатқун-
луқ қилған Йəһуда Ишқарийотлардин ибарəт.

Əйса Шəйтандин күчлүктур

Мат. 12:22-32; Луқа 11:14-23; 12:10

[20] У өйгə қайтип кəлгəндин кейин, у йəргə йəнə шунчə нурғун адəмлəр топландики,
уларниң һəтта ғизаланғидəкму вақти чиқмиди. [21] Əйсаниң аилисидикилəр буни аңлап,
уни тутуп келишкə беришти. Чүнки улар уни «Əқлини йоқитипту» дегəн еди.
[22] Йерусалимдин чүшкəн Тəврат устазлири болса: «Униңда Бəəлзибуб бар», вə «У пəқəт
жинларниң əмригə тайинип жинларни қоғливетидикəн», дейишəтти.
[23] Шуниң үчүн у Тəврат устазлирини йениға чақирип, уларға тəмсиллəрни ишлитип
мундақ деди:
— Шəйтан Шəйтанни қандақму қоғлисун? [24] Əгəр падишалиқ өз ичидин бөлүнүп өз ара
соқушқан болса шу падишалиқ пут тирəп туралмайду; [25] шуниңдəк əгəр бир аилə өз ичи-
дин бөлүнүп өз ара соқушса шу аилə пут тирəп туралмайду. [26] Əгəр Шəйтан өз-өзигə қар-
ши чиқип бөлүнсə, у пут тирəп туралмай, йоқалмай қалмайду.
[27] Һеч ким күчтүңгүр бирисиниң өйигə кирип, униң мал-мүлкини булап кетəлмəйду —
пəқəт у шу күчтүңгүрни авал бағлалиса андин өйини булаң-талаң қилалайду.
[28] Шуни силəргə бəрһəқ ейтип қояйки, инсан балилири өткүзгəн түрлүк гуналириниң
һəммисини, шундақла улар қилған күпүрлүклириниң һəммисини кəчүрүшкə болиду.
[29] Бирақ кимдиким Муқəддəс Роһқа күпүрлүк қилса, əбəдил-əбəткичə һеч кəчүрүлмəй-
ду, бəлки мəңгүлүк бир гунаниң һөкүми астида туриду.
[30] Əйсаниң бу сөзи уларниң «униңға напак Роһ чаплишипту» дегини үчүн ейтилған еди.

Əйсаниң аниси вə инилири

Мат. 12:46-50; Луқа 8:19-21

[31] Шу вақитта униң аниси билəн инилири кəлди. Улар сиртида туруп, уни чақиришқа
адəм киргүзди. [32] Бир топ халайиқ униң əтрапида олтиратти. Улар:
— Мана, аниңиз, инилириңиз сизни издəп сиртта туриду, — дейишти.
[33] Əйса уларға жававəн:

3:18 **«миллəтпəрвəр дəп аталған Симон»** — яки «Қанаанлиқ Симон». Йəһудий «миллəтпəрвəрлири» яки «миллəтчилири» вəтинини Рим империйəсидин азат қилиш үчүн зораванлиқ йоли билəн күрəш қилғучилар еди.

3:20 Мар. 6:31.

3:22 **«униңда бəəлзибуб бар»** — «бəəлзибуб» яки «бəəлзибул» болса жинларниң əмри болған Шəйтанниң башқа бир исмидур.

3:22 Мат. 9:34; 12:24; Луқа 11:15; Юһ. 8:48.

3:23 Мат. 12:25.

3:27 **«Һеч ким күчтүңгүр бирисиниң өйигə кирип, униң мал-мүлкини булап кетəлмəйду — пəқəт у шу күчтүңгүрни авал бағлалиса андин өйини булаң-талаң қилалайду»** — бу тəмсилдики «күчтүңгүр адəм» Шəйтанни көрситиду, əлвəттə. Униң өйини булаң-талаң қилғучи Əйсадин башқа һеч ким болмайду.

3:27 Мат. 12:29; Кол. 2:15.

3:28 **«улар қилған күпүрлүклириниң һəммиси...»** — грек тилида «улар күпүрлүк билəн қилған күпүрлүклириниң һəммиси» дегəн сөз билəн ипадилиниду. Бу ибарə уларниң күпүрлүклири бəлким интайин еғир болуши мүмкин дегəнни билдүриду.

3:28 1Сам. 2:25; Мат. 12:31; Луқа 12:10; 1Юһа. 5:16.

3:29 **«Муқəддəс Роһқа *қарши* күпүрлүк қилиш»** — яки «Муқəддəс Роһқа қарши гəп қилиш» дегəн гуна тоғрилиқ «Матта»дики «қошумчə сөз»имиздə тохтилимиз.

3:29 1Юһа. 5:16.

3:31 Мат. 12:46; Луқа 8:19.

3:32 **«Мана, аниңиз, инилириңиз сизни издəп сиртта туриду»** — бəзи кона көчүрмилəрдə «вə сиңиллириңиз» дəп қошуп оқулиду. Һечболмиғанда грек тилида «ака-инилəр» дегəн сөз бир қериндаш «ача-сиңиллар»ни өз ичигə алатти.

— Ким мениң анам, ким мениң инилирим? — деди. [34] Андин, у әпчүрисидә олтарған-
ларға қарап мундақ деди:
Мана булар мениң анам вә инилирим! [35] Чүнки кимки Худаниң ирадисини ада қилса,
шу мениң ака-иним, ача-сиңлим вә анамдур.

Уруқ чачқучи тоғрисидики тәмсил

Мат. 13:1-9; Луқа 8:4-8

4 [1] У йәнә деңиз бойида хәлиққә тәлим беришкә башлиди. Униң әтрапиға зор бир топ
адәмләр олишивалғачқа, у бир кемигә чиқип деңизда олтарди; пүткүл халайиқ болса
деңиз қирғиқида турушатти. [2] У уларға тәмсил билән нурғун ишларни үгәтти. У тәлим
берип мундақ деди:
[3] — Қулақ селиңлар! Уруқ чачқучи уруқ чачқили етизға чиқипту. [4] Уруқ чачқан-
да уруқлардин бәзилири чиғир йол бойиға чүшүпту, қушлар келип уларни йәп ке-
типту. [5] Бәзилири тупрiғи аз ташлиқ йәргә чүшүпту. Тописи чоңқур болмиғанлиқтин,
тезла үнүп чиқипту, [6] лекин күн чиқиш биләнла аптапта көйүп, йилтизи болмиғачқа
қуруп кетипту. [7] Бәзилири тикәнләрниң арисиға чүшүпту, тикәнләр өсүп майсиларни
боғувелип, улар һеч һосул бәрмәпту. [8] Бәзилири болса, яхши тупраққа чүшүпту. Улар
өсүп көпийип чоң болғанда һосул берипту. Уларниң бәзилири оттуз һәссә, бәзилири
атмиш һәссә, йәнә бәзилири йүз һәссә һосул берипту.
[9] — Аңлиғидәк қулиқи барлар буни аңлисун! — деди у.

Тәмсилләрниң мәхсити

Мат. 13:10-17; Луқа 8:9-10

[10] У униң әтрапидикиләр һәм он иккилән билән ялғуз қалғанда, улар униңдин тәмсил-
ләр тоғрилиқ сораштi. [11] У уларға мундақ деди:
— Худаниң падишалиғиниң сирини билишкә силәр несип болдуңлар. Лекин сирттi-
киләргә һәммә иш тәмсилләр билән уқтурулиду; [12] буниң билән: «Улар қарашни қарай-
ду, бирақ көрмәйду;
Аңлашни аңлайду, бирақ чүшәнмәйду;
Шундақ болмисиди, улар йолидин яндурулуши билән,
Кәчүрүм қилинатти» дегән сөз әмәлгә ашурулиду.

Уруқ чачқучи тоғрисидики тәмсилниң чүшәндүрүлүши

Мат. 13:18-23; Луқа 8:11-15

[13] Андин у уларға:
— Силәр мошу тәмсилниму чүшәнмидиңларму? Ундақта, қандақму башқа һәр хил
тәмсилләрни чүшинәләйсиләр? — деди. [14] Уруқ чачқучи сөз-калам чачиду. [15] Үстигә

3:35 Юһ. 15:14; 2Кор. 5:16,17.
4:1 Мат. 13:1; Луқа 8:4.
4:10 **«у униң әтрапидикиләр һәм он иккилән билән ялғуз қалғанда, улар униңдин тәмсилләр тоғрилиқ сораштi»** — мошу йәрдә «униң әтрапидикиләр» униңға әгәшкәнләр (он иккиләндин сирт)ни көрсәтсә керәк.
4:10 Мат. 13:10; Луқа 8:9.
4:11 **«Лекин сирттикиләргә һәммә иш тәмсилләр билән уқтурулиду»** — «сирттикиләргә» Худаниң падишалиғидин яки униң нижатидин сиртта турғанлар, демәк.
4:11 Мат. 11:25; 2Кор. 2:14; 3:14.
4:12 **«улар қарашни қарайду, бирақ көрмәйду; аңлашни аңлайду, бирақ чүшәнмәйду; шундақ болмисиди, улар йолидин яндурулуши билән, кәчүрүм қилинатти»** — бу сөзләр «Йәш.» 6:9-10дин елинған.
4:12 Йәш. 6:9-10; Мат. 13:14; Луқа 8:10; Юһ. 12:40; Рос. 28:26; Рим. 11:8.
4:14 Мат. 13:19; Луқа 8:11.

сөз-калам чечилған чиғир йол бойи шундақ адәмләрни көрсәткәнки, улар сөз-калам-
ни аңлиған һаман Шәйтан дәрһал келип уларниң қәлбигә чечилған сөз-каламни елип
кетиду. [16] Буниңға охшаш, ташлиқ йәрләргә чечилған уруқлар болса, сөз-каламни аң-
лиған һаман хошаллиқ билән қобул қилғанларни көрситиду. [17] Һалбуки, қәлбидә һеч
йилтиз болмиғачқа, пәқәт вақитлиқ туриду; сөз-каламниң вәҗидин қийинчилиқ яки
зиянкәшликкә учриғанда, улар шуан йолдин чәтнәп кетиду. [18] Тикәнләрниң арисиға
чечилғини шундақ бәзи адәмләрни көрсәткәнки, бу адәмләр сөз-каламни аңлиғини
билән, [19] лекин көңлигә бу дунияниң әндишилири, байлиқларниң езиқтуруши вә башқа
нәрсиләргә болған һәвәсләр киривелип, сөз-каламни боғуветиду-дә, у һеч һосул чиқар-
майду. [20] Лекин яхши тупраққа чечилған уруқлар болса — сөз-каламни аңлиши билән
уни қобул қилған адәмләрни көрситиду. Бундақ адәмләр һосул бериду, бириси оттуз
һәссә, бириси атмиш һәссә, йәнә бириси йүз һәссә һосул бериду.

Севәт астидики чирақ

Луқа 8:16-18

[21] У уларға йәнә мундақ деди:
— Чирақ севәт яки кариват астиға қоюлуш үчүн кәлтүрүләмду? У чирақданниң үстигә
қоюлуш үчүн кәлтүрүлмәмду? [22] Чүнки йошурулған һеч қандақ иш ашкариланмай қал-
майду, шуниңдәк һәр қандақ мәхпий иш йүз бәргәндин кейин аян болмай қалмайду.
[23] Аңлиғидәк қулиқи барлар буни аңлисун!
[24] Аңлиғанлириңларға көңүл бөлүңлар! Чүнки силәр башқиларға қандақ өлчәм билән
өлчисәңлар, силәргиму шундақ өлчәм билән өлчәп берилиду, һәтта униңдинму көп қо-
шуп берилиду. [25] Чүнки кимдә бар болса, униңға техиму көп берилиду; амма кимдә йоқ
болса, һәтта униңда бар болғанлириму униңдин мәһрум қилиниду.

Үнгән уруқ тоғрисидики тәмсил

[26] У йәнә мундақ деди:
— Худаниң падишалиғи йәнә бирисиниң тупраққа уруқ чачқиниға охшайду: [27] у ухлай-
ду, орундин туриду, кечә-күндүзләр өтүверип, уруқ бих уруп өсиду. Лекин чачқучи қан-
дақ йол билән өсидиғанлиғини билмәйду. [28] Тупрақ өзлүгидин һосул бериду; уруқ авал
бих уриду, кейин баш чиқириду, ахирда башақлар толуқ дан тутиду. [29] Дан пишқанда,
чачқучи дәрһал оғақ салиду, чүнки һосул вақти кәлгән болиду.

4:19 Мат. 19:23; Мар. 10:23; Луқа 18:24; 1Тим. 6:9.
4:21 **«Чирақ севәт яки кариват астиға қоюлуш үчүн кәлтүрүләмду?»** — «севәт» грек тилида «өлчигүчи севәт» дейилиду.
4:21 Мат. 5:15; Луқа 8:16; 11:33.
4:22 Аюп 12:22; Мат. 10:26; Луқа 8:17; 12:2.
4:24 **«Силәр башқиларға қандақ өлчәм билән өлчисәңлар»** — бу сөз көп тәрәплимилик болуши керәк; мәсилән: (1) адәм Худаниң сөзигә қанчилик көңүл бөлүп етивар бәрсә, униңға шунчилик әқил бериду; (2) биз башқиларға рәһим-шәпқәт көрсәтсәк, Худаму бизгә рәһим-шәпқәт көрситиду; (3) ((2)-тәрипигә йеқин) биз башқиларни қайси өлчәм билән баһалисақ, Худа бизни баһалиғанда дәл шу өлчәмни ишлитиду; (4) башқиларға қанчилик хәйр-сахавәт көрсәтсәк, Худаму кейин бизгә шунчилик илтипатни көрситиду.
4:24 Мат. 7:2; Луқа 6:38.
4:25 **«Чүнки кимдә бар болса, униңға техиму көп берилиду; амма кимдә йоқ болса, һәтта униңда бар болғанлириму униңдин мәһрум қилиниду»** — «кимдә бар болса... » — бу «бар болса» немини көрситиду? Шүбһисизки, әбәдий әһмийәтлик бирәр нәрсә болса керәк, бу иман-ишәшни өз ичигә чоқум алиду. Биз өзимизгә «әбәдий әһмийәтлик» һәр немә болуши үчүн уни пәқәт Мәсиһдинла тапалаймиз.
4:25 Мат. 13:12; 25:29; Луқа 8:18; 19:26.
4:29 **«чачқучи дәрһал оғақ салиду»** — грек тилида «чачқучи дәрһал оғақ әвәтиду».

Қича уруғи тоғрисидики тәмсил

Мат. 13:31-32, 34-35; Луқа 13:18-19

30 У йәнә мундақ деди:
— Худаниң падишалиғини немигә охшитимиз? Яки қандақ бир тәмсил билән сүрәтләп
берәләймиз? 31 У гоя бир тал қича уруғиға охшайду. У йәргә терилғанда, гәрчә йәр йүзи-
дики барлиқ уруқларниң ичидә әң кичиги болсиму, 32 терилғандин кейин, һәр қандақ
зираәттин егиз өсүп шундақ чоң шахлайдуки, асмандики қушларму униң сайисигә қо-
ниду.
33 У шуниңға охшаш халайиқ аңлап чүшинәлигидәк нурғун тәмсилләр билән сөз-калам-
ни йәткүзди. 34 Лекин тәмсил кәлтүрмәй туруп уларға һеч қандақ сөз қилмайтти. Лекин
өз мухлислири билән ялғуз қалғинида, уларға һәммини чүшәндүрүп берәтти.

Әйсаниң боранни тиничлитиши

Мат. 8:23-27; Луқа 8:22-25

35 Шу күни кәч киргәндә, у уларға:
— Деңизниң у қетиға өтәйли, — деди. 36 Улар халайиқни йолға селивәткәндин кейин,
уни кемидә олтарған пети елип жүрүп кетишти. Улар билән биллә маңған башқа ке-
миләрму бар еди. 37 Вә мана, әшәддий қара қуюн чиқип кәтти; шуниң билән долқунлар
кемини уруп, су һалқип кирип, кемигә тошай дәп қалған еди. 38 Лекин у кеминиң аяқ
тәрипидә ястуққа баш қоюп уйқиға кәткән еди. Улар уни ойғитип:
— И устаз, һалак болуватқинимизға кариң йоқму? — деди.
39 У орнидин туруп, боранға тәнбиһ берип, деңизға: «Тиничлан! Жим бол!» девиди, бо-
ран тохтап, чоңқур бир жим-житлиқ һөкүм сүрди.
40 — Немишкә шунчә қорқисиләр? Силәрдә қандақсигә техичә ишәш болмайду? — деди
у уларға.
41 Уларни интайин зор бир қорқунуч басти, улар бир-биригә:
— Бу адәм зади кимду? Һәтта шамал вә деңизму униңға итаәт қилидикән-һә! — дәп ке-
тишти.

Көп жинлар чаплашқан «Қошун» исимлиқ адәмниң сақайтилиши

Мат. 8:28-34; Луқа 8:26-39

5 1 Улар деңизниң у қетиға, Гадараликларниң жутиға йетип барди. 2 У кемидин
чүшүши биләнла, напак роһ чаплашқан бир адәм гөр өңкүрлиридин чиқип, униң
алдиға кәлди. 3 У адәм өңкүрләрни макан қилған болуп, уни һеч ким һәтта зәнжирләр

4:30 Мат. 13:31; Луқа 13:18.
4:31 **«гәрчә йәр йүзидики барлиқ уруқларниң ичидә әң кичиги болсиму,...»** — яки «гәрчә тупрақ ичидики барлиқ уруқларниң ичидә әң кичиги болсиму,...».
4:32 **«...асмандики қушларму униң сайисигә қониду»** — яки «...асмандики қушларму униң сайисигә угулайду». Бу йәрдә тилға елинған қича оттура шәриқтә өсидиған, яхши өскәндә һәтта үч метрдин ешип кетидиған, өсүмлүкни көрситиду.
4:33 Мат. 13:34.
4:35 Мат. 8:23; Луқа 8:22.
4:36 **«...уни кемидә олтарған пети елип жүрүп кетишти»** — Мәсиһ аллиқачан кемидә олтарған еди (1-айәттә). –Башқа бирхил тәржимиси: «...уни шу пети кемисигә чүширип, елип жүрүп кетишти» — бу тәржимидә «шу пети» бәлким Мәсиһ «һеч қандақ тәйярлиқсиз (деңиз сәпиригә лайиқ кийим яки йемәк-ичмәк алмиған) һалда» дегәндәк болуши мүмкин.
4:39 Аюп 26:12; Зәб. 106:29; Йәш. 51:10.
5:1 **«Гадара»** — бәзи көчүрмиләрдә «Гераса» яки «Гәргәсә» дәп атилиду.
5:1 Мат. 8:28; Луқа 8:26.

биләнму бағлалмайтти.[4] Чүнки көп қетим пут-қоллири кишән-зәнҗирләр билән
бағланған болсиму, у зәнҗирләрни үзүветип, кишәнләрни чеқиватқән еди; һеч ким
уни бойсундуралмиған еди.[5] У кечә-күндүз мазарлиқта вә тағлар арисида тохтавсиз
вақирап-җақирап жүрәтти, өз-өзини ташлар билән кесип яриландуратти.
[6] Лекин у Әйсани жирақтин көрүп, униң алдиға жүгүрүп берип, сәҗдә қилди.[7] вә қаттиқ
авазда вақирап:
— Һәммидин алий Худаниң Оғли Әйса, сениң мениң билән немә кариң! Худа һәққи, сән-
дин өтүнүп қалай, мени қийнима! — деди.[8] (чүнки Әйса униңға: «Һәй напак роһ, униң-
дин чиқ!» дегән еди).
[9] У униңдин:
— Исмиң немә? — дәп сориди.
— Исмим «қошун» — чүнки санимиз көп, — дәп җавап бәрди у.
[10] Вә у Әйсадин уларни бу жуттин һайдивәтмигәйсән, дәп көп өтүнүп ялвурди.
[11] Тағ бағрида чоң бир топ тоңғуз падиси отлап жүрәтти. [12] Җинлар униңға:
— Бизни мошу тоңғузларға әвәткин, уларниң ичигә кирип кетишкә йол қойғайсән, —
дәп ялвурушти.
[13] Әйса дәрһал йол қойди. Шуниң билән напак роһлар чиқип, тоңғузларниң тенигә кири-
ши биләнла, тоңғузлар тик ярдин етилип чүшүп, деңизға ғәриқ болди. Улар икки миңға
йеқин еди. [14] Тоңғуз баққучилар болса у йәрдин қечип, шәһәр-йезиларда бу ишларни
пур қилди. Шу йәрдикиләр немә иш йүз бәргәнлигини көргили чиқишти.
[15] Улар Әйсаниң йениға кәлди вә илгири җинлар чаплишивалған һелиқи адәмниң кий-
имләрни кийип, әс-һоши җайида олтарғинини — йәни «қошун җинлар» чаплашқан
шу адәмни көрүп, қорқуп кетишти. [16] Бу вақиәни көргәнләр җинлар чаплашқан адәмдә
немә йүз бәргәнлигини вә тоңғузларниң ақивитини хәлиққә баян қилип бәрди.
[17] Буниң билән халайиқ Әйсаға: Жутлиримиздин чиқип кәткәйсән, дәп ялвурушқа
башлиди.
[18] У кемигә чиқиватқанда, илгири җинлар чаплашқан һелиқи адәм униңдин: Мәнму сән
билән биллә барай, дәп өтүнди.
[19] Лекин у униңға унимай:
— Өз өйдикилириң вә жутдашлириңниң йениға берип, уларға Пәрвәрдигарниң саңа
шунчилик улуқ ишларни қилип бәргәнлигини, Униң саңа рәһим-шәпқәт көрсәткәнли-
гини хәвәрләндүргин, — деди.[20] У қайтип берип, Әйсаниң өзигә қандақ улуқ ишларни
қилғанлиғини «Он шәһәр райони»да җар қилишқа башлиди. Буни аңлиғанларниң һәм-
миси толиму һәйран қелишти.

5:6 **«у Әйсани жирақтин көрүп, униң алдиға жүгүрүп берип, сәҗдә қилди»** — яки «у Әйсани жирақтин көрүп, униң алдиға жүгүрүп берип, йәргә баш қойди».
5:7 **«сәндин өтүнүп қалай, мени қийнима!»** — «мени қийнима!» дегән сөз «баш җин»ниң сөзи болса керәк. Бу адәмгә нурғун җинлар чаплашқан еди.
5:8 **«Әйса униңға: «... униңдин чиқ!» дегән еди»** — грек тилида «Әйса униңға: «... униңдин чиқ!» буйрувататти» дейилиду.
5:9 **«Исмим «қошун»»** — «қошун» латин тилида «легион» дейилиду, адәттә аз дегәндиму алтә миң кишилик армийини көрситиду. **«чүнки санимиз көп»** — оқурмәнләр мошу йәрдә икки авазниң барлиғини байқайду — биринчиси («Исмим «қошун»»), бу бечарә адәмниң өзиниңки, иккинчиси, («чүнки санимиз көп») миңлиған җинларниңки еди.
5:18 Луқа 8:38.
5:19 **«уларға Пәрвәрдигарниң саңа шунчилик улуқ ишларни қилип бәргәнлигини... хәвәрләндүргин»** — яки «уларға Рәбниң саңа шунчилик улуқ ишларни қилип бәргәнлигини... хәвәрләндүргин».
5:20 **«Он шәһәр райони»** — грек тилида «Декаполис».

Униң Яируснiң қизини тирилдүрүши вә хун кесили басқан бир аялни сақайтиши

Мат. 9:18-26; Луқа 8:40-56

[21] Әйса қайтидин кемә билән деңизниң у қетиға өткәндә, зор бир топ халайиқ униң йе-
ниға жиғилди; у деңиз бойида туратти.[22-23] Мана, мәлум бир синагогниң чоңи Яирус
исимлиқ бир киши кәлди. У уни көрүп айиғиға жиқилип:
— Кичик қизим өләй дәп қалди. Берип униңға қоллириңизни тәккүзүп қойсиңиз, у
сақийип яшиғай! — дәп қаттиқ йелинди.
[24] Әйса униң билән биллә барди. Зор бир топ халайиқму олишип қисташқан һалда кәй-
нидин меңишти. [25] Хун тәвраш кесилигә гириптар болғиниға он икки жил болған бир
аял бар болуп, [26] у нурғун тевипларниң қолида көп азап тартип, бар-йоқини хәжләп тү-
гәткән болсиму, һеч қандақ үнүми болмай, техиму еғирлишип кәткән еди. [27] Бу аял Әйса
һәққидики гәпләрни аңлап, халайиқниң оттурисидин қистилип келип, арқа тәрәптин
униң тонини силиди. [28] Чүнки у көңлидә: «Униң тонини силисамла сақаймай қалмай-
мән» дәп ойлиған еди. [29] Хун шуан тохтап, аял кесәл азавидин сақайтилғанлиғини өз
тенидә сәзди. [30] Әйса дәрһал вужудидин қудрәтниң чиққанлиғини сезип, халайиқниң
ичидә кәйнигә бурулуп:
— Кийимимни силиған ким? — дәп сориди.
[31] Мухлислири униңға:
— Халайиқниң өзәңни қистап меңиватқанлиғини көрүп туруқлуқ, йәнә: «Мени силиған
ким?» дәп сорайсәнғу? — дейишти.
[32] Бирақ Әйса өзини силиғучини тепиш үчүн техичә әтрапиға қараватати. [33] Өзидә немә
ишниң йүз бәргәнлигини сәзгән аял қорқуп-титригән һалда келип униң алдиға жиқил-
ди вә униңға һәқиқий әһвални пүтүнләй ейтти. [34] У униңға:
— Қизим, ишәшиң сени сақайтти! Тинич-хатирҗәмликтә қайт! Кесилиңниң азавидин
сақайғин, — деди.
[35] У бу сөзни қиливатқанда, синагогниң чоңиниң өйидин бәзиләр келип униңға:
Қизиңиз өлди. Әнди устазни немишкә йәнә аварә қилисиз?! — дейишти.
[36] Лекин Әйса бу сөзләрни аңлап дәрһал синагогниң чоңиға:
Қорқмиғин! Пәқәт ишәштә бол! — деди. [37] У пәқәт Петрус, Яқуп вә Яқупниң иниси Юһан-
на билән йолға чиқти; башқа һеч кимниң өзи билән биллә беришиға йол қоймиди. [38] У
синагогниң чоңиниң өйи алдиға кәлгәндә, қийқас-чуқанни, халайиқниң қаттиқ налә-
пәряд вә аһ-зар көтәргәнлигини көрүп, [39] өйгә кирип уларға:
— Немишкә қийқас-чуқан вә аһ-зар көтирисиләр? Бала өлмәпту, ухлап қапту, — деди.
[40] Улар уни мәсқирә қилишти; лекин у һәммәйләнни ташқириға чиқириветип, балиниң

5:21 Луқа 8:40.
5:22-23 Мат. 9:18; Луқа 8:41.
5:25 Лав. 15:25; Мат. 9:20; Луқа 8:43.
5:29 **«хун шуан тохтап...»** — грек тилида «қан еқими шуан тохтап...».
5:30 Луқа 6:19.
5:32 **«өзини силиғучини тепиш үчүн...»** — грек тилида «силиғучи» аялчә родта болуп, Рәббимизниң өзини тутқан кишиниң аял екәнлигини билгәнлигини көрситиду.
5:34 **«қизим, ишәшиң сени сақайтти!»** — «сақайтти» мошу йәрдә грек тилида «қутқузди» дегән сөз билән ипадилиниду.
– **«Тинич-хатирҗәмликтә қайт!»** — бу аял немишкә шундақ қорқти (33-айәтни көрүң)? Униңда хун тәвраш кесили болғанлиғи үчүн, Тәврат қануни бойичә өзи тәккән барлиқ кишиләрни «напак» қилған болиду (мәсилән, уларни ибадәтханиға кириш, қурбанлиқ қилишқа вақитлиқ лаяқәтсиз қилған болатти). Шуниң билән у әтраптики халайиқнила напак қилипла қалмай, бәлки Мәсиһниң өзиниму «напак» қилған болатти.
5:34 Мат. 9:22; Мар. 10:52.
5:35 Луқа 8:49.
5:39 Юһ. 11:11.

ата-анисини вә өз һәмраһлирини елип, бала ятқан өйгә кирди. 41 У балиниң қолини ту-
туп, униңға: «Талита куми» деди. Бу сөзниң мәнаси «Қизим, саңа ейтимәнки, орнуңдин
тур» дегәнлик еди. 42 Қиз дәрһал орнидин туруп маңди (у он икки яшта еди). Улар бу
ишқа мутләқ һәйран келишти. 43 У уларға бу ишни һеч кимгә ейтмаслиқни қаттиқ тапи-
лиди, шундақла қизға йегидәк бир немә беришни ейтти.

Насарәтликләрниң уни чәткә қеқиши

Мат. 13:53-58; Луқа 4:16-30

6 1 У у йәрдин кетип, өз жутиға кәлди. Униң мухлислириму униңға әгишип барди. 2 Шабат
күни кәлгәндә, у синагогда тәлим беришкә киришти. Тәлимини аңлиғанлардин көп
адәм интайин һәйран болушуп:
— Бу адәм буларға нәдин еришкәнду? Униңға мошундақ даналиқ қандақ берилгән?
Униң қолида мошундақ мөҗизиләр қандақ яритилидиғанду? 3 У һелиқи яғашчи әмәсму,
Мәрйәмниң оғли, шундақла Яқуп, Йосә, Йәһуда вә Симонларниң акисиғу? Униң сиңил-
лириму бу йәрдә аримизда туруватмамду? — дейишти. Шуниң билән улар униңға
һәсәт-бизарлиқ билән қариди. 4 Шуниң билән Әйса уларға:
— Һәр қандақ пәйғәмбәр башқа йәрләрдә һөрмәтсиз қалмайду, пәқәт өз жути, өз
уруқ-туққанлири арисида вә өз өйидә һөрмәткә сазавәр болмайду, — деди.
5 Шуниң билән қоллирини бир қанчә бимарниң үстигә тәккүзүп, уларни сақайтқандин
башқа, шу йәрдә у һеч қандақ мөҗизә яриталмиди. 6 Вә у уларниң иман-ишәшсизлиги-
дин һәйран қалди.

Әйсаниң он икки расулни әвәтиши

Мат. 10:1, 5-15; Луқа 9:1-6

7 Андин у әтраптики йеза-кәнтләрни айлинип тәлим бәрди.
У он иккиләнни йениға чақирди вә хәлиқ арисиға икки-иккидин әвәтишкә башлиди.
У уларға напак роһларни һайдаш һоқуқини бәрди; 8 вә уларға: — Сәпәрдә йениңларға
һасидин башқа нәрсә еливалмаңлар, нә хуржун нә нан еливалмаңлар, бәлвaққа пулму
салмаңлар, 9 путуңларға кәшләрни кийиңлар, бирақ икки йәктәк кийивалмаңлар, — дәп
тапилиди. 10 У йәнә:
— Бир жутқа барғиниңларда, кимниң өйигә қобул қилинип кирсәңлар, у жуттин кәткичә
шу өйдила туруңлар. 11 Қайси йәрдикиләр силәрни қобул қилмиса, шундақла сөзүңлар-

---

6:1 Мат. 13:53; Луқа 4:16.
6:3 **«у һелиқи яғашчи әмәсму, Мәрйәмниң оғли...»** — Йәһудийлар арисида адәмләр атисиниң исми билән тонулуши керәк еди. Ялғуз анисиниң исмини тилға елишниң өзи бирхил һақарәт еди.
6:3 Юһ. 6:42.
6:4 Мат. 13:57; Луқа 4:24; Юһ. 4:44.
6:5 Мат. 13:58.
6:6 Мат. 9:35; Луқа 13:22.
6:7 **«напак роһлар»** — җинларни көрситиду.
6:7 Мат. 10:1; Луқа 6:13; 9:1.
6:8 **«хуржун»** — яки «тиләмчиниң халтиси».
6:9 **«*Әйса* уларға: — Сәпәрдә йениңларға һасидин башқа нәрсә еливалмаңлар, нә хуржун нә нан еливалмаңлар, бәлвaққа пулму салмаңлар, путуңларға кәшләрни кийиңлар, бирақ икки йәктәк кийивалмаңлар, — дәп тапилиди»** — (9-10-айәт) қизиқарлиқ йери шуки, «Матта» вә «Луқа»да хатириләнгән баянлар бойичә Рәббимиз уларға һаса еливелиш вә кәш кийишниму мәнъий қилған. Пикримиз техи муқимлашмиғини билән ойлаймизки, «Матта» билән «Луқа» вә «Маркус»та бәлким икки айрим вақит-әһвал көрситилиду.
6:9 Рос. 12:8.
6:10 **«кимниң өйигә қобул қилинип кирсәңлар, у жуттин кәткичә шу өйдила туруңлар»** — бу әмирдә чоң даналиқ бар. Икки сәвәптин ейтилған болуши мүмкин: — (1) кона заманларда көп диний вәз ейтқучилар өймуөй йоқлап пул тиләйтти; лекин Әйсаниң мухлислири һеч тиләмчилик қилмаслиғи керәк; (2) улар өймуөй көчүп жүрсә,

ни аңлимиса, у йәрдин кәткиниңларда, уларға агаһ-гува болсун үчүн айиғиңлардики
топини қеқиветиңлар! — деди.
[12] Шуниң билән улар йолға чиқип, кишиләрни гуналириға товва қилишқа жар селип үн-
диди. [13] Улар нурғун җинларни һайдиди, нурғун бимарларни зәйтун мейи билән мәсиһ
қилип сақайтти.

Чөмүлдүргүчи Йәһияниң өлүми

Мат. 14:1-12; Луқа 9:7-9

[14] Униң нами мәшһур болғачқа, Һерод падиша униң һәққидә аңлап: «Бу адәм чоқум
өлүмдин тирилгән Чөмүлдүргүчи Йәһиядур. Шуниң үчүн мошу алаһидә қудрәтләр
униңда күчини көрситиду» дәйтти. [15] Башқилар: «У Иляс пәйғәмбәр» десә, йәнә бә-
зиләр: «Бурунқи пәйғәмбәрләрдәк бир пәйғәмбәр болса керәк» дейишәтти.
[16] Бирақ буларни аңлиған Һерод:
— Мән каллисини алған Йәһияниң өзи шу — у өлүмдин тирилипту! — деди.
[17-18] Һеродниң бундақ дейишиниң сәвәви, у өгәй акиси Филипниң аяли Һеродийәниң
вәҗидин адәм әвәтип Йәһияни тутуп, зинданға ташлиған еди. Чүнки у шу аял билән
никаһланған еди; Йәһия Һеродқа тәнбиһ берип: «Акаңниң аялини тартивелишиң Тәврат
қануниға хилап» дәп қайта-қайта дегән еди.
[19] Шуниң үчүн Һеродийә Йәһияға адавәт сақлайтти; уни өлтүрмәкчи болған болсиму,
лекин шундақ қилалмайтти. [20] Чүнки Һерод Йәһияни диянәтлик вә муқәддәс адәм дәп
билип, униңдин қорқатти, шуңлашқа уни қоғдайтти; у униң сөзлирини аңлиған чағли-
рида алақзадә болуп кетәтти, лекин йәнила сөзлирини аңлашқа амрақ еди.
[21] Амма Һеродийә күткән пәйт ахир йетип кәлди; Һерод туғулған күнидә өз әмәлдарли-
ри, миң бешилири вә Галилийә өлкисидики катта әрбабларни зияпәт билән күтүвалди;
[22] һелиқи Һеродийәниң қизи соруңға чүшүп уссул ойнап бәрди. Бу Һерод вә һәмдәсти-
хан болғанларға бәкму ярап кәтти. Падиша қизға: — Мәндин немә тәләп қилсаң, шуни
беримән, — деди. [23] Андин у қәсәм қилип йәнә:

хәлиқтә һәртүрлүк һәсәт-гуман пайда болушиму мумкин — «Немишкә улар **бизниң** өйдә қонмайду?» яки «Немишкә улар бизниң өйдин көчүп кетиду?» дегәндәк.

6:11 **«у йәрдин кәткиниңларда, уларға агаһ-гува болсун үчүн айиғиңлардики топини қеқиветиңлар!»** — «аяқдики топини қеқиветиш» дегән бу ишарәт «бизниң силәр билән мунасиветимиз йоқ», дегәнни билдүрүп, Худаниң сөзини рәт қилғанларға қаттиқ агаһландуруш еди.

6:11 Мат. 10:14,15; Луқа 9:5; 10:12; Рос. 13:51; 18:6

6:13 **«улар ... Нурғун бимарларни зәйтун мейи билән мәсиһ қилип сақайтти»** — «мәсиһ қилиш» мошу йәрдә адәмниң бешиға зәйтун мейини сүрүшни көрситиду. «Тәбирләр»ни көрүң.

6:13 Яқ. 5:14.

6:14 **«Униң нами мәшһур болғачқа, Һерод падиша униң һәққидә аңлап...»** — «Һерод»лар тоғрилиқ «Тәбирләр»ни көрүң. **«...униң һәққидә аңлап: «Бу адәм ... Чөмүлдүргүчи Йәһиядур...» дәйтти»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «..униң һәққидә аңлап қалди. Бәзиләр: «Бу адәм ... Чөмүлдүргүчи Йәһиядур...» — дейишәтти».

6:14 Мат. 14:1; Луқа 9:7.

6:17-18 **«Чүнки у шу аял билән никаһланған еди; Йәһия Һеродқа тәнбиһ берип: «Акаңниң аялини тартивелишиң Тәврат қануниға хилап» дәп қайта-қайта дегән еди»** — Һерод өгәй акиси Филипниң аяли Һеродийәни Филиптин тартивелип андин уни аҗришишқа қайил қилип, Һеродийә билән өзи той қилған еди. Йәһияни тутуш «Һеродийәниң вәҗидин» — бәлким униң беваситә тәливидин болған болушиму мумкин. **«Акаңниң аялини тартивелишиң Тәврат қануниға хилап»** — Тәвраттики «Лав.» 16:18, 20:21дә, бирисиниң ака яки укиси һаят әһвалда, бириниң аялини йәнә бири өз әмригә елишқа болмайду, дәп бәлгүләнгән.

6:17-18 Мат. 14:3; Луқа 3:19; 9:9; Лав. 18:16; 20:21.

6:20 **«Һерод Йәһияни диянәтлик вә муқәддәс адәм дәп билип...»** — оқурмәнләргә аянки, Тәврат вә Инҗилда «муқәддәс» дегәнниң мәнаси «улуқ» әмәс, бәлки «пак», «Худаға аталған»дур. **«у униң сөзлирини аңлиған чағлирида алақзадә болуп кетәтти»** — бәзи кона көчүрмиләрдә буниң орнида: «у униң сөзлирини аңлап немә қилишни биләлмәй қалатти» яки «у униң сөзлирини аңлап көп ишларни қилатти» дейилиду.

6:20 Мат. 14:5; 21:26.

6:21 Яр. 40:20; Мат. 14:6.

6:22 **«Һеродийәниң қизи»** — бурунқи еридин болған қизи. Бәзи кона көчүрмиләрдә: «... униң қизи Һеродийә»

— Мәндин немә тәләп қилсаң, һәтта падишалиғимниң йеримини десәңму шуни беримән, — деди.
[24] Қиз сиртқа чиқип, анисидин:
— Немә тәләп қилай? — дәп соривиди, аниси: — Чөмүлдүргүчи Йәһияниң каллисини тәләп қил, — деди.
[25] Қиз дәрһал падишаниң алдиға алдирап кирип:
— Чөмүлдүргүчи Йәһияниң каллисини һазирла бир тәхсигә қоюп әкилишлирини халаймән, — деди.
[26] Падиша буниңға наһайити һәсрәт чәккән болсиму, қәсәмлири түпәйлидин вә дәстиханда олтарғанлар вәҗидин, униңға бәргән сөзидин янғуси кәлмиди.
[27] Шуңа падиша дәрһал бир җаллат әвәтип, униң каллисини елип келишни әмир қилди. Җаллат зинданға берип Йәһияниң каллисини елип,
[28] уни бир тәхсигә қоюп, қизниң алдиға елип келип униңға бәрди. Қиз уни анисиға тапшурди.
[29] Бу ишни аңлиған Йәһияниң мухлислири келип, җәсәтни елип кетип бир қәбиргә қойди.

Әйсаниң бәш миң кишини озуқландуруши

Мат. 14:13-21; Луқа 9:10-17; Юһ. 6:1-14

[30] Қайтип кәлгән расуллар Әйсаниң йениға жиғилди, немә қилғанлири һәм немә тәлим бәргәнлирини униңға мәлум қилишти.
[31] Келип-кетиватқанлар наһайити көплигидин уларға тамақлинишқиму вақит чиқмиди. Шуңа у уларға:
— Жүрүңлар, мән билән хилвәт бир җайға берип, бирдәм арам елиңлар, — деди.
[32] Буниң билән улар кемигә чүшүп, хилвәт бир чөл йәргә қарап маңди.
[33] Бирақ нурғун кишиләр уларниң кетиватқанлиғини байқап, уларни тонувеливиди, әтраптики барлиқ шәһәрләрдин пиядә йолға чиқип, жүгүрүп, улардин бурун у йәргә берип жиғилишти.
[34] Әйса кемидин чүшүп, зор бир топ адәмни көрүп, уларниң падичисиз қой падисидәк болғанлиғиға ич ағритти. Шуңа у уларға көп ишларни үгитишкә башлиди.
[35] Кәч кирип қалғанда, мухлислири униң йениға келип:
— Бу чөл бир җай екән, кәч кирип кәтти.
[36] Халайиқни йолға селивәткән болсаң, улар әтраптики кәнт-қишлақларға берип, өзлиригә нан сетивалсун; чүнки уларда йегидәк нәрсә йоқ, — деди.
[37] Лекин у уларға җававән:
— Уларға өзәңлар озуқ бериңлар, — деди.
Мухлислар униңдин:
— Икки йүз күмүч динарға уларға нан әкелип уларни озуқландурамдуқ? — дәп сориди.
[38] Әйса уларға: — Қанчә нениңлар бар? Берип қарап беқиңлар, — деди. Улар қарап баққандин кейин:
— Бәши бар екән, йәнә икки белиқму бар екән, — дейишти.

дейилиду. Ундақ тәрҗимә тоғра болса, Һеродийәниң қизиниң исминиң өзиниң исми билән охшаш болуши әҗайип иш әмәс, әлвәттә.
6:23 Һак. 11:30.
6:27 **«...падиша дәрһал бир җаллат әвәтип...»** — яки «...падиша дәрһал бир қаравул әвәтип...».
6:27 Мат. 14:10.
6:30 Луқа 9:10.
6:31 Мар. 3:20.
6:32 Мат. 14:13; Луқа 9:10; Юһ. 6:1.
6:34 Йәр. 23:1; Әз. 34:2; Мат. 9:36; 14:4; Луқа 9:11.
6:35 Мат. 14:15; Луқа 9:12; Юһ. 6:5.
6:37 **«икки йүз күмүч динар»** — бир күмүч динар (грек тилида «динариус») бир ишчиниң бир күнлүк иш һәққи еди («Мат.» 20:2ни көрүң).
6:38 Мат. 14:17; Луқа 9:13; Юһ. 6:9.

[39] У уларға кишиләрни топ-топ қилип йешил чимәндә олтарғузушни буйруди. [40] Халай-
иқ йүздин, әлликтин сәп-сәп болуп олтиришти. [41] У бәш нан билән икки белиқни қолиға
елип, асманға қарап Худаға тәшәккүр-мәдһийә ейтти, андин нанларни уштуп, көпчи-
ликкә тутуп бериш үчүн мухлислириға берип туратти; икки белиқниму һәммәйлән-
гә тарқитип бәрди. [42] Һәммәйлән йәп тоюнди. [43] Мухлислар ешип қалған нан вә белиқ
парчилирини лиқ он икки севәткә теривалди. [44] Нанларни йегән әрләрниң санила бәш
миңчә еди.

Әйсаниң су үстидә меңиши

Мат. 14:22-33; Юһ. 6:16-21

[45] Бу иштин кейинла, у мухлислириға өзәм бу халайиқни йолға селиветимән, аңғичә
силәр кемигә олтирип, деңизниң қарши қирғиқидики Бәйт-Саида йезисиға өтүп ту-
руңлар, дәп буйруди. [46] Уларни йолға селивәткәндин кейин, у дуа-тилавәт қилиш үчүн
таққа чиқти. [47] Кәч киргәндә, кемә деңизниң оттурисиға йәткән еди, у өзи ялғуз қу-
руқлуқта еди. [48] У мухлислириниң палақни күчәп уруватқанлиғини көрди; чүнки шамал
тәтүр йөнилиштә чиққан еди. Кечә төртинчи җесәк вақтида, у деңизниң үстидә меңип,
мухлислири тәрәпкә кәлди вә уларниң йенидин өтүп кетидиғандәк қилатти. [49] Лекин
улар униң деңизниң үстидә меңип келиватқанлиғини көрүп, уни алвасти охшайду, дәп
ойлап чуқан селишти. [50] Чүнки уларниң һәммиси уни көрүп сарасимиға чүшти.
Лекин у дәрһал уларға:
— Жүрәклик болуңлар, бу мән, қорқмаңлар! — деди.
[51] У кемигә, уларниң йениға чиққандила, шамал тохтиди. Улар буниңдин һошидин кәт-
кидәк дәриҗидә қаттиқ һәйран қелишип, немини ойлашни билмәйтти; [52] чүнки улар
нан бериш мөҗизисини техичә чүшәнмигән еди, уларниң қәлби бихуд һаләттә туратти.
[53] Улар деңизниң қарши тәрипигә өтүп, Гиннисарәт дегән жутта қуруқлуққа чиқип, ке-
мини бағлап қойди. [54] Улар кемидин чүшүши биләнла, халайиқ уни дәрһал тонувелип,
[55] әтраптики һәммә җайларға жүгүрүшүп барди вә «У паланчи йәргә чүшүпту» дәп аң-
лиши биләнла, бимарларни зәмбилгә селип, шу йәргә униң алдиға елип беришти.
[56] У мәйли йеза, мәйли шәһәр яки қишлақларға барсун, хәлиқ ағриқларни базарларға
елип чиқип ятқузатти; улар униңдин ағриқлар һеч болмиғанда сениң йепинчаңниң пе-
шигә болсиму қолини тәккүзүвалсақ дәп өтүнди. Униңға қолини тәккүзгәнләрниң һәм-
миси сақайди.

6:40 **«халайиқ йүздин, әлликтин сәп-сәп болуп олтиришти»** — грек тилида «Халайиқ йүздин, әлликтин сәп-сәп болуп йетишти».
6:41 1Сам. 9:13; Юһ. 17:1.
6:43 **«Мухлислар ...теривалди»** — грек тилида «Улар ... теривалди». «Улар»ниң мухлислар екәнлиги «Мат.» 16:9-10да испатлиниду. **«он икки севәт»** — грек тилида «он икки қол севәт» — демәк, бир адәм икки қоллап көтирәләйдиған севәтләр.
6:45 **«Бәйт-Саида йезисиға өтүп...»** — яки «Бәйт-Саида йезисидин өтүп...».
6:45 Мат. 14:22; Юһ. 6:17.
6:46 Мат. 14:23; Луқа 6:12.
6:47 Мат. 14:23; Юһ. 6:16.
6:48 **«Кечә төртинчи җесәк вақтида, у деңизниң үстидә меңип...»** — бир кечә төрт җесәккә бөлүнәтти; шуңа бу вақит таң атай дегән вақит еди. **«у ... уларниң йенидин өтүп кетидиғандәк қилатти»** — яки «у ... уларниң йенидин өтүп кәтмәкчи болди».
–Бу интайин қизиқ иш. Мүмкинчилиги барки, (1) Әйсаниң «өтүп кетиш»и — Мухлисларға Пәрвәрдигарниң Пәриштисиниң Исраилларни Мисирдин қутқузуш үчүн «Уларниң (Исраилларниң) йенидин өтүп кетиш»ини әсләтмәкчи, яки (2) у уларниң **өзлигидин** өзини кемигә чиқип һәмраһ болушқа тәклип қилишини халайтти.
6:53 Мат. 14:3.

Инсанни немә напак қилиду?

Мат. 15:1-20

7 [1] Бу чағда, Пәрисийләр вә Тәврат устазлиридин бәзилири Йерусалимдин келип униң алдиға
жиғилди; [2-5] шу Пәрисийләр вә Тәврат устазлири униң мухлислиридин бәзилириниң
тамақни қолини жуймай, йәни «напак» һалда йәватқанлиғини көрүп, униңдин:
— Мухлислириң немишкә ата-бовилиримизниң әнъәнилиригә риайә қилмай, бәлки
жуюлмиған қоллири билән тамақ йәйду? — дәп сорашти (чүнки Пәрисийләр вә пүтүн
Йәһудийлар ата-бовилири тәрипидин қалдурулған әнъәнини чиң тутқачқа, авал
қоллирини әстайидиллиқ билән жуймиса, тамақ йемәйду. Шуниңдәк базардин қай-
тип кәлгәндиму, улар қол жуймай бир нәрсә йемәйду. Униңдин башқа, пиялә-қәдәһ,
дас-чөгүн вә мис қачилар вә диванларни жуюш тоғрисида тапшурулған нурғунлиған
әнъәниләрдиму чиң туриду).
[6] У уларға жавап берип мундақ деди:
— Йәшая пәйғәмбәр силәр сахтипәзләр тоғраңларда алдин-ала топтоғра бешарәт бәргән!
униң язмисида пүтүлгәндәк: —
«Мошу хәлиқ ағзида Мени һөрмәтлигини билән, Бирақ қәлби Мәндин жирақ;
[7] Улар Маңа беһудә ибадәт қилиду.
Уларниң үгәткән тәлимлири пәқәт инсанлардин чиққан пәтиваларла, халас».
[8] Чүнки силәр Худаниң әмрини ташлап қоюп, инсанларниң әнъәнисини чиң тутували-
дикәнсиләр — дас-чөгүн, пиялә-қәдәһләрни жуюш вә шуниңға охшап кетидиған нурған
башқа ишларни әнъәнә қилип жүрисиләр.
[9] У уларға йәнә мундақ деди:
— Силәр өзлириңларниң әнъәнисини чиң тутимиз дәп Худаниң әмрини әпчиллик
билән бир чәткә қайрип қойдуңлар! [10] Чүнки Муса пәйғәмбәр: «Ата-анаңни һөрмәт
қил» вә «Атиси яки анисини һақарәтлигәнләр өлүмгә мәһкүм қилинсун» дәп әмир
қилған. [11] Лекин силәр: — Бириси «Атиси яки анисиға: — Мән силәргә ярдәм бәр-
гидәк нәрсиләрни аллиқачан «қурбан қилип» Худаға ативәттим — десила, [12] шу
кишиниң ата-анисиниң һалидин хәвәр елишға болмайду, дәп үгитисиләр. [13] Шун-
дақ қилип, силәр әвлатлириңларға тапшурған әнъәнәңләрни дәп Худаниң әмрини
йоққа чиқиривәттиңлар, вә шуниңға охшаш көп ишларни қилисиләр.

7:1 Мат. 15:1.

7:2-5 **«әстайидиллиқ билән жуймиса...»** — башқа бирхил тәржимиси «беғишиғичә жуймиса...» яки «мушт билән жуймиса...».

7:6 Йәш. 29:13; Әз. 33:31.

7:7 **«Мошу хәлиқ ағзида Мени һөрмәтлигини билән, бирақ қәлби Мәндин жирақ; улар Маңа беһудә ибадәт қилиду; уларниң үгәткән тәлимлири пәқәт инсанлардин чиққан пәтиваларла, халас»** — «Йәш.» 29:13.

7:7 Мат. 15:9; Кол. 2:18,20; Тит. 1:14.

7:8 **«чүнки силәр Худаниң әмрини ташлап қоюп, инсанларниң әнъәнисини чиң тутувалидикәнсиләр — дас-чөгүн, пиялә-қәдәһләрни жуюш вә шуниңға охшап кетидиған нурған башқа ишларни әнъәнә қилип жүрисиләр»** — бәзи кона көчүрмиләрдә: «дас-чөгүн, пиялә-қәдәһләрни жуюш вә шуниңға охшап кетидиған нурған башқа ишларни әнъәнә қилип жүрисиләр» дегән сөзләр тепилмайду.

7:10 Мис. 20:12; 21:17; Лав. 20:9; Қан. 5:16; 27:16; Пәнд. 20:20; Әф. 6:2.

7:11 **«Мән силәргә ярдәм бәргидәк нәрсиләрни аллиқачан «қурбан қилип» Худаға ативәттим»** — «қурбан» мошу йәрдә бевситә ибарийниң тилидин елинған болуп, «сәдиқә қилинған» яки «Худаға атап қилинған» дегән мәнании билдүриду.

7:13 **«Шундақ қилип, силәр әвлатлириңларға тапшурған әнъәнәңләрни дәп Худаниң әмрини йоққа чиқиривәттиңлар»** — Мәсиһниң сөзигә қариғанда «Худаға атиған тәәллуқатлар» техи атиғучи кишиниң қолида турғанда, улардин пайдилинивәрсә болатти. Шу киши бәлким Тәврат устазлириниң қоллиши билән «дунийадин кәткинимдин кейин...» яки «мәлум бир мәзгилдин кейин...» «ибадәтханиға тапшуримән» дәп қәсәм қилған болса керәк. Йәһудийларниң тарихий хатирилиридә шуниңға охшаш көплигән мисаллар тепилиду.

–Пәрийсиләр үгәткән шу һейлә-микир: «Мал-мүлкүңни Худаға аталған («қурбан қилған») қилған болсаң, ата-анаңдин хәвәр алмисаң болиду» әмәс, бәлки «(шундақ қилған болсаң) **хәвәр елишиңға болмайду**» дегәндәк. Улар шүбһисизки ахирида бу иштин мәлум бир пайда көриду, әлвәттә.

7:13 Мат. 15:6; 1Тим. 4:3; 2Тим. 3:2.

Инсанни немә напак қилиду?

[14] Андин халайиқни йәнә йениға чақирип, уларға:
— Һәммиңлар маңа қулақ селиңлар вә шуни чүшиниңларки, [15] инсанниң сиртидин ичигә
киридиған нәрсиләрниң һечқандиқи уни напак қилмайду, бәлки өз ичидин чиқидиған нәр-
силәр болса, улар инсанни напак қилиду. [16] Аңлиғидәк қулиқи барлар буни аңлисун! — деди.
[17] У халайиқтин айрилип өйгә киргәндә, мухлислири униңдин бу тәмсил һәққидә сори-
ди. [18] У уларға:
— Силәрму техичә чүшәнмәй жүрүватамсиләр?! Сирттин инсанниң ичигә киридиған
һәр қандақ нәрсиниң уни напак қилалмайдиғанлиғини тонуп йәтмәйватмамсиләр?
[19] Сирттин киргән нәрсә инсанниң қәлбигә әмәс, ашқазиниға кириду, андин у йәрдин
тәрәт болуп ташлиниду, — деди (у бу гәпни дейиш билән, һәммә йемәкликләрни һалал
қиливәтти).
[20] У йәнә сөз қилип мундақ деди:
— Инсанниң ичидин чиқидиғинила, инсанни напак қилиду. [21-22] Чүнки шулар — яман
нийәтләр, зинахорлуқ, җинсий бузуқлуқлар, қатиллиқ, оғрилиқ, ачкөзлүк, рәзилли-
кләр, алдамчилиқ, шәһванийлиқ, һәсәтхорлуқ, тил-аһанәт, тәкәббурлуқ вә һамақәтли-
кләр инсанниң ичидин, йәни униң қәлбидин чиқиду. [23] — бу рәзил ишларниң һәммиси
инсанниң ичидин чиқип, өзини напак қилиду.

Ят әллик бир аялниң етиқади

Мат. 15:21-28

[24] У орнидин туруп у йәрдин айрилип, Тур вә Зидон әтрапидики районларға барди вә
бир өйгә кирди. Гәрчә у буни һеч ким билмисун дегән болсиму, лекин йошуруп қалал-
миди. [25] Дәрвәқә, напак роһ чаплашқан кичик бир қизниң аниси униң тоғрисидики
хәвәрни аңлиған һаман йетип келип, униң айиғиға жиқилди [26] (аял Юнанлиқ болуп, Су-
рийә өлкисидики Фәникий миллитидин еди). У униңдин қизидин җинни һайдиветиш-
ни өтүнди. [27] Лекин Әйса униңға:
— Алди билән балилар қосиғини тойғузсун; чүнки балиларниң ненини кичик иштларға
ташлап бериш тоғра әмәс, — деди.
[28] Лекин у буниңға җававән:
— Дурус, и Рәб, бирақ һәтта иштларму үстәл астида туруп балилардин чүшкән нан увақ-
лирини йәйдиғу, — деди.
[29] Әйса униңға:
— Сениң мошу сөзүң түпәйлидин йолуңға қайт, җин қизиңдин чиқип кәтти, — деди.

7:14 Мат. 15:10.
7:15 Рос. 10:15; Рим. 14:17,20; Тит. 1:15.
7:17 Мат. 15:15.
7:21-22 **«һәсәтхорлуқ»** — буниң башқа бирхил тәрҗимиси: «яман көз».
7:21-22 Яр. 6:5; 8:21; Пәнд. 6:14; Йәр. 17:9.
7:24 **«у йәрдин айрилип, Тур вә Зидон әтрапидики районларға барди»** — у йәр «чәт әлликләр» турувватқан район болуп, Мәсиһниң шу йәргә бериштики мәхсити, өз хәлқидин бир вақит айрилип арам елиштин ибарәт болса керәк.
7:24 Мат. 15:21.
7:26 **«аял... Фәникий миллитидин еди»** — яки «аял... Фәникилик еди» яки «аял... Фәникә районилиқ еди». У Йәһудий әмәс, әлвәттә. У әслидә бутпәрәс болуши мүмкин.
7:27 **«Алди билән балилар қосиғини тойғузсун; чүнки балиларниң ненини кичик иштларға ташлап бериш тоғра әмәс»** — Мәсиһ Әйса бу йәрдә өзиниң дәсләпки вәзиписини Йәһудийларға хуш хәвәрни йәткүзүш, дәп тәкитләйду. «Кичик иштлар» бәлким һақарәтлик сөз болмай, өйдики арзулуқ пистилирини көрситиду. Мошу аялниң етиқади тоғрисида «Матта»дики «қошумчә сөз»имизни көрүң.

30 Аял өйигә қайтип кәлгәндә, мана қиз кариватта ятатти, җин униңдин чиқип кәт-
кән еди.

Әйсаниң бир гас-гача адәмни сақайтиши

31 Әйса йәнә Тур вә Зидон шәһириниң әтрапидики районлардин чиқип, «Он шәһәр»
райони оттурисидин өтүп, йәнә Галилийә деңизиға кәлди. 32 Халайиқ униң алдиға
тили еғир, гас бир адәмни елип келип, униң учисиға қолуңни тәккүзүп қойсаң, дәп
өтүнүшти. 33 У у адәмни халайиқтин айрип бир чәткә тартип, бармақлирини униң қу-
лақлириға тиқти, түкүрүп, бармиғини униң тилиға тәккүзди. 34 Андин у асманға қарап
уһ тартип хорсинғандин кейин, у адәмгә: «Әффата» (мәнаси «ечил») деди. 35 У адәмниң
қулақлири дәрһал ечилип, тилиму ечилип раван гәп қилишқа башлиди.
36 Әйса уларға буни һеч кимгә ейтмаслиқни тапилиди. Лекин уларға һәр қанчә тапи-
лиған болсиму, бу хәвәрни йәнила шунчә кәң тарқитивәтти. 37 Халайиқ бу ишқа мутләқ
һәйран қелишип:
— У һәммә ишларни қалтис қилидикән! Һәтта гасларни аңлайдиған, гачиларни сөзләй-
диған қилидикән, — дейишти.

Әйсаниң төрт миң кишини тойдуруши

Мат. 15:32-39

8 1 Шу күнләрдә, йәнә зор бир топ халайиқ жиғилған еди. Уларниң йегидәк һеч немиси
болмиғачқа, у мухлислирини йениға чақирип:
2 — Бу халайиққа ичим ағрийду. Чүнки улар мениң йенимда турғили үч күн болди,
уларда йегидәк һеч нәрсиму қалмиди. 3 Уларни өйлиригә ач қосақ қайтурсам, йолда һа-
лидин кетиши мүмкин. Чүнки бәзилири жирақтин кәлгән екән, — деди.
4 Мухлислири буниңға җававән:
— Бундақ хилвәт бир җайда бу кишиләрни тойдурғидәк нанни нәдин тапқили болсун?
— дейишти.
5 — Қанчә нениңлар бар? — дәп сориди у.
Йәттә, — дейишти улар.
6 Буниң билән у хәлиқни йәрдә олтиришқа буйруди. Андин йәттә нанни қолиға алди
вә Худаға тәшәккүр-мәдһийә ейтип уштуп, көпчиликкә тутушқа мухлислириға бәрди.
Улар халайиққа үләштүрүп бәрди. 7 Мухлисларда йәнә бир қанчә кичик белиқму бар
еди. У Худаға тәшәккүр ейтип уларни бәрикәтләп, мухлислириға үләштүрүп беришни
ейтти. 8 Халайиқ тойғичә йеди; улар ешип қалған парчиларни йәттә севәткә теривалди.
9 Йегәнләр төрт миңчә киши еди. У уларни йолға салди, 10 андин мухлислири билән бил-
лә дәрһал кемигә чүшүп, Далманута тәрәплиригә барди.

7:31 Мат. 15:29.
7:32 Мат. 9:32; Луқа 11:14.
7:33 **«У... бармақлирини униң қулақлириға тиқти, түкүрүп, бармиғини униң тилиға тәккүзди»** — тәрҗимимиз бойичә Мәсиһ бәлким өз бармиғи үстигә төкүргән болуши мүмкин, болмиса у йәргә төкүргән болса керәк.
7:35 **«...тилиму ечилип раван гәп қилишқа башлиди»** — грек тилида «...тилиниң таниси йешилип, раван гәп қилишқа башлиди»
7:37 Яр. 1:31.
8:1 Мат. 15:32.
8:8 **«улар ешип қалған парчиларни ... теривалди»** — «улар» — мухлислар яки пүткүл халайиқни көрситиду. **«йәттә севәт...»** — «севәт» грек тилида бу сөз бәк чоң бир хил севәтни көрситиду.
8:10 Мат. 15:39.

Пәрисийләрниң мөҗизилик аламәтни көрүшни тәләп қилиши

Мат. 16:1-4

[11] Пәрисийләр чиқип, уни синаш мәхситидә униңдин бизгә асмандин бир мөҗизилик
аламәт көрсәтсәң, дәп тәләп қилишип, униң билән муназириләшкили турди. [12] У ичидә
бир улуқ-кичик тинип:
— Бу дәвир немишкә бир «мөҗизилик аламәт»ни истәп жүриду? Шуни силәргә бәрһәқ
ейтип қояйки, бу дәвиргә һеч қандақ мөҗизилик аламәт көрситилмәйду, — деди.
[13] Андин улардин айрилип, йәнә кемигә чиқип, деңизниң у четигә өтүп кәтти.

Сахтипәзлик «ечитқу»сидин сақлиниш

Мат. 16:5-12

[14] Мухлислар нан елип келишни унтуған болуп, кемидә бир тал нандин башқа йәйдиғи-
ни йоқ еди. [15] У уларни агаһландуруп:
— Еһтият қилиңлар, Пәрисийләрниң ечитқуси вә Һеродниң ечитқусидин һези болуңлар,
— деди. [16] Мухлислар өз ара мулаһизилишип:
— Униң бундақ дейиши нан әкәлмигәнлигимиздин болса керәк, — дейишти.
[17] Әйса уларниң немә дейишиватқанлиғини билип:
— Немишкә нан йоқлуғи тоғрисида мулаһизә қилисиләр? Силәр техичә пәм-парасәт
яки чүшәнчигә егә болмидиңларму? Қәлблириңлар техиму бихудлишип кетиватам-
ду? [18] Көзүңлар туруп көрмәйватамсиләр? Қулиқиңлар туруп аңлимайватамсиләр?
Есиңларда йоқму? [19] Бәш миң кишигә бәш нанни уштуғинимда, парчиларға лиқ толған
қанчә кичик севәтни жиғивалдиңлар? — деди.
— Он иккини, — җавап бәрди улар.
[20] — Йәттә нанни төрт миң кишигә уштуғинимда, парчиларға лиқ толған қанчә севәтни
жиғивалдиңлар? — деди у.
— Йәттини, — Җавап бәрди улар.
[21] У уларға:
— Ундақта, қандақсигә силәр техи чүшәнмәйсиләр? — деди.

Бәйт-Саидадики бир корниң сақайтилиши

[22] Улар Бәйт-Саида йезисиға кәлди; халайиқ бир кор адәмни униң алдиға елип келип,
униңға қолуңни тәккүзүп қойсаң, дәп өтүнди. [23] У кор адәмниң қолидин тутуп йезиниң
сиртиға йетиләп барди; униң көзлиригә түкүрүп, үстигә қоллирини тәккүзүп:

8:11 **«Пәрисийләр чиқип, уни синаш мәхситидә униңдин бизгә асмандин бир мөҗизилик аламәт көрсәтсәң...»** — Пәрисийләр тәләп қилған «мөҗизилик аламәт» Әйсаниң һәқиқий Мәсиһ екәнлигини испатлайдиған бир карамәтни көрситиду, әлвәттә.

8:11 Мат. 12:38; 16:1; Луқа 11:29; Юһ. 6:30.

8:12 **«у ичидә бир улуқ-кичик тинип...»** — грек тилида «У роһида бир улуқ-кичик тинип..». «Роһ» мошу йәрдә униң өзиниң (инсаний) роһини билдүриду.

8:12 Мат. 16:4.

8:15 **«Еһтият қилиңлар, Пәрисийләрниң ечитқуси вә Һеродниң ечитқусидин һези болуңлар»** — «Мат.» 16:1-12ниму көрүң.

8:15 Мат. 16:6; Луқа 12:1.

8:17 Мар. 6:52.

8:19 **«..қанчә кичик севәт..»** — «севәт» грек тилида «қол севәт».

8:19 Мат. 14:17,20; Мар. 6:38; Луқа 9:13; Юһ. 6:9.

8:20 Мат. 15:36,37.

8:21 **«Ундақта, қандақсигә силәр техи чүшәнмәйсиләр?»** — Мәсиһниң бу соали мухлислири жиғивалған «он икки (кичик) севәт» вә «йәттә (чоң) севәт» билән мунасивәтликтур.
–Қизиқ бир иш шуки, Маркус өзиниң Инҗилдики баянида Мәсиһниң (өлүмдин тирилиштин башқа) җәмий он тоққуз алаһидә мөҗизисини хатириләйду. «Қошумчә сөз»имизни көрүң.

— Бирәр нәрсә көрүватамсән? — дәп сориди.
[24] У бешини көтирип:
— Кишиләрни көрүватимән; улар худди меңип жүрүватқан дәрәқләрдәк көрүнүватиду, — деди.
[25] Андин у қайтидин қоллирини у адәмниң көзлиригә тәккүзди. У көзлирини ечивиди,
көзлири әслигә келип, һәммә нәрсини ениқ көрди. [26] Әйса уни өйигә қайтуруп:
— Йезиғиму кирмә, яки йезидики һеч кимгә бу ишни уқтурма, — дәп тапилиди.

Петрусниң Әйсани Қутқазғучи-Мәсиһ дәп тонуши

Мат. 16:13-20; Луқа 9:18-21

[27] Әйса мухлислири билән чиқип Қәйсәрийә-Филиппи райониға қарашлиқ кәнт-йези-
ларға барди. Йолда у мухлислиридин:
— Кишиләр мени ким дәйду? — дәп сориди.
[28] Улар униңға:
— Бәзиләр сени Чөмүлдүргүчи Йәһия, бәзиләр Иляс пәйғәмбәр вә йәнә бәзиләр илгәрки пәйғәмбәрләрдин бири дәп қарайдикән, — дәп җавап беришти.
[29] У улардин:
— Әнди силәрчу, силәр мени ким дәп билисиләр? — дәп сориди.
Петрус җававән: — Сән Мәсиһдурсән, — деди.
[30] У уларға өзи тоғрилиқ һеч кимгә тинмаслиқни җиддий тапилиди.

Әйсаниң өлүп тирилидиғанлиғини алдин-ала ейтиши

Мат. 16:21-28; Луқа 9:22-27

[31] Шуниң билән у Инсаноғлиниң нурғун азап-оқубәт тартиши, ақсақаллар, баш каһин-
лар вә Тәврат устазлири тәрипидин чәткә қеқилиши, өлтүрүлүши вә үч күндин кейин
тирилдүрүлүши муқәррәр екәнлигини мухлислириға үгитишкә башлиди. [32] У бу ишни
очуқ-ашкарә сөзләп бәрди. Буниң билән Петрус уни бир чәткә тартип, уни әйипләшкә
башлиди. [33] Лекин у бурулуп мухлислириға қарап, Петрусни әйипләп:
— Арқамға өт, Шәйтан! Сениң ойлиғанлириң Худаниң ишлири әмәс, инсанниң ишлири-дур, — деди.
[34] Андин мухлислири билән халайиқниму чақирип мундақ деди:
— Кимдәким маңа әгишишни нийәт қилса, өзидин кечип, өзиниң крестини көтирип

8:23 Мар. 7:32.
8:25 **«У көзлирини ечивиди..»** — яки «у бешини көтиривиди...» яки «у көзлирини йоған ачти...».
8:26 **«Йезиғиму кирмә, яки йезидики һеч кимгә бу ишни уқтурма»** — Мәсиһ немишкә шундақ тапилиди? Шүбһисизки, Бәйт-Саидадикиләр аллиқачан униң көп мөҗизилирини көрүп туруп техичә товва қилмиған еди («Мат.» 11:21ни көрүң).
8:27 Мат. 16:13; Луқа 9:18.
8:28 Мат. 14:2.
8:29 **«Сән Мәсиһдурсән»** — «Мәсиһ» дегән сөз тоғрилиқ «Тәбирләр»имизни көрүң.
8:29 Мат. 16:16; Юһ. 6:69.
8:31 **«Инсаноғлиниң.... ақсақаллар, баш каһинлар вә Тәврат устазлири тәрипидин чәткә қеқилиши»** — шу чағда икки «баш каһин» бар еди — «Аннас» вә униң күйоғли «Қаяфа».
8:31 Мат. 16:21; 17:22; 20:18; Мар. 9:31; 10:33; Луқа 9:22; 18:31; 24:7.
8:32 **«Буниң билән Петрус уни бир чәткә тартип, уни әйипләшкә башлиди»** — Петрусниң әйиплиши шүбһисизки, өзәң улуқ падиша Мәсиһ туруп, бешиңға мошундақ дәһшәтлик ишларни чүшәрмәслигиң керәк еди, дегәндәк. «Мат.» 16:22ни көрүң.
8:33 **«Арқамға өт, Шәйтан!»** — Әйса бу айәттә «Шәйтан» дегән бу сөзини биринчидин «дүшмән» дегән мәнада ишлитип, өзиниң дүшмини болуп қалған Петрусқа ейтиду. Иккинчидин, Шәйтан өзи Петрус арқилиқ Әйсаға путликашаң болмақчи еди.
8:33 2Сам. 19:22.

маңа әгәшсун![35] Чүнки кимдәким өз җенини қутқузай десә, чоқум униңдин мәһрум
болиду; лекин кимдәким мән үчүн вә хуш хәвәр үчүн өз җенидин мәһрум болса, уни
қутқузиду.[36] Чүнки бир адәм пүткүл дунияға егә болуп, җенидин мәһрум қалса, буниң
немә пайдиси болсун?![37] У немисини җениға тегишсун?![38] Чүнки кимдәким зинахор
вә гунакар бу дәвир алдида мәндин вә мениң сөзлиримдин номус қилса, Инсаноғлиму
атисиниң шан-шәриви ичидә муқәддәс периштиләр билән биллә кәлгинидә, униңдин
номус қилиду.

Әйсаниң җулалиқта көрүнүши

Мат. 17:1-13; Луқа 9:28-36

9 [1] У уларға йәнә:
— Мән силәргә шуни бәрһәқ ейтип қояйки, бу йәрдә турғанларниң арисидин өлүм-
ниң тәмини тетиштин бурун җәзмән Худаниң падишалиғиниң күч-қудрәт билән кәл-
гәнлигини көридиғанлар бардур.

Әйсаниң җулалиқта көрүнүши

[2] Вә алтә күндин кейин, Әйса Петрус, Яқуп вә Юһаннани айрип елип, егиз бир таққа
чиқти. У йәрдә униң сияқи уларниң көз алдидила өзгирип,[3] кийимлири йәр йүзидики
һеч бир ақартқучиму ақарталмиғидәк дәриҗидә пақирап қардәк аппақ болди.[4] Уларниң
көз алдида Муса вә Иляс пәйғәмбәрләр туюқсиз көрүнди; улар Әйса билән сөзлиши-
ватқан еди.[5] Петрус бу ишқа җававән Әйсаға:
— Устаз, бу йәрдә болғинимиз интайин яхши болди! Бирини саңа, бирини Мусаға, йәнә
бирини Илясқа атап бу йәргә үч кәпә ясайли! — деди.[6] (чүнки Петрус немә дейишини
билмәй қалған еди, чүнки улар қорқунучқа чөмүп кәткән еди).
[7] Туюқсиз бир парчә булут уларни қапливалди вә булуттин: «Бу Мениң сөйүмлүк Оғлум-
дур; униңға қулақ селиңлар!» дегән аваз аңланди.[8] Улар лаппидә әтрапиға қаришивиди,
лекин йәнә һеч кимни көрмиди, өз йенида пәқәт Әйсанила көрди.
[9] Улар тағдин чүшүватқанда, Әйса уларға, Инсаноғли өлүмдин тирилдүрүлмигичә, көргән-

---

8:34 «Кимдәким маңа әгишишни нийәт қилса, өзидин кечип, өзиниң крестини көтирип маңа әгәшсун!» — «Мат.» 10:38ни, шундақла униңдики изаһатниму көрүң.
8:34 Мат. 10:38; 16:24; Луқа 9:23; 14:27.
8:35 Мат. 10:39; 16:25; Луқа 9:24; 17:33; Юһ. 12:25.
8:36 «...җенидин мәһрум қалса, буниң немә пайдиси болсун?!» — «җан» мошу йәрдә пәқәт һаятни әмәс, бәлки адәмниң салаһийити, роһий дуниясини көрситиду.
8:37 Зәб. 48:7-10
8:38 «зинахор вә гунакар бу дәвир» — «зинахор» бәлким һәм җисманий һәм көчмә (Худаға вапасизлиқ қилғучи, дегән) мәнадиму ишлитилиду. **«Инсаноғли»** — Мәсиһ, әлвәттә. «Тәбирләр»ниму көрүң.
8:38 Мат. 10:32; Луқа 9:26; 12:8; 2Тим. 2:12; 1Юһа. 2:23.
9:1 «Бу йәрдә турғанларниң арисидин өлүмниң тәмини тетиштин бурун җәзмән Худаниң падишалиғиниң күч-қудрәт билән кәлгәнлигини көридиғанлар бардур» — бизниңчә 9:1-айәттики сөзниң муһим мәнаси 9:2-13дә тәсвирләнгән карамәт ишларни көрситиду.
–Башқа алимлар у: (1) Әйса өлтүрүлгәндин кейин мухлислириға қайта көрүнүши билән; (2) Муқәддәс Роһниң келиши билән; (3) Мәсиһниң шәриви җамаәттә аян қилиниши билән; (4) Әйсаниң дунияға қайтип келиши билән әмәлгә ашурулди, дәп қарайду.
–Жуқириқи (1)-, (2)-, (3)-пикир сәл орунлуқ болғини билән, лекин Әйсаниң «бу йәрдә турғанларниң **арисидин...** көридиғанлар бар» дегинидин қариғанда, **бәзи** расуллар бу ишни көриду, шуңа муһим әмәлгә ашурулуши 9:2-13дики «Әйсаниң җулалиқта көрүнүши» дегән иштур, дәп қараймиз.
9:1 Мат. 16:28; Луқа 9:27.
9:2 Мат. 17:1; Луқа 9:28.
9:5 «Устаз» — грек тилида (һәм ибраний тилида) «Рабби» дейилиду. **«бирини саңа, бирини Мусаға, йәнә бирини Илясқа атап бу йәргә үч кәпә ясайли!»** — бу сөз вә пүтүн вақиә тоғрилиқ йәнә «Матта»дики «қошумчә сөз»имизни көрүң.
9:7 Қан. 18:19; Йәш. 42:1; Мат. 3:17; 17:5; Мар. 1:11; Луқа 3:22; 9:35; Кол. 1:13; 2Пет. 1:17.

лирини һеч кимгә ейтмаслиқни әмир қилип тапилиди. 10 Улар униң бу сөзини көңлигә
пүкүп, «өлүмдин тирилиш» дегәнниң зади немә екәнлиги һәққидә өз ара мулаһизиләшти.
11 Улар униңдин йәнә:
— Тәврат устазлири немә үчүн: «Иляс пәйғәмбәр Мәсиһ келиштин авал қайтип келиши
керәк» дейишиду? — дәп сорашти.
12 У уларға җававән:
— Иляс пәйғәмбәр дәрвәқә Мәсиһтин авал келиду, андин һәммә ишни орниға кәлтүри-
ду; әнди немишкә муқәддәс язмиларда Инсаноғли көп азап-оқубәт чекиду вә хорлини-
ду, дәп пүтүлгән? 13 Лекин мән силәргә шуни ейтайки, Иляс пәйғәмбәр дәрһәқиқәт кәл-
ди вә дәл муқәддәс язмиларда у һәққидә пүтүлгәндәк, кишиләр униңға немини халиса
шундақ қилди.

Җин чаплашқан балиниң азат қилиниши

Мат. 17:14-20; Луқа 9:37-43

14 Улар мухлисларниң йениға қайтип барғинида, зор бир топ адәмләрниң уларниң әтра-
пиға олишивалғанлиғини, бир нәччә Тәврат устазлириниң улар билән муназирә қили-
шиватқанлиғини көрди. 15 Уни көргән пүтүн халайиқ интайин һәйран болушти вә жү-
гүрүп келип униң билән саламлашти. 16 У улардин:
— Улар билән немә тоғрилиқ муназирә қилишиватисиләр, — дәп сориди. 17 Халайиқтин
бирәйлән униңға:
— Устаз, мән оғлумни сениң алдиңға елип кәлдим, чүнки униңға гача қилғучи бир роһ
чаплишивалған. 18 һәр қетим роһ уни чирмивалса, уни тартиштуруп жиқитиду, шуниң
билән балиниң ағзи көпүклишип, чишлири киришип кетиду; қақшал болуп қалиду. Мух-
лислириңдин җинни һайдивәткәйсиләр дәп тилидим, бирақ улар қилалмиди, — деди.
19 У җававән: — Әй етиқатсиз дәвир, силәр билән қачанғичә турай?! Мән силәргә йәнә
қачанғичә сәвир қилай? — Балини алдимға елип келиңлар — деди.
20 Улар балини униң алдиға елип кәлди. Әйсани көрүш биләнла роһ балиниң пүтүн бә-
динини тартиштурувәтти. Бала жиқилип, ағзидин көпүк чиққан пети йәрдә жумилап
кәтти.

9:9 Мат. 17:9; Луқа 9:36.
9:11 Мал. 4:5; Мат. 11:14; Луқа 1:17.
9:12 **«Иляс пәйғәмбәр дәрвәқә Мәсиһтин авал келиду, андин һәммә ишни орниға кәлтүриду»** — «Иляснiң авал келиши» вә униң «һәммини орниға кәлтүрүши»ни көрсәткән бешарәт вә башқа тәпсилатлири Тәврат, «Мал.» 4:5-6дә хатирилиниду. **«әнди немишкә муқәддәс язмиларда иИнсаноғли көп азап-оқубәт чекиду вә хорлиниду, дәп пүтүлгән? »** — «немишкә...?» — Әгәр улуқ Иляс пәйғәмбәр келип Мәсиһ үчүн йол тәйярлиған болса, зади «немишкә» хәлиқ Мәсиһни қобул қилмайду? Йәһия пәйғәмбәр дәрвәқә «Иляс пәйғәмбәр»ниң роһи вә күчидә кәлгини билән («Луқа» 1:17) у өлтүрүлгән вә Мәсиһму униңға охшаш өлтүрүлиду (13-айәтниму көрүң).
9:12 Зәб. 21:7; Йәш. 53:4; Дан. 9:26; Вәһ. 11:4-7.
9:13 **«лекин мән силәргә шуни ейтайки, Иляс пәйғәмбәр дәрһәқиқәт кәлди вә дәл муқәддәс язмиларда у һәққидә пүтүлгәндәк, кишиләр униңға немини халиса шундақ қилди»** — мошу йәрдә Мәсиһ Йәһия пәйғәмбәрни йәнә Илияс пәйғәмбәргә охшитиду.
9:13 Мал. 4:5,6
9:16 **«У улардин: — ... дәп сориди»** — «улар» мошу йәрдә (1) мухлислирини; (2) халайиқниң өзлирини (3) Тәврат устазлирини көрситиши мүмкин. Бизниңчә (2) яки (3) тоғра болуши керәк; халайиқтин бири мошу соалға җавап бериду. Бәзи кона көчүрмилиридә «улар»ниң орнида «Тәврат устазлири» дейилиду.
9:17 **«мән оғлумни сениң алдиңға елип кәлдим»** — бу кишиниң «сениң алдиңға» дегини униң Мәсиһ вә мухлислирини «бир адәмдәк» дәп қарайтти, дәп билдүриду. Бир тәрәптин мошу көзқараш тоғридур.
9:17 Мат. 17:14; Луқа 9:37,38.
9:18 **«уни тартиштуруп жиқитиду»** — яки «уни йәргә жиқитиветиду». **«қақшал болуп қалиду»** — яки «пүтүн әзайи қетип қалиду».
9:20 Мар. 1:26.

[21] У балиниң атисидин:
— Бу иш бешиға кәлгинигә қанчә узун болди? — дәп сориди.
У: — Кичигидин тартип шундақ, [22] жин уни һалак қилиш үчүн көп қетим отқа вә суға
ташлиди. Әнди бир амал қилалисаң, бизгә ич ағритип шапаәт қилғайсән! — деди.
[23] Әйса униңға: — «Қилалисаң!» дәйсәнғу! Ишәштә болған адәмгә һәммә иш мүмкиндур!
— деди.
[24] Балиниң атиси дәрһал: — Мән ишинимән; ишәшсизлигимгә мәдәт қилғайсән! — деди
жиғлап нида қилип. [25] Әнди Әйса көпчиликниң жүгүрүшүп кәлгәнлигини көрүп, һелиқи
напак роһқа тәнбиһ берип:
— Әй адәмни гас вә гача қилғучи роһ! Буйруқ қилимәнки, униңдин чиқ, иккинчи киргү-
чи болма! — деди.
[26] Шу һаман жин бир чирқириди-дә, балини дәһшәтлик тартиштуруп, униңдин чиқип
кәтти. Бала өлүктәк йетип қалди, халайиқниң көпинчиси «У өлди!» дейишти. [27] Лекин
Әйса балини қолидин тутуп йөлиди, бала орнидин турди.
[28] Әйса өйгә киргәндин кейин, мухлислири униң билән ялғуз қалғанда униңдин: — Биз
немә үчүн жинни һайдиветәлмидуқ? — дәп сорашти.
[29] У уларға: — Бу хил жин дуа вә розидин башқа йол билән чиқирилмас, — деди.

Әйсаниң өлүп тирилидиғанлиғини йәнә алдин-ала ейтиши

Мат. 17:22-23; Луқа 9:43-45

[30] Улар шу йәрдин айрилип, Галилийәдин өтүп кетивататти. Бирақ у буни һеч кимниң
билишини халимайтти. [31] Чүнки у мухлислириға:
— Инсаноғли инсанларниң қолиға тапшурулуп, улар уни өлтүриду. Өлтүрүлүп үч күн-
дин кейин у тирилиду, — дегән тәлимни беривататти. [32] Лекин мухлислар бу сөзни
чүшәнмиди һәмдә униңдин сорашқиму петиналмиди.

Һәқиқий улуқ ким?

Мат. 18:1-5; Луқа 9:46-48

[33] У КәпәрНаһум шәһиригә кәлди. Өйгә киргәндә у улардин:
— Йолда немә тоғрисида мулаһизиләштиңлар? — дәп сориди. [34] Лекин улар шүк турди,
чүнки улар йолда қайсимиз әң улуқ дәп бир-бири билән мулаһизиләшкән еди.
[35] У олтирип, он иккәйләнни йениға чақирип, уларға:
— Ким биринчи болушни истигән болса, шу һәммәйләнниң әң ахирқиси вә һәммәйлән-
ниң хизмәткари болсун, — деди. [36] Андин у кичик бир балини оттурида турғузди вә уни
қучиғиға елип туруп, уларға мундақ деди:
[37] — Ким мениң намимда мошундақ кичик балини қобул қилса, мени қобул қилған
болиду. Ким мени қобул қилса, у мени әмәс, бәлки мени әвәткүчини қобул қилған
болиду.

9:23 Луқа 17:6.
9:28 Мат. 17:19.
9:29 **«Бу хил жин дуа вә розидин башқа йол билән чиқирилмас»** — бәзи кона көчүрмиләрдә «розидин» дегән сөз тепилмайду.
9:30 Мат. 16:21; 17:22; 20:18; Мар. 8:31; 10:33; Луқа 9:22; 18:31; 24:7.
9:33 Мат. 18:1; Луқа 9:46; 22:24.
9:35 Мат. 20:27; Мар. 10:43.
9:36 Мар. 10:16.
9:37 **«Ким мениң намимда мошундақ кичик балини қобул қилса...»** — яки «ким мениң намимда мошундақ кичик балини күтсә...».
9:37 Мат. 18:5; Луқа 9:48; Юһ. 13:20.

Қарши турмаслиқниң өзи қоллиғанлиқтур

Луқа 9:49-50

38 Юһанна униңға:
— Устаз, сениң намиң билән җинларни һайдаватқан бирисини көрдуқ. Лекин у биз
билән биргә саңа әгәшкәнләрдин болмиғачқа, уни тостуқ, — деди.
39 Лекин Әйса: — Уни тосмаңлар. Чүнки мениң намим билән бир мөҗизә яратқан бири-
си арқидинла мениң үстүмдин яман гәп қилиши мүмкин әмәс. 40 Чүнки бизгә қарши
турмиғанлар бизни қоллиғанлардур. 41 Чүнки мән силәргә шуни бәрһәқ ейтип қояйки,
Мәсиһкә мәнсуп болғанлиғиңлар үчүн, мениң намимда силәргә һәтта бирәр пиялә су
бәргән кишиму өз инъамиға еришмәй қалмайду.

Гунаниң езитқулуғи

Мат. 18:6-9; Луқа 17:1-2

42 Лекин маңа етиқат қилған бундақ кичикләрдин бирини гунаға путлаштурған һәр қан-
дақ адәмни, у бойниға йоған түгмән теши есилған һалда деңизға ташливетилгини әвзәл
болатти.
43 Әгәр әнди қолуң сени гунаға путлаштурса, уни кесип ташливәт. Чүнки икки қолуң бар
һалда дозаққа, йәни өчүрүлмәс отқа киргиниңдин көрә, чолақ һалда һаятлиққа кирги-
ниң әвзәлдур. 44 Чүнки дозақта шуларни йәйдиған қурут-қоңғузлар өлмәйду, ялқунлуқ
от өчмәйду.
45 Әгәр әнди путуң сени гунаға путлаштурса, уни кесип ташливәт. Чүнки икки путуң бар
һалда дозаққа, йәни өчүрүлмәс отқа ташланғиниңдин көрә, токур һалда һаятлиққа кир-
гиниң әвзәл. 46 Чүнки дозақта шуларни йәйдиған қурут-қоңғузлар өлмәйду, ялқунлуқ
от өчмәйду.
47 Әгәр көзүң сени гунаға путлаштурса, уни оюп ташливәт. Икки көзүң бар һалда отлуқ
дозаққа ташланғиниңдин көрә, сиңар көзлүк болуп Худаниң падишалиғиға киргиниң
әвзәл. 48 Чүнки дозақта шуларни йәйдиған қурут-қоңғузлар өлмәйду, ялқунлуқ от өч-
мәйду.
49 Һәммә адәм от билән тузлиниду вә һәр бир қурбанлиқ туз билән тузлиниду.
50 Туз яхши нәрсидур. Һалбуки, әгәр туз өз тузлуғини йоқатса, униңға қайтидин туз тә-

9:38 Луқа 9:49.
9:39 1Кор. 12:3.
9:41 Мат. 10:42.
9:42 Мат. 18:6; Луқа 17:2.
9:43 Қан. 13:7; Мат. 5:30; 18:8.
9:44 **«Чүнки дозақта шуларни йәйдиған қурут-қоңғузлар өлмәйду, ялқунлуқ от өчмәйду»** — бәзи кона көчүрмиләрдә бу 44- вә 46-айәт тепилмайду.
9:44 Йәш. 66:24.
9:46 Йәш. 66:24
9:48 Йәш. 66:24
9:49 **«Һәммә адәм от билән тузлиниду вә һәр бир қурбанлиқ туз билән тузлиниду»** — бу сирлиқ җүмлә чоқум «Лав.» 2:13, «Чөл.» 31:23, «Әз.» 43:23, «Йәш.» 34:6 вә 66:20 һәмдә жуқурики 42-48 айәтләр билән мунасивәтликтур. Мәнаси бәлким: — (1) гөш-көктатларни туз билән узун сақлиғили болғандәк, Мәсиһгә ишәнмигәнләр дозақниң отида «чиримай, сақлинип» мәңгү җазалиниду; яки (2) Мәсиһгә әгәшкәнләр мошу дунияда (туз яриға сепилгәндәк) җапа-мушәққәт, азап-оқубәт чекиду; яки (3) мәнаси һәр икки тәрәптикидәк болиду — демәк, һәр бир киши өзиниң Әйса Мәсиһкә болған мунасивитидә мувапиқ җапа-мушәққәт, азап-оқубәт чекиду; етиқатчилар мошу дунияда җапа-мушәққәтләр арқилиқ тавлинип паклиниду, етиқатсизлар дозақта мәңгү азап тартиду. Бизниңчә 3-мәнаси тоғра келиши мүмкин. Рәббимиз бу йәрдә һәм етиқатчиларни һәм етиқатсизларниму көздә тутиду. Бизниңчә пәқәт етиқатчилар Худаға атилидиған қурбанлиқ болалайду, шуңа айәтниң биринчи қисимда һәммә адәм, иккинчи қисимда етиқатчилар («қурбанлиқ» сүпитидә) көздә тутулиду.
9:49 Лав. 2:13.

мини қандақму киргүзгили болиду? Өзәңларда туз тепилсун вә бир-бириңлар билән
енақлиқта өтүңлар.

Талақ тоғрисидики тәлим

Мат. 19:1-12

10 [1] У у йәрдин қозғилип, Йәһудийә өлкиси тәрәплиридин өтүп, Иордан дәриясиниң у
қетидики районларғиму барди. Топ-топ адәмләр йәнә униң әтрапиға олишивалған
еди. У адити бойичә уларға тәлим беришкә башлиди. [2] Бәзи Пәрисийләр униң йениға
келип уни қилтаққа чүшириш мәхситидә униңдин:
— Бир адәмниң аялини талақ қилиши Тәврат қануниға уйғунму? — дәп сориди.
[3] Лекин у җававән: — Муса пәйғәмбәр силәргә немә дәп буйруған? — деди. [4] Улар: — Муса
пәйғәмбәр кишиниң аялини бир парчә талақ хети йезипла талақ қилишиға рухсәт
қилған, — дейишти.
[5] Әйса уларға:
— Таш жүрәклигиңлардин у силәргә бу әмирни пүткән; [6] лекин Худа аләм апиридә
болғинида инсанларни «Әр вә аял қилип яратти». [7] «Шу сәвәптин әр киши ата-анисидин
айрилиду, аяли билән бирлишип [8] иккилиси бир тән болиду». Шундақ екән, әр-аял әнди
икки тән әмәс, бәлки бир тән болиду. [9] Шуниң үчүн, Худа қошқанни инсан айримисун,
— деди.

[10] Улар өйгә қайтип келип киргәндә, мухлислири униңдин бу һәқтә сориди. [11] У уларға:
— Аялини талақ қилип, башқа бирини әмригә алған киши аялиға гуна қилип зина қилған
болиду. [12] Ерини қоюветип, башқа әргә тәккән аялму зина қилған болиду, — деди.

9:50 **«Туз яхши нәрсидур. Һалбуки, әгәр туз өз тузлуғини йоқатса, униңға қайтидин туз тәмини қандақму киргүзгили болиду?»** — туз болса (1) тәм бериду; (2) чирип кетиштин тосиду; (3) зәхим-ярилирни сақайтиду. Мухлисларниң бу дунияға болған роли буниңға охшап кетиши керәк. **«Өзәңларда туз тепилсун вә бир-бириңлар билән енақлиқта өтүңлар»** — бу сирлиқ жүмлиниң мәнаси үчүн «Мат.» 5:13, «Әф.» 4:29, «Кол.» 4:6ни көрүң. Етиқатчилар «тузлуқ» болса өзини пак тутиду, лекин буниңдин һали чоңлиқ қилмайду — бәлки муһәббити, хатирҗәмлиги вә хошаллиғи билән гунада тутулғанларни Худаниң йолиға җәлип қилғучилардур.

9:50 Мат. 5:13; Луқа 14:34; Рим. 12:18; Ибр. 12:14.

10:1 Мат. 19:1.

10:2 **«қилтаққа чүшириш мәхситидә»** — әслидә Йәһия пәйғәмбәр Һерод падишаға «талақ қилсаң болмайду» дәп тәнбиһ берип, униң чишиға тегип өлтүрүлгән еди. Шүбһисизки, Пәрсийләрниң мәхсәтлириниң бири: — Әйсаму «талақ қилишқа болмайду» десә, Һерод падиша уни Йәһияға охшаш өлтүрүветәтти.

10:4 **«Муса пәйғәмбәр кишиниң аялини бир парчә талақ хети йезипла талақ қилишиға рухсәт қилған»** — мошу әмирниң тоғриси «Қан.» 24:1дә тепилиду.
–Йәнә «қоюп бериш» тоғрисидики бир йәкүн үчүн «1Кор.»дики «қошумчә сөз»ниму (7-бап тоғрилиқ) көрүң.

10:4 Қан. 24:1, 3; Йәр. 3:1; Мат. 5:31.

10:6 Яр. 1:27, 2:24, 5:2; Мат. 19:4.

10:7 Яр. 2:24; 1Кор. 6:16; Әф. 5:31.

10:8 **«шу сәвәптин әр киши ата-анисидин айрилиду, аяли билән бирлишип иккилиси бир тән болиду»** — «Яр.» 2:24.

10:8 Яр. 2:24

10:9 1Кор. 7:10.

10:11 Мат. 5:32; 19:9; Луқа 16:18; 1Кор. 7:10.

10:12 ***«Аял .... ерини қоюветип... »*** — Йәһудий җәмийитидә бу интайин аз көрүлидиған әһвал. Лекин Йәһудий әмәсләр арисида дайим йүз берәтти. Шуңа шүбһисизки, Мәсиһниң мошу йәрдә көздә тутқини Йәһудий әмәсләрниму өз ичигә алиду.
–Йәнә «қоюп бериш» («талақ қилиш») тоғрисидики бир йәкүн үчүн «1Кор.»дики «қошумчә сөз»ниму (7-бап тоғрилиқ) көрүң.

Әйсаниң кичик балиларға бәхит тилиши

Мат. 19:13-15; Луқа 18:15-17

[13] Қолуңни тәккүзгәйсән дәп, кишиләр кичик балилирини униң алдиға елип келиватти. Бирақ мухлислар елип кәлгәнләрни әйиплиди. [14] Буни көргән Әйса аччиқлинип, мухлислириға:
Балилар алдимға кәлсун, уларни тосмаңлар. Чүнки Худаниң падишалиғи дәл мошундақларға тәвәдур. [15] Мән силәргә шуни бәрһәқ ейтип қояйки, Худаниң падишалиғини сәбий балидәк қобул қилмиса, униңға һәргиз кирәлмәйду, — деди. [16] Шуниң билән у балиларни қучиғиға елип, уларға қоллирини тәккүзүп бәхит тилиди.

Пулдарлар Худаниң падишалиғиға кирәләмду?

Мат. 19:16-30; Луқа 18:18-30

[17] У йолға чиққанда, бириси униң алдиға жүгүрүп келип, униң алдида тизлинип униңдин:
— И яхши устаз, мән қандақ қилсам мәңгүлүк һаятқа мираслиқ қилимән? — дәп сориди.
[18] Лекин Әйса униңға:
— Мени немишкә яхши дәйсән? Пәқәт биридин, йәни Худадин башқа һеч ким яхши әмәстур. [19] Сән Тәвраттики «Зина қилма, қатиллиқ қилма, оғрилиқ қилма, ялған гувалиқ бәрмә, хиянәт қилма, ата-анаңни һөрмәт қил» дегән пәрһиз-пәрзләрни билисән, — деди.
[20] У адәм жававән: — Устаз, буларниң һәммисигә кичигимдин тартип әмәл қилип келиватимән, — деди.
[21] Әйсаниң униңға қарап муһәббити қозғалди вә униңға:
— Сәндә йәнә бир иш кәм. Берип пүтүн мал-мүлкиңни сетип, пулини йоқсулларға бәргин вә шундақ қилсаң, әрштә ғәзнәң болиду; андин келип крестни көтирип маңа әгәшкин! — деди.
[22] Лекин мошу сөзни аңлап, униң чирайи тутулуп, қайғуға чөмүп у йәрдин кәтти. Чүнки униң мал-дунияси наһайити көп еди.
[23] Андин Әйса чөрисигә сәпселип қарап, мухлислириға:
— Мал-дунияси көпләрниң Худаниң падишалиғиға кириши немидегән тәсликтә болиду-һә! — деди.
[24] Мухлислар униң сөзлиригә интайин һәйран болушти, лекин Әйса уларға йәнә жававән:
— Балилирим, мал-мүлүккә таянғанлар үчүн Худаниң падишалиғиға кириш немидегән

10:13 Мат. 19:13; Луқа 18:15.
10:14 **«Худаниң падишалиғи дәл мошундақларға тәвәдур»** — яки «Худаниң падишалиғи дәл мошундақлардин тәркиб тапқандур».
10:14 Мат. 18:3; 19:14; 1Кор. 14:20; 1Пет. 2:2.
10:16 **«Шуниң билән у балиларни қучиғиға елип, уларға қоллирини тәккүзүп бәхит тилиди»** — бу айәттики грек тилиға қариғанда, мүмкинчилиги барки, у бир-бирләп қучағлап, балиларға айрим-айрим бәхит тилиди.
10:16 Мат. 19:15; Мар. 9:36.
10:17 Мат. 19:16; Луқа 18:18.
10:19 **«Зина қилма, қатиллиқ қилма, оғрилиқ қилма, ялған гувалиқ бәрмә, хиянәт қилма, ата-анаңни һөрмәт қил»** — мошу әмирләр «Мис.» 20:12-16, «Қан.» 5:16-20 вә 24:14дә тепилиду.
10:19 Мис. 20:12-16; 21:12; Қан. 5:16-20; Қан. 24:14; Рим. 13:9.
10:21 **«...Андин келип крестни көтирип маңа әгәшкин!»** — бәзи кона көчүрмиләрдә мошу йәрдә «крест көтирип» дегән сөз тепилмайду. «Крест көтириш» дегән уқум тоғрисида «Мат.» 10:38дики изаһат вә башқа изаһатларни көрүң.
–«Әйсаниң униңға қарап муһәббити қозғалди» дегән сөзигә қариғанда, мүмкинчилиги барки, мәңгүлүк һаятни издигән яш бай жигит дәл Маркусниң өзи еди. Бу жигит Маркус болмиса, «Әйсаниң муһәббити» тоғрилиқ қандақму хәвәр тапалайду?
10:21 Мат. 6:19; Луқа 12:33; 1Тим. 6:17.
10:23 Пәнд. 11:28; Мат. 19:23; Луқа 18:24.

тәс-һә! [25] Төгиниң йиңниниң көзидин өтүши бай адәмниң Худаниң падишалиғиға ки-
ришидин асандур! — деди.
[26] Улар буни аңлап интайин бәк һәйран болушуп, бир-биридин:
Ундақта, ким нижатқа еришәләйду? — дәп сорашти. [27] Әйса уларға қарап:
— Бу иш инсан билән вужудқа чиқиши мүмкин әмәс, лекин Худа үчүн мүмкин әмәс
болмайду; чүнки Худаға нисбәтән һәммә иш мүмкин болиду, — деди.
[28] Буниң билән Петрус униңға:
— Мана, биз болсақ, һәммини ташлап саңа әгәштуқ!? — дегили турди.
[29] Әйса униңға жававән мундақ деди:
— Мән силәргә бәрһәқ шуни ейтип қояйки, мән үчүн вә хуш хәвәр үчүн өйи, ака-укили-
ри, ача-сиңиллири, атиси, аниси, аяли, балилири яки йәр-зиминлиридин ваз кәчкән-
ләрниң һәммиси [30] бу заманда буларниң йүз һәссисигә, йәни өй, ака-ука, ача-сиңил, ана,
балилар вә йәр-зиминларға (зиянкәшликләр қошулған һалда) муйәссәр болмай қал-
майду вә келидиған замандиму мәңгүлүк һаятқа еришмәй қалмайду. [31] Лекин шу чағда
нурғун алдида турғанлар арқиға өтиду, нурғун арқида турғанлар алдиға өтиду.

Әйсаниң өлүп тирилидиғанлиғини йәнә алдин-ала ейтиши

Мат. 20:17-19; Луқа 18:31-34

[32] Улар Йерусалимға чиқидиған йолда еди, Әйса һәмминиң алдида кетивататти.
Мухлислири бәк һәйран еди һәмдә униңға әгәшкәнләрму қорқунуч ичидә кетивататти.
Әйса он иккәйләнни йәнә өз йениға тартип, уларға өз бешиға чүшидиғанлирини уқту-
рушқа башлап:
[33] — Мана биз һазир Йерусалимға чиқип кетиватимиз. Инсаноғли баш каһинлар вә
Тәврат устазлириға тапшурулиду. Улар уни өлүмгә мәһкүм қилиду вә ят әлликләргә
тапшуриду. [34] Улар болса уни мәсқирә қилип, қамчилап, униң үстигә төкүриду вә уни
өлтүриду. Лекин үч күндин кейин у қайта тирилиду, — деди.

Яқуп билән Юһаннаниң тәливи

Мат. 20:20-28

[35] Зәбәдийниң оғуллири Яқуп билән Юһанна униң алдиға келип:
— Устаз, сәндин немә тилисәк орундап бәрсәң, дәп өтүнимиз, — дейишти.
[36] У уларға: — Силәргә немә қилип беришимни халайсиләр? — деди.
[37] — Сән шан-шәривиндә болғиниңда, биримизни оң йениңда, биримизни сол йениңда
олтарғузғайсән, — дейишти улар.

10:24 **«мал-мүлүккә таянғанлар үчүн Худаниң падишалиғиға кириш немидегән тәс-һә!»** — бәзи кона көчүрмиләрдә мошу йәрдә «мал-мүлүкләргә таянғанлар үчүн» дегән сөз тепилмайду.
10:27 **«чүнки Худаға нисбәтән һәммә иш мүмкин болиду»** — грек тилида: «чүнки Худа билән һәммә иш мүмкин болиду».
10:27 Аюп 42:2; Йәр. 32:17; Зәк. 8:6; Луқа 1:37.
10:28 Мат. 4:20; 19:27; Луқа 5:11; 18:28.
10:31 Мат. 19:30; 20:16; Луқа 13:30.
10:32 **«мухлислири»** —Мошу йәрдә грек тилида «улар» билән билдүрүлиду. **«Мухлислири бәк һәйран еди һәмдә униңға әгәшкәнләрму қорқунуч ичидә кетивататти»** — уларниң һәйран қелиш яки қорқунучта болушниң сәвәви: (1) у адәттикидәк улар билән биллә маңмай, бәлким намәлум сәвәптин алдида ялғуз маңатти; (2) у хәтәр йүз бериш мүмкинчилиги болған шу шәһәргә алдирап кетиватиду.
10:32 Мат. 16:21; 17:22; 20:18; Мар. 8:31; 9:31; Луқа 9:22; 18:31; 24:7.
10:34 **«улар болса уни мәсқирә қилип, қамчилап...»** — Рим империйәсидә жаза қамчилири бир нәччә тасмилиқ болуп, һәр бир тасмиға қоғушун вә устихан парчилири бағланған болиду. Қамчилиған вақтида жазаланғучи ялаңачлинип, йәргә тизландурулуп, икки йенида турған ләшкәр уни қамчилайтти. Жазаланғучи бәзи вақитларда һәтта мошу қамчилаштин өләтти.
10:35 Мат. 20:20.

38 Әйса уларға жававән: — Немә тәләп қилғанлиғиңларни билмәйватисиләр. Мән ичи-
диған қәдәһни ичәләмсиләр? Мән қобул қилидиған чөмүлдүрүшни силәрму қобул қи-
лаламсиләр?
39 — Қилалаймиз, — дейишти улар.
Әйса уларға:
— Дәрвәқә, мән ичидиған қәдәһимни силәрму ичисиләр вә мән қобул қилидиған чөмүл-
дүрүлүш билән чөмүлдүрүлисиләр. 40 Бирақ оң яки сол йенимда олтиришқа несип болуш
мениң илигимдә әмәс; бәлки кимләргә тәйярланған болса, шуларға берилиду, — деди.
41 Буниңдин хәвәр тапқан қалған он мухлис Яқуп билән Юһаннадин хапа болушқа
башлиди. 42 Лекин Әйса уларни йениға чақирип, мундақ деди:
— Силәргә мәлумки, ят әлләр үстидики һөкүмран дәп һесапланғанлар қол астидики
хәлиқ үстидин буйруқвазлиқ қилип һакимийәт жүргүзиду, вә һоқуқдарлири уларни
ғожайинларчә идарә қилиду. 43 Бирақ силәрниң араңларда бундақ иш болмайду; бәлки
силәрдин ким мәртивилик болушни халиса, у силәрниң хизмитиңларда болсун; 44 вә
ким араңларда биринчи болушни истисә, у һәммә адәмниң қули болсун. 45 Чүнки Ин-
саноғлиму дәрвәқә шу йолда көпчилик мениң хизмитимдә болсун демәй, бәлки көпчи-
ликниң хизмитидә болай вә җенимни пида қилиш бәдилигә нурғун адәмләрни һөрлүк-
кә чиқирай дәп кәлди.

Қариғу Бартимайниң көзиниң сақайтилиши

Мат. 20:29-34; Луқа 18:35-43

46 Улар Йерихо шәһиригә кәлди. Әйса мухлислири вә зор бир топ адәмләр билән биллә
Йериходин чиққан вақитта, Тимайниң Бартимай исимлиқ қариғу оғли йол бойида ол-
тирип, тиләмчилик қиливататти. 47 У «Насарәтлик Әйса»ниң у йәрдә екәнлигини аңлап:
— И Давутниң оғли Әйса, маңа рәһим қилғайсән! — дәп товлашқа башлиди.
48 Нурғун адәмләр уни «Үн чиқарма» дәп әйиплиди. Лекин у:
— И Давутниң оғли, маңа рәһим қилғайсән, — дәп техиму үнлүк товлиди.
49 Әйса тохтап:
Уни чақириңлар, — деди. Шуниң билән улар қариғуни чақирип униңға:
— Җүрәклик бол! Орнуңдин тур, у сени чақириватиду! — дейишти. 50 У адәм чапинини
селип ташлап, орнидин дәс туруп Әйсаниң алдиға кәлди.

10:38 «Мән ичидиған қәдәһни ичәләмсиләр?» — бу айәттики «қәдәһ» дегән сөз, Әйсаниң тартидиған азап-оқубити вә кресттики өлүмини көздә тутиду. **«Мән қобул қилидиған чөмүлдүрүшни силәрму қобул қилаламсиләр?»** — Мәсиһ көрсәткән бу «чөмүлдүрүш» шүбһисизки, өз өлүмидур. «Әфәсуслуқларға»дики «қошумчә сөз»имиздә язған «чөмүлдүрүш» тоғрилиқ изаһатлиримизни көрүң.

10:38 Мат. 20:22; Луқа 12:49,50.

10:40 Мат. 25:34.

10:41 Мат. 20:24.

10:42 «ят әлләр үстидики һөкүмран дәп һесапланғанлар қол астидики хәлиқ үстидин буйруқвазлиқ қилип һакимийәт жүргүзиду, вә һоқуқдарлири уларни ғожайинларчә идарә қилиду» — «ят әлләр» мошу сөз адәттә Йәһудий әмәсләрни көрситиду. Лекин мошу йәрдә етиқатсиз, Худани тонумайдиған дуниядики әлләрни тәкитләйду.

10:42 Мат. 20:25; Луқа 22:25.

10:43 1Пет. 5:3.

10:45 «Инсаноғлиму... җенимни пида қилиш бәдилигә нурғун адәмләрни һөрлүккә чиқирай дәп кәлди» — немидин «азат қилиш»? — гунадин азат қилиштур.

10:45 Юһ. 13:14; Әф. 1:7; Фил. 2:7; Кол. 1:14; 1Тим. 2:6; Тит. 2:14.

10:46 «Тимайниң Бартимай исимлиқ қариғу оғли» — «қариғу» грек тилида «һелиқи қариғу» дейилиду — демәк, Бартимай җамаәтләр ичидә көп адәмләргә тонуш еди.

10:46 Мат. 20:29; Луқа 18:35.

10:47 «и Давутниң оғли Әйса...!» — Тәвраттики пәйғәмбәрләрниң бешарәтлик язмилири бойичә Мәсиһ Давут падишаниң әвлатлиридин болуши керәк еди. Шуңа «Давутниң оғли» Мәсиһниң йәнә бир атилиши еди.

[51] Әйса җававән униңдин:
— Сән мени немә қил дәйсән? — дәп сориди.
Қариғу:
— И егәм, қайта көридиған болсамиди! — деди.
[52] Әйса униңға:
— Йолуңға қайтсаң болиду, етиқадиң сени сақайтти, — девиди, у шуан көрәләйдиған болди вә йол бойи Әйсаға әгишип маңди.

Әйсаниң Йерусалимға тәнтәнилик кириши

Мат. 21:1-11; Луқа 19:28-40; Юһ. 12:12-19

11 [1-2] Улар Йерусалимға йеқинлишип, Зәйтун теғиниң етигидики Бәйт-Фаги вә Бәйт-
Ания йезилириға йеқин кәлгинидә, у икки мухлисиға алдин маңдуруп уларға:
— Силәр удулуңлардики йезиға бериңлар. Йезиға кирипла, адәм балиси минип бақ-
миған, бағлақлиқ бир тәхәйни көрисиләр. Уни йешип бу йәргә йетиләп келиңлар. [3] Әгәр
бириси силәрдин: «Немишкә бундақ қилисиләр?» дәп сорап қалса, «Рәбниң униңға
һаҗити чүшти вә у һелила уни бу йәргә әвәтип бериду» — дәңлар, — дәп тапилиди.
[4] Улар кетип һәдә йол үстидики өйниң дәрвазиси сиртида бағлағлиқ турған бир тәхәйни
көрди. Улар танини йәшти. [5] У йәрдә турғанлардин бәзиләр:
— Тәхәйни йешип немә қилисиләр? — дейишти. [6] Мухлислар Әйсаниң буйруғинидәк җа-
вап бәрди, һелиқи кишиләр уларға йол қойди. [7] Мухлислар тәхәйни Әйсаниң алдиға йе-
тиләп келип, үстигә өз йепинча-чапанлирини ташлиди; у үстигә минди. [8] Әнди нурғун
кишиләр йепинча-чапанлирини йолға паяндаз қилип салди; башқилири дәрәқләрдин
шах-шумбиларни кесип йолға яйди. [9] Алдида маңған вә кәйнидин әгәшкәнләр:
«Һосанна! Пәрвәрдигарниң намида кәлгүчигә мубарәк болсун! [10] Атимиз Давутниң ке-
лидиған падишалиғиға мубарәк болсун! Әршиәлада тәшәккүр-һосанналар оқулсун!» —
дәп вақиришатти.
[11] У Йерусалимға берип ибадәтхана һойлилириға кирди; вә әтрапидики һәммини көз-
дин кәчүргәндин кейин, вақит бир йәргә берип қалғачқа, он иккәйлән билән биллә йәнә
Бәйт-Анияға чиқти.

10:51 **«И егәм, қайта көридиған болсамиди!»** — «егәм» мошу йәрдә грек тилида интайин чоңқур һөрмәтни ипадиләйдиған «Раббони» дегән сөз билән ипадилиниду.
10:52 Мат. 9:22; Мар. 5:34.
11:1-2 **«адәм балисиниң *техи* минип бақмиған бир тәхәй»** — мундақ улаққа хатирҗәм миниши адәттә мүмкин әмәс, әлвәттә.
11:1-2 Мат. 21:1; Луқа 19:29.
11:3 **«у һелила уни бу йәргә әвәтип бериду»** — башқа бирхил тәрҗимиси «у дәрһал силәргә йетилитип қойиду».
11:4 **«Улар кетип һәдә йол үстидики өйниң дәрвазиси сиртида бағлағлиқ турған бир тәхәйни көрди»** — адәттә кочилар интайин тар болғачқа, мал-чарвилар кочида бағлап қоюлмайтти. Тәхәйниң «һәдә йол»да бағлағлиқ болуши Худаниң ирадисиниң уларниң уни елип меңиши оғриликчә иш болмисун дегәнлигини испатлайду.
11:7 2Пад. 9:13; Юһ. 12:14.
11:8 **«...башқилири дәрәқләрдин шах-шумбиларни кесип йолға яйди»** — бәзи кона көчүрмиләрдә «башқилири етизлардин кәскән шах-шумбиларни йолға паяндаз қилип салди» дәп оқулиду.
11:9 Зәб. 117:26.
11:10 **«Һосанна! Пәрвәрдигарниң намида кәлгүчигә мубарәк болсун! Атимиз Давутниң келидиған падишалиғиға мубарәк болсун! Әршиәлада тәшәккүр-һосанналар оқулсун!»** — бу сөзләр «Зәб.» 117:25-26дики бешарәттин елинған. «Һосанна» дегән сөз «Қутқузғайсән, и Пәрвәрдигар» дегән мәнада. Инҗил дәвригә кәлгәндә мәнаси «Худаға тәшәккүр-мәдһийә»му болуп қалған еди. «Зәбур» 117-күйидики изаһатлирниму көрүң.
–Оқурмәнләрниң есидә барки, «мубарәк» дегән сөзниң «бәхит-бәрикәт көрсун!» яки «бәхит-бәрикәтлик болсун!» дегән түп мәнаси бар.
11:11 **«У Йерусалимға берип ибадәтхана һойлилириға кирди»** — Йерусалимдики бу чоң ибадәтхана тоғрилиқ «Тәбирләр» вә «Һагай»дики «қошумчә сөз»имизни көрүң.
11:11 Мат. 21:12,14; Луқа 19:45; Юһ. 2:14.

Мевисиз әнжир дәриғиниң ләнәткә қелиши

Мат. 21:18-19

12 Әтиси, улар Бәйт-Аниядин чиққанда, униң қосиғи ечип кәткән еди. 13 Жирақтики йо-
пурмақлиқ бир түп әнжир дәриғини байқап, униңдин бирәр мевә тапалармәнмекин дәп
йениға барди; лекин түвигә кәлгәндә йопурмақтин башқа һеч нәрсә тапалмиди. Чүнки
бу әнжир пишидиған пәсил әмәс еди. 14 У дәрәққә сөз қилип:
— Буниңдин кейин мәңгү һеч ким сәндин мевә йемигәй! — деди. Мухлислириму буни
аңлиди.

Әйсаниң ибадәтханини тәртипкә селиши

Мат. 21:12-17; Луқа 19:45-48; Юһ. 2:13-22

15 Улар Йерусалимға кәлди; у ибадәтхана һойлилириға кирип, у йәрдә елим-сетим қили-
ватқанларни һайдашқә башлиди вә пул тегишкүчиләрниң ширәлирини, пахтәк-кәптәр
сатқучиларниң орундуқлирини өрүвәтти; 16 вә һеч кимниң һеч қандақ мал-буюмларни
ибадәтхана һойлилиридин көтирип өтүшигә йол қоймиди. 17 У хәлиққә:
— Муқәддәс язмиларда: «Мениң өйүм барлиқ әлләр үчүн дуа-тилавәтхана дәп атилиду»
дәп пүтүлгән әмәсму? Лекин силәр уни булаңчиларниң угисиға айландурувәттиңлар!
— дәп тәлим башлиди.
18 Баш каһинлар вә Тәврат устазлири буни аңлап, уни йоқитишниң чарисини издәшкә
башлиди; пүткүл халайиқ униң тәлимигә тәәҗҗуплинип қалғачқа, улар униңдин қорқатти.
19 Кәчқурун, у мухлислири билән шәһәрниң сиртиға чиқип кәтти.

Әнжир дәриғидин елинидиған ибрәт

20 Әтиси сәһәрдә, улар әнжир дәриғиниң йенидин өтүп кетиветип, дәрәқниң йилтизи-
дин қуруп кәткәнлигини байқашти. 21 Дәрәқни һалитини есигә кәлтүргән Петрус:
— Устаз, қара, сән қарғиған әнжир дәриғи қуруп кетипту! — деди.
22 Әйса уларға җававән мундақ деди:
— Худаниң ишәшидә болуңлар. 23 Мән силәргә шуни бәрһәқ ейтип қояйки, кимдәким

11:12 Мат. 21:18.

11:13 **«Жирақтики йопурмақлиқ бир түп әнжир дәриғини байқап, униңдин бирәр мевә тапалармәнмекин дәп йениға барди»** — Қанаан (Пәләстин)дики әнжир дәрәқлиридә йопурмақ болса, мевиму болуши керәк.
–Бу әнжир дәриғидә көрүнгән карамәт мөҗизә роһий бир һәқиқәтни сүрәтләп бериду, әлвәттә.

11:15 **«у ибадәтхана һойлилириға кирип...»** — ибадәтхана тоғрилиқ: әйни чағда, Йәһудийларниң нурғун ибадәтханилири (синагоглар) болуп, бу Йәһудийларниң әң көп жиғилип ибадәт қилидиған жайи еди. Худаниң әмри бойичә, пәқәт Йерусалимдики бу мәркизий ибадәтханидила қурбанлиқ қилса тоғра болатти. **«у йәрдә елим-сетим қиливатқанларни һайдашқә башлиди вә пул тегишкүчиләрниң ширәлирини, пахтәк-кәптәр сатқучиларниң орундуқлирини өрүвәтти»** — ибадәтхана һойлилирида сетилған һайван вә учар-қанатлар хәлиқниң қурбанлиқ қилиши үчүн еди. Ибадәтханиға сәдиқә бәргүчиләр пулини йәрлик пулға тегишкәндин кейин бериши керәк еди.

11:15 Мал.3:1-5; Мат. 21:12; Луқа 19:45; Юһ. 2:14.

11:17 **««Мениң өйүм барлиқ әлләр үчүн дуа-тилавәтхана дәп атилиду»... силәр уни булаңчиларниң угисиға айландурувәттиңлар!»** — «Йәш.» 56:7 вә «Йәр.» 7:11ни көрүң. Әйсаниң «булаңчиларниң угиси» дегән сөзи икки бислиқ болуп, бир тәрәптин баш каһинларниң содигәрләргә қурбанлиқларни сетиш һоқуқини сетип бәргәнлигини көрситиду; иккинчидин, бу каһинларниң хәлиқниң Худаниң һәқиқитини аңлаш пурситини булап, униң орниға өзлириниң мәртивисини жуқури көтиридиған һәр түрлүк қаидә-йосунларни уларниң бойниға артип қойғанлиғини көрситиду.

11:17 1Пад. 8:29; Йәш. 56:7; Йәр. 7:11; Мат. 21:13; Луқа 19:46.

11:18 Йәш.49:7, Мат.21:46.

11:19 **«Кәчқурун, у мухлислири билән шәһәрниң сиртиға чиқип кәтти»** — грек тилида «Кәчқурун, улар шәһәрниң сиртиға чиқип кәтти». Башқа бирхил тәрҗимиси: «Кәчқурунлири, Әйса билән мухлислири шәһәрниң сиртиға чиқип кетәтти». Ишлар дәрвәқә һәр күни шундақ болатти.

11:20 **«дәрәқниң йилтизидин қуруп кәткән...»** — бу карамәт мөҗизә роһий бир һәқиқәтни сүрәтләп бериду, әлвәттә.

11:21 **«Устаз»** — грек тилида «Рабби».

11:22 **«Худаниң ишәшидә болуңлар»** — грек тилида «Худаниң ишәшигә егә болуңлар».

бу таққа: Бу йәрдин көтирилип деңизға ташлан!» десә вә шундақла қәлбидә һеч гуман
қилмай, бәлки ейтқинининң әмәлгә ешишиға ишәш бар болса, у ейтқан иш униң үчүн
әмәлгә ашиду. [24] Шу сәвәптин мән силәргә шуни ейтимәнки, дуа билән тилигән һәр бир
нәрсә болса, шуниңға ериштим, дәп ишиниңлар. Шунда, тилигиниңлар әмәлгә ашиду.
[25] Вә орнуңлардин туруп дуа қилғиниңларда, бирәрсигә ғумиңлар болса, уни
кәчүрүңлар. Шуниң билән әрштики Атаңларму силәрниң гуналириңларни кәчүрүм қи-
лиду. [26] Лекин силәр башқиларни кәчүрүм қилмисаңлар, әрштики Атаңларму силәрниң
гуналириңларни кәчүрүм қилмайду.

Әйсаниң һоқуқиниң сүрүштүрүлүши

Мат. 21:23-27; Луқа 20:1-8

[27] Улар Йерусалимға қайтидин кирди. У ибадәтхана һойлилирида айлинип жүргәндә,
баш каһинлар, Тәврат устазлири вә ақсақаллар униң йениға келип:
[28] — Сән қиливатқан бу ишларни қайси һоқуққа тайинип қиливатисән? Саңа бу ишларни
қилиш һоқуқини ким бәргән? — дәп сориди.
[29] Әйса уларға жававән:
— Мәнму силәрдин бир соал сорай. Силәр униңға жавап бәрсәңлар, мәнму бу ишлар-
ни қайси һоқуққа тайинип қиливатқанлиғимни ейтип беримән: [30] — Йәһия жүргүзгән
чөмүлдүрүш болса, әрштинму, яки инсанлардинму? Маңа жавап бәрсәңларчу!
[31] Улар өз ара мулаһизә қилишип:
— Әгәр «Әрштин кәлгән» десәк, у бизгә: «Ундақта, силәр немә үчүн Йәһияға ишәнми-
диңлар?» дәйду.
[32] Әгәр: «Инсанлардин кәлгән» десәк,... болмайду! — дейишти (чүнки барлиқ хәлиқ Йәһи-
яни пәйғәмбәр дәп қариғачқа, улар хәлиқтин қорқатти).
[33] Буниң билән, улар Әйсаға:
— Билмәймиз, — дәп жавап беришти.
— Ундақта, мәнму бу ишларни қайси һоқуққа тайинип қиливатқанлиғимни ейтмаймән,
— деди у уларға.

Рәзил ижарикәшләр һәққидики тәмсил

Мат. 21:33-46; Луқа 20:9-19

12 [1] Андин, у уларға тәмсилләр билән сөзләшкә башлиди:
— Бир киши бир үзүмзарлиқ бәрпа қилип, әтрапини читлапту; у бир шарап көлчи-
ги қезипту вә бир күзәт мунарини ясапту. Андин у үзүмзарлиқни бағвәнләргә ижаригә

11:23 Мат. 17:20; 21:21; Луқа 17:6.
11:24 Йәр. 29:12; Мат. 7:7; Луқа 11:9; Юһ. 14:13; 15:7; 16:24; Як. 1:5, 6; 1Юһа. 3:22; 5:14.
11:25 Мат. 6:14; Кол. 3:13.
11:26 **«Лекин силәр башқиларни кәчүрүм қилмисаңлар, әрштики Атаңларму силәрниң гуналириңларни кәчүрүм қилмайду»** — бәзи кона көчүрмиләрдә мошу -26-айәт тепилмайду. Немила болмисун, бу айәт һәқиқәттур. «Мат.» 6:15ни көрүң.
11:26 Мат. 18:35.
11:27 Мат. 21:23; Луқа 20:1.
11:28 Мис. 2:14; Рос. 4:7; 7:27.
11:31 **«Улар өз ара мулаһизә қилишип: — Әгәр «Әрштин кәлгән» десәк, у бизгә: «Ундақта, силәр немә үчүн Йәһияға ишәнмидиңлар?» дәйду»** — мошу диний әрбабларниң һәммиси әслидә Йәһия пәйғәмбәрниң йәткүзгән хәвиригә жававән: «Бизгә товва қилиш керәк әмәс» дегән вә Йәһия «мениң кәйнимдә келидиған» дәп көрсәткән Мәсиһниң келишигә ишәнмәй, униң чөмүлдүрүшини рәт қилған еди, әлвәттә.
11:32 Мат. 14:5; Мар. 6:20.

берип, өзи яқа жутқа кетипту.
2 Үзүм пәсли кәлгәндә, бағвәнләрдин үзүмзарлиқтики мевиләрдин тегишлигини әкелиш үчүн бир қулини уларниң йениға әвәтипту.
3 Лекин улар уни тутувелип думбалап, қуруқ қол қайтурупту.
4 Ғожайин йәнә бир қулни уларниң йениға әвәтипту. Уни болса улар чалма-кесәк қилип, баш-көзини йерип, һақарәтләп қайтурупту.
5 Ғожайин йәнә бирисини әвәтипту. Лекин уни улар өлтүрүпту. У йәнә тола қулларни әвәтипту, лекин улар бәзилирини думбалап, бәзилирини өлтүрүпту.
6 Ғожайинниң йенида пәқәт униң сөйүмлүк бир оғлила қалғачқа, улар оғлумниғу һөрмәт қилар дәп, у уни әң ахири болуп бағвәнләрниң йениға әвәтипту.
7 Лекин шу бағвәнләр өз ара: «Бу болса мирасхор; келиңлар, уни өлтүрүветәйли, шуниң билән мираси бизниңки болиду!» дейишипту.
8 Шуңа улар уни тутуп өлтүрүп, үзүмзарлиқниң сиртиға ташливетипту.
9 Әнди үзүмзарлиқниң ғожайини қандақ қилиду? У өзи келип бағвәнләрни өлтүриду вә үзүмзарлиқни башқиларға бериду.
10 Әнди силәр муқәддәс язмилардин муну айәтни оқуп бақмиғанмусиләр? —
«Тамчилар ташливәткән таш болса, бужәк теши болуп тикләнди.
11 Бу иш Пәрвәрдигардиндур, көзимиз алдида карамәт бир иштур»

12 Улар униң бу тәмсилни өзлиригә қаритип ейтқанлиғини чүшәнди; шуңа улар уни тутуш йолини издәшти; һалбуки, халайиқтин қорқушуп, уни ташлап кетип қалди.

«Қәйсәргә баж тапшурамдуқ?» дегән қилтақ

Мат. 22:15-22; Луқа 20:20-26

13 Шуниңдин кейин, улар бир нәччә Пәрисий вә Һеродниң тәрәпдарлирини уни өз сөзи билән қилтаққа чүшириш мәхситидә униң алдиға әвәтти.
14 Улар келип униңға: — Устаз, силини сәмимий адәм, адәмләргә қәтъий йүз-хатирә қилмайду, һеч кимгә ян басмайду, бәлки кишиләргә Худаниң йолини садиқлиқ билән үгитип келиватиду, дәп билимиз. Силичә, Рим императори Қәйсәргә баж-селиқ тапшуруш Тәврат қануниға уйғунму-йоқ?
15 Зади баж тапшурамдуқ-тапшурмамдуқ? — дейишти.
Лекин у уларниң сахтипәзлигини билип уларға:
— Немишкә мени синимақчисиләр? Маңа бир «динар» пулни әкелиңлар, мән көрүп бақай, — деди.

12:1 Зәб. 79:9-10; Йәш. 5:1; Йәр. 2:21; 12:10; Мат. 21:33; Луқа 20:9.
12:7 Яр. 37:18; Зәб. 2:8; Мат. 26:3; Юһ. 11:53
12:10 **«Тамчилар ташливәткән таш болса, бүҗәк теши болуп тикләнди»** — «бүҗәк теши» болса һәр қандақ имарәтниң улидики әң муһим уюлташ болуп, һул селинғанда биринчи болуп қоюлидиған таштур. Йәһудий каттивашлар «роһий һаят»ниң бужәк теши болған Мәсиһни ташлишиватмәкчи еди, вә дәрвәқә ташливәтти.
12:10 Зәб. 117:22-23; Йәш. 28:16; Мат. 21:42; Луқа 20:17; Рос. 4:11; Рим. 9:33; 1Пет. 2:6.
12:11 **«... Бу иш Пәрвәрдигардиндур, көзимиз алдида карамәт бир иштур»** — толуқ бешарәт (10-11) «Зәб.» 117:22-23дә тепилиду.
12:11 Зәб. 117:22,23
12:13 **«Һерод *падишаниң* тәрәпдарлири»** — Һерод падиша Рим империйәси тәрипидин тайинланған болуп, у Йәһудий болмиғачқа Йәһудийларниң көпинчиси униңға интайин өч еди. Шундақ болғини билән өз мәнпәитини көзләйдиған, уни қоллайдиған «Һерод тәрәпдарлири» бар еди.
–«Һеродлар» тоғрилиқ «Матта»дики «қошумчә сөз»имизни көрүң.
12:13 Мат. 22:15; Луқа 20:20.
12:14 **«Қәйсәргә баж-селиқ тапшуруш...»** — Римниң һәр бир императориға «Қәйсәр» дегән нам-унван бериләтти; мәсилән Қәйсәр Авғустус, Қәйсәр Юлиус, Қәйсәр Тибериус қатарлиқлар. **«Қәйсәргә баж-селиқ тапшуруш Тәврат қануниға уйғунму-йоқ?»** — әйни вақитта, Йәһудийлар римлиқларниң зулми астида яшаватқан еди. Әгәр Әйса: «Рим императориға баж тапшуруш тоғра» десә, бу гәптин азатлиқни истигән Йәһудийлар уни «Мана таза бир ялақчи, хаин екән» дәп тиллишатти. «Баж тапшурмаслиқ керәк» дегән болса, у Рим империйәсигә қарши чиққан болатти; андин улар уни Рим валийисиға әрз қилған болатти. Улар мошундақ соалларни сораш арқилиқ Әйсани гепидин тутувелип, римлиқларниң қолиға тапшуруп, униңға зиянкәшлик қилмақчи болушқан.
12:15 **«Маңа бир «динар» пулни әкелиңлар, мән көрүп бақай»** — «динар» яки «динариус» дегән Рим империйәсидики бирхил пул бирлиги болуп, үстигә Қәйсәрниң сүрити бесилған еди, әлвәттә. Бир «динариус»

[16] Улар пулни елип кәлди, у улардин:
— Буниң үстидики сүрәт вә нам-исим кимниң? — дәп сориди.
— Қәйсәрниң, — дейишти улар.
[17] Әйса уларға җававән: — Ундақ болса, Қәйсәрниң һәққини Қәйсәргә, Худаниң һәққини
Худаға тапшуруңлар, — деди. Шуниң билән улар униңға интайин һәйран қелишти.

Тирилишкә мунасивәтлик мәсилә

Мат. 22:23-33; Луқа 20:27-40

[18] Андин «Өлгәнләр тирилмәйду» дәйдиған Садуқийлар униң алдиға келип қистап соал қойди:
[19] — Устаз, Муса пәйғәмбәр Тәвратта бизгә: «Бир киши өлүп кетип, аяли тул қелип,
пәрзәнт көрмигән болса, униң ака яки иниси тул қалған йәңгисини әмригә елип, қе-
риндиши үчүн нәсил қалдуруши лазим» дәп язған. [20] Бурун йәттә ака-ука бар еди.
Чоңи өйлинип пәрзәнт қалдурмайла өлди. [21] Иккинчи қериндиши йәңгисини әмригә
елип, уму пәрзәнт көрмәй өлди. Үчинчисиниң әһвалиму униңкигә охшаш болди. [22] Шу
тәриқидә йәттиси охшашла уни елип пәрзәнт көрмәй кәтти. Ахирда, у аялму аләмдин
өтти. [23] Әнди тирилиш күнидә улар тирилгәндә, бу аял қайсисиниң аяли болиду? Чүн-
ки йәттисиниң һәммиси уни хотунлуққа алған-дә! — дейишти.
[24] Әйса уларға мундақ җавап бәрди:
— Силәр нә муқәддәс язмиларни нә Худаниң қудритини билмигәнлигиңлар сәвәвидин
мошундақ азған әмәсмусиләр? [25] Чүнки өлүмдин тирилгәндә инсанлар өйләнмәйду,
әргә тәгмәйду, бәлки әрштики пәриштиләргә охшаш болиду.
[26] Әнди өлгәнләрниң тирилиши мәсилиси һәққидә Тәвратта, йәни Мусаға чүшүрил-
гән китаптики «тикәнлик» вақиәсидә, Худаниң униңға қандақ ейтқинини, йәни: «Мән
Ибраһимниң Худаси, Исһақниң Худаси вә Яқупниң Худасидурмән!» дегинини оқуми-
диңларму? [27] У өлүкләрниң Худаси әмәс, бәлки тирикләрниң Худасидур! Шуңа силәр
қаттиқ езип кәткәнсиләр!

Әң муһим әмир

Мат. 22:34-40; Луқа 10:25-28

[28] Уларға йеқин кәлгән, муназирилишкәнлирини аңлиған вә Әйсаниң уларға яхши җа-
вап бәргәнлигини көргән бир Тәврат устази униңдин:
— Пүтүн әмирләрниң ичидә әң муһими қайси? — дәп сориди.
[29] Әйса мундақ җавап бәрди:

тәхминән бир адәмниң күнлүк һәққи болатти («Мат.» 20:2ни көрүң).
12:16 Mat. 17:25; Rim. 13:7; Yar. 1:26
12:17 **«Қәйсәрниң һәққини Қәйсәргә, Худаниң һәққини Худаға тапшуруңлар»** — демәк, «Қәйсәргә Қәйсәрниң һәққи (униң сүрити чүширилгән нәрсә)ни тапшуруңлар» — Қәйсәргә баҗ төләш керәк. Амма қандақ нәрсә үстидә «Худаниң сүрити» бар? Инсан өзи «Худаниң сүрити» болуп, биз пүтүнимизни Худаға тапшуришимиз керәктур («Яр.» 1:26-27ни көрүң).
12:17 Мат. 17:25; 22:21; Рим. 13:7.
12:18 **«Садуқийлар»** — бу мәзһәпдикиләр тоғрилиқ «Мат.» 16:1дики изаһатни вә «Тәбирләр»ни көрүң.
12:18 Мат. 22:23; Луқа 20:27; Рос. 23:8.
12:19 **«Бир киши өлүп кетип...»** — грек тилида «бирсниң акиси яки укиси өлсә,...». **«униң ака яки иниси тул қалған йәңгисини әмригә елип, қериндиши үчүн нәсил қалдуруши лазим»** — «Қан.» 25:5.
12:19 Яр. 38:8; Қан. 25:5, 6.
12:25 Мат. 22:30; 1Юһа. 3:2.
12:26 **«Мән Ибраһимниң Худаси, Исһақниң Худаси вә Яқупниң Худасидурмән!»** — «Мис.» 3:6.
12:26 Мис. 3:6,15; Мат. 22:31,32; Рос. 7:32; Ибр. 11:16.
12:27 **«У өлүкләрниң Худаси әмәс, бәлки тирикләрниң Худасидур!»** — Әйсаниң бу сөзи тоғрилиқ «Матта»дики «қошумчә сөз»имиздә тохтилимиз.
12:28 Мат. 22:34; Луқа 10:25.

— Әң муһим әмир шуки, «Аңлиғин, әй Исраил! Пәрвәрдигар Худайимиз болған Рәб
бирдур. [30] Пәрвәрдигар Худайиңни пүтүн қәлбиң, пүтүн жениң, пүтүн зеһниң вә пүтүн
күчүң билән сөйгин». Мана бу әң муһим әмир. [31] Униңға охшайдиған иккинчи әмир бол-
са: — «Хошнаңни өзәңни сөйгәндәк сөй». Хечқандақ әмир булардин үстүн турмайду.
[32] Тәврат устази униңға: — Тоғра ейттиңиз, устаз, һәқиқәт бойичә сөзлидиңиз; чүнки
У бирдур, Униңдин башқиси йоқтур; [33] инсанниң Уни пүтүн қәлби, пүтүн әқли, пүтүн
жени вә пүтүн күчи билән сөйүши һәм хошнисиниму өзини сөйгәндәк сөйүши барлиқ
көйдүрмә қурбанлиқлар һәм башқа қурбанлиқ-һәдийәләрдинму артуқтур.
[34] Әйса униң ақиланилик билән жавап бәргинини көрүп:
— Сән Худаниң падишалиғидин жирақ әмәссән, — деди.
Шуниңдин кейин, һеч ким униңдин соал сорашқа петиналмиди.

Қутқазғучи-Мәсиһ — Давутниң оғли һәм Рәбби

Мат. 22:41-46; Луқа 20:41-44

[35] Ибадәтхана һойлилирида тәлим бәргәндә, Әйса буларға жававән мундақ соални отту-
риға қойди:
Тәврат устазлириниң Мәсиһни «Давутниң оғли» дегинини қандақ чүшинисиләр?
[36] Чүнки Давут өзи Муқәддәс Роһта мундақ дегәнғу: —
«Пәрвәрдигар мениң Рәббимгә ейттики: —
«Мән сениң дүшмәнлириңни тәхтипәриң қилғичә,
Мениң оң йенимда олтарғин!».
[37] Давут Мәсиһни шундақ «Рәббим» дәп атиған турса, әнди Мәсиһ қандақму Давутниң
оғли болиду? У йәрдики топ-топ хәлиқ униң сөзини хурсәнлик билән аңлайтти.

Әйсаниң Тәврат устазлирини әйиплиши

Мат. 23:1-36; Луқа 20:45-47

[38] У уларға тәлим бәргинидә мундақ деди:
— Тәврат устазлиридин һошияр болуңлар. Улар узун тонларни кийивалған һалда кери-
лип жүрүшкә, базарларда кишиләрниң уларға болған узун саламлириға, [39] синагоглар-
да алдинқи орунларда, зияпәтләрдә төрдә олтиришқа амрақ келиду. [40] Улар тул аяллар-
ниң барлиқ өй-бесатлирини йәвалиду вә көз-көз қилип ялғандин узундин-узун дуалар
қилиду. Уларниң тартидиған жазаси техиму еғир болиду!

12:29 Қан. 4:35; 6:4-5; 10:12; Луқа 10:27.
12:31 Лав. 19:18; Мат. 22:39; Рим. 13:9; Гал. 5:14; Яқ. 2:8.
12:32 **«Чүнки у бирдур, униңдин башқиси йоқтур»** — «У» Худани көрситиду, әлвәттә.
12:34 Қан. 4:35; 6:4-5; Йәш. 45:21
12:35 **«буларға жававән мундақ соални оттуриға қойди»** — грек тилида «мундақ жавап бәрди: —». **«Давутниң оғли»** — мошу йәрдә «Давутниң әвлади»ни көрситиду, әлвәттә.
12:35 Мат. 22:41; Луқа 20:41.
12:36 **«Пәрвәрдигар мениң Рәббимгә ейттики: — «Мән сениң дүшмәнлириңни тәхтипәриң қилғичә, мениң оң йенимда олтарғин!»** — Зәб.» 109:1.
12:36 Зәб. 109:1; Рос. 2:34; 1Кор. 15:25; Ибр. 1:13; 10:13.
12:37 **«Давут Мәсиһни шундақ «Рәббим» дәп атиған турса, әнди Мәсиһ қандақму Давутниң оғли болиду?»** — демәк, Қутқазғучи-Мәсиһ падиша Давутниң әвлади болсиму, лекин падиша Давут Мәсиһни «Рәббим» дегән йәрдә Мәсиһ Давуттин улуқ болиду, һәм туғулуштин бурунла «Рәб» сүпитидә еди.
12:38 **«Тәврат устазлири... базарларда кишиләрниң уларға болған узун саламлириға... *амрақ келиду*»** — «узун» дегән сөз грекчә тексттә йоқ; тарих тәтқиқатлириға асасән уларға қилған «саламлар»ни интайин узун вә мурәккәп дәп билимиз.
12:38 Мат. 23:5, 6; Луқа 11:43; 20:46.
12:40 Мат. 23:14; Луқа 20:47; 2Тим. 3:6; Тит. 1:11.

Тул аялниң сәдиқиси

Луқа 21:1-4

[41] У ибадәтханидики сәдиқә сандуғиниң удулида олтирип, униңға пуллирини ташла-
ватқан халайиққа қарап туратти. Нурғун байлар униңға хелә көп пул ташлашти.
[42] Намрат бир тул аялму келип, тийинниң төрттин бири қиммитидики икки ләптонни
ташлиди.

[43] У мухлислирини йениға чақирип, уларға мундақ деди:
— Мән силәргә бәрһәқ шуни ейтип қояйки, бу намрат тул аялниң сәдиқә сандуғиға
ташлиғини башқиларниң һәммисиниң ташлиғанлиридин көптур. [44] Чүнки башқилар
өзлириниң ешип ташқанлиридин сәдиқә қилди; лекин бу аял намрат турупму, өзиниң
бар-йоқини — тирикчилик қилидиғининиң һәммисини сәдиқә қилип ташлиди.

Ибадәтханиниң вәйран қилинишидин бешарәт; ахирқи заманлардики аламәтләр

Мат. 24:1-44; Луқа 21:5-33

13 [1] У ибадәтханидин чиқиватқанда, мухлислиридин бири униңға:
— Устаз, қара, бу немидегән һәйвәтлик ташлар вә имарәтләр-һә! — деди.
[2] Әйса униңға жававән:
— Сән бу һәйвәтлик имарәтләрни көрдүңму? Бир тал ташму таш үстидә қалмайду, һәм-
миси қалдурулмай гумран қилиниду, — деди.
[3] У Зәйтун теғида, йәни ибадәтханиниң удулида олтарғанда, Петрус, Яқуп, Юһанна вә
Андрияслар униңдин астиғина:
[4] — Бизгә ейтқинчу, бу ишлар қачан йүз бериду? Бу барлиқ вақиәләрниң йүз беридиған-
лиғини көрситидиған немә аламәт болиду? — дәп сорашти.
[5] Әйса уларға жававән сөз башлап мундақ деди:
— Һези болуңларки, һеч ким силәрни аздуруп кәтмисун. [6] Чүнки нурғун кишиләр ме-
ниң намимда келип: «Мана өзәм шудурмән!» дәп, көп адәмләрни аздуриду. [7] Силәр
уруш хәвәрлири вә уруш шәпилирини аңлиғиниңларда, булардин алақзадә болуп кәт-
мәңлар; чүнки бу ишларниң йүз бериши муқәррәр. Лекин бу заман ахири йетип кәлгән-
лиги әмәс. [8] Чүнки бир милләт йәнә бир милләт билән урушқа чиқиду, бир падишалиқ
йәнә бир падишалиқ билән урушқа чиқиду. Жай-жайларда йәр тәврәшләр йүз бериду,
ачарчилиқлар вә қалаймиқанчилиқлар болиду. Мана бу ишларниң йүз бериши «туғут-

---

12:41 **«сәдиқә сандуғи»** — грек тилида бу сөз адәттә «ғәзнә»ни көрситиду. Лекин мошу йәрдә ибадәтханидики ғәзнә үчүн сәдиқиләр жиғилидиған жай, бәлким чоң бир сандуқни көрсәтсә керәк.
12:41 2Пад. 12:10; Луқа 21:1.
12:42 **«икки ләптон»** — «ләптон» дегән бу пул «денариус»ниң 1/128и болуп, бир ишләмчиниң «алтә минут»луқ һәққигә тоғра келәтти.
12:43 2Кор. 8:12.
13:1 Мат. 24:1; Луқа 21:5.
13:2 1Пад. 9:7, 8; Мик. 3:12; Луқа 19:44.
13:3 Мат. 24:3; Луқа 21:7.
13:4 Рос. 1:6.
13:5 Йәр. 29:8; Әф. 5:6; 2Тес. 2:2, 3; 1Юһа. 4:1.
13:6 **«Мана өзәм шудурмән»** — «Мана өзәм Мәсиһдурмән» дегән мәнании билдүриду.
13:6 Йәр. 14:14; 23:21.

ниң толғиғиниң башлиниши» болиду, халас.
[9] Силәр болсаңлар, өзәңларға пәхәс болуңлар; чүнки кишиләр силәрни тутқун қилип
сот мәһкимилиригә тапшуруп бериду, синагогларда қамчилинисиләр. Силәр мениң
сәвәвимдин әмирләр вә падишалар алдиға елип берилип, улар үчүн бир гувалиқ болсун
дәп сораққа тартилисиләр. [10] Лекин булардин авал хуш хәвәр пүткүл әлләргә җакали-
ниши керәк. [11] Әнди улар силәрни апирип сораққа тапшурғанда, немә дейиш һәққидә
нә әндишә нә мулаһизә қилмаңлар, бәлки шу вақит-саитидә силәргә қайси гәп берилсә,
шуни ейтиңлар; чүнки сөзлигүчи силәр әмәс, Муқәддәс Роһтур. [12] Қериндаш қериндi-
шиға, ата балисиға хаинлиқ қилип өлүмгә тутуп бериду. Балиларму ата-аниси билән
зитлишип, уларни өлүмгә мәһкүм қилдуриду. [13] Шундақла силәр мениң намим түпәй-
лидин һәммә адәмниң нәпритигә учрайсиләр, лекин ахирғичә бәрдашлиқ бәргәнләр
қутқузулиду.

Йерусалимда вәйран қилғучи «жиркиничлик номуссизлиқ» пәйда болиду; «дәһшәтлик азап-оқубәт»

[14] «Вәйран қилғучи жиркиничлик номуссизлиқ»ниң өзи турушқа тегишлик болмиған
йәрдә турғинини көргиниңларда, (китапхан бу сөзниң мәнасини чүшәнгәй) Йәһудийә
өлкисидә туруватқанлар тағларға қачсун. [15] Өгүздә турған киши өйигә чүшмәй яки өй-
идики бирәр немини алғили ичигә кирмәй қачсун. [16] Етизларда туруватқан киши болса
чапинини алғили өйигә янмисун. [17] У күнләрдә һамилдар аяллар вә бала емитиватқан-
ларниң һалиға вай! [18] Қачидиған вақтиңларниң қишқа тоғра келип қалмаслиғи үчүн
дуа қилиңлар. [19] Чүнки у чағда Худа яратқан дунияниң апиридә қилинғандин буян
мошу чаққичә көрүлүп бақмиған һәм кәлгүсидиму көрүлмәйдиған зор азап-оқубәт
болиду. [20] Әгәр Пәрвәрдигар у күнләрни азайтмиса, һеч қандақ әт егиси қутулалмайду.
Лекин У Өз таллиғанлири үчүн у күнләрни азайтиду. [21] Әгәр у чағда бириси силәргә:

13:8 **«бир милләт йәнә бир милләт билән урушқа чиқиду, бир падишалиқ йәнә бир падишалиқ билән урушқа чиқиду»** — ибраний тилида (шундақла грек тилида) бу ибарә дуния бойичә кеңәйгән урушларни көрситиши мүмкин («Йәш.» 19:2, «2Тар.» 15:3-6дә бу турақлиқ ибарә тоғрилиқ мисаллар бар. **«Мана бу ишларниң йүз бериши «туғутниң толғиғиниң башлиниши» болиду, халас»** — Әйса Мәсиһ қайси ишниң «туғулиду»ғанлиғини беваситә демәйду. Төвәндики сөзлиригә қариғанда, буни йеңи дәвирниң туғулуши дәп қараймиз.

13:8 Йәш. 19:2.

13:9 **«сот мәһкимилири»** — грек тилида «санһедринлар». Йәһудийларниң мәһкимилирини вә бәлким башқа һәр хил сорақханиларни көрситиду.

13:9 Мат. 10:17; 24:9; Луқа 21:12; Юһ. 15:19; 16:2; Вәһ. 2:10.

13:10 **«булардин авал хуш хәвәр пүткүл әлләргә җакалиниши керәк»** — «авал» дегән сөзгә қариғанда, хуш хәвәрниң һәр җайға җакалиниши заманниң ахиридин авал, шундақла бәлким 9-айәттә ейтилған наһайити еғир зиянкәшликтин авал болуши мүмкин («Мат.» 24:14ни көрүң).

13:11 Мат. 10:19; Луқа 12:11; 21:4.

13:12 Әз. 38:21; Мик. 7:6.

13:13 Мат. 10:22; 24:13; Луқа 21:19; Вәһ. 2:7,10.

13:14 **«Вәйран қилғучи жиркиничлик номуссизлиқ»** — буниң тоғрисида Тәврат «Дан.» 9:24-27ни вә у тоғрилиқ изаһатларни көрүң.

13:14 Дан. 9:27; Мат. 24:15; Луқа 21:20,21; 2Тес. 2:4

13:17 **«у күнләрдә һамилдар аяллар вә бала емитиватқанларниң һалиға вай!»** — ундақ кишиләргә қечиш әпсиз болиду, әлвәттә.

13:18 **«Қачидиған вақтиңларниң қишқа тоғра келип қалмаслиғи үчүн дуа қилиңлар»** — Йәһудий диний әрбабларниң Тәврат қануниға болған чүшәнчисигә асасән, Йәһудийлар адәттә шабат (дәм елиш) күнидә шәһәр дәрвазиси вә дуканларни тақиши керәк. Бу күни сәпәр қилиш мәнъий қилинған болғачқа, Пәләстиндә турғанларға нисбәтән йемәклик сетивелиш вә башқа йәрләргә қечиш интайин қулайсиз болиду. «Қиш»та Йәһудийәдә дәрия-вадиларда су пат-пат тешип турғачқа, қиштиму қечиш интайин тәс болиду.

13:19 Мат. 24:21

13:20 **«У Өз таллиғанлар үчүн»** — грек тилида «У таллиған таллиғанлири үчүн» дегәнлик билән ипадилиниду — Худа Өзиниң таллиғанлириға бағлиған муһәббитини алаһидә тәкитләйду.

«Қараңлар, бу йәрдә Мәсиһ бар!» яки «Қараңлар, у әнә у йәрдә!» десә, ишәнмәңлар.
[22] Чүнки сахта мәсиһләр вә сахта пәйғәмбәрләр мәйданға чиқиду, мөҗизилик аламәт-
ләр вә карамәтләрни көрситиду; шуниң билән әгәр мүмкин болидиған болса, улар һәтта
Худа таллиғанларни һәм аздуриду. [23] Шуниң үчүн, силәр һошияр болуңлар. Мана, мән
бу ишларниң һәммисини силәргә алдин-ала уқтуруп қойдум.

Инсаноғлиниң келиши

[24] Әнди шу күнләрдә, шу азап-оқубәт өтүп кәткән һаман, қуяш қарийиду, ай йоруқлуғини
бәрмәйду, [25] юлтузлар асмандин төкүлүп чүшиду, асмандики күчләр ләрзигә келиду.
[26] Андин кишиләр Инсаноғлиниң улуқ күч-қудрәт вә шан-шәрәп билән булутлар ичидә
келиватқанлиғини көриду. [27] У өз пәриштилирини әвәтиду, улар униң таллиғанлирини
дунияниң төрт тәрипидин, зиминниң чәтлиридин асманниң чәтлиригичә жиғип җәм
қилиду.

Әнҗир дәриғидин савақ елиш

[28] — Әнҗир дәриғидин мундақ тәмсилни биливелиңлар: — Униң шахлири көкирип йо-
пурмақ чиқарғанда, язниң йеқинлап қалғанлиғини билисиләр. [29] Худди шуниңдәк, мән
бая дегәнлиримниң йүз бериватқанлиғини көргиниңларда, униң йеқинлап қалған-
лиғини, һәтта ишик алдида туруватқанлиғини биливелиңлар.
[30] Мән силәргә бәрһәқ шуни ейтип қояйки, бу аламәтләрниң һәммиси әмәлгә ашурул-
май туруп, бу дәвир өтмәйду. [31] Асман-зимин йоқилиду, бирақ мениң сөзлирим һәргиз
йоқалмайду.

Һошияр болуңлар

[32] Лекин шу күни яки вақит-саити тоғрилиқ хәвәрни һеч ким билмәйду — һәтта нә әр-
штики пәриштиләрму билмәйду, нә оғул билмәйду, уни пәқәт Атила билиду. [33] Һоши-
яр болуңлар, сәгәк болуп дуа қилиңлар, чүнки у вақит-саатниң қачан келидиғанлиғи-
ни билмәйсиләр. [34] Бу худди яқа жутқа чиқмақчи болған адәмниң әһвалиға охшайду.

13:21 **««Қараңлар, бу йәрдә Мәсиһ бар!» яки «қараңлар, у әнә у йәрдә!» десә, ишәнмәңлар»** — «у» — Мәсиһни көрситиду.
13:21 Мат. 24:23; Луқа 21:8.
13:22 Қан. 13:2; 2Тес. 2:11.
13:24 Йәш. 13:10; Әз. 32:7; Йо. 2:10,31; 3:15; Мат. 24:29; Луқа 21:25; Вәһ. 6:12.
13:25 **«юлтузлар асмандин төкүлүп чүшиду, асмандики күчләр ләрзигә келиду»** — «Йәш.» 13:10, 34:4, «Йо.» 2:10ни көрүң. «Асмандики күчләр» бәлким барлиқ җин-шәйтанларни көрситиду; «ләрзигә келиду» бәлким уларниң күчтин қелишини көрситиду.
13:25 Йәш. 13:10; 34:4.
13:26 **«Андин кишиләр инсаноғлиниң улуқ күч-қудрәт вә шан-шәрәп билән булутлар ичидә келиватқанлиғини көриду»** — «Дан.» 7:13ни көрүң.
13:26 Дан. 7:10; Мат. 16:27; 24:30; Мар. 14:62; Луқа 21:27; Рос. 1:11; 1Тес. 4:16; 2Тес. 1:10; Вәһ. 1:7.
13:27 **«дунияниң төрт тәрипидин»** — грек тилида «төрт шамалдин» билән ипадилиниду.
13:28 Мат. 24:32; Луқа 21:29.
13:29 **«мән бая дегәнлиримниң йүз бериватқанлиғини көргиниңларда, униң йеқинлап қалғанлиғини, һәтта ишик алдида туруватқанлиғини биливелиңлар»** — бу тексттики «униң (йеқинлап қалғанлиғи)» яки инсаноғлиниң өзини, яки келидиған күнини, яки Худаниң падишалиғини көрситиду («Луқа» 21:31).
13:30 **«бу аламәтләрниң һәммиси әмәлгә ашурулмай туруп, бу дәвир өтмәйду»** — әгәр тилға елинған аламәт Йерусалимниң вәйран болушиға (миладийә 70-жили) (13:2) қаритилған болса, ундақта «дәвир» дегән сөз тәбиийки (1) Әйсаниң дәвридә яшап өткән адәмләрни көрситиду. Әгәр Мәсиһниң дунияға қайтип келишигә (13:26) қаритилған болса, «дәвир» дегән сөз бәлким (2) пүтүн Йәһудийә хәлқини (3) бу айәтләрдә ейтилған «дәһшәтлик азап-оқубәт»тики вақиәләрниң башлиниш дәвридә яшиғанларни көрситиду. Шуңа барлиқ вақиәләр шу дәвир ичидә йүз бериду, дегәнлик болиду. Бизниңчә (3)-шәрһ алди-кәйни айәтләргә әң бап келиду.
13:31 Зәб. 101:28-28; Йәш. 40:8; 51:6; Ибр. 1:11.
13:32 Мат. 24:36; Рос. 1:7.
13:33 Мат. 24:42; 25:13; Луқа 12:40; 21:36; 1Тес. 5:6.

Йолға чиқидиған чағда, у қуллириға өз һоқуқини беқитип, һәр биригә өз вәзиписини тапшуриду вә дәрвазивәнниңму сәгәк болушини тапилайду. 35 Шуниңдәк, силәрму сәгәк болуңлар; чүнки өйниң егисиниң қайтип келидиған вақтиниң — кәчқурунму, түн йеримиму, ғораз чиллиған вақитму яки сәһәр вақтиму — уни биләлмәйсиләр; 36 у туюқсиз кәлгәндә, силәрниң ухлаватқиниңларниң үстигә чүшмисун! 37 Силәргә ейтқинимни мән һәммәйләнгә ейтимән: Сәгәк туруңлар!

Рәһбәрләрниң суйқәст қилиши

Мат. 26:1-5; Луқа 22:1-2; Юһ. 11:45-53

14 1 «Өтүп кетиш» һейти вә «петир нан һейти»ға икки күн қалған еди. Баш каһинлар вә Тәврат устазлири уни һейлә-нәйрәң билән тутуп өлтүрүшниң чарисини издәйтти. 2 Чүнки улар:
— Бу иш һейт-айәм күнлири қилинмисун. Болмиса, хәлиқ арисида малиманчилиқ чиқиши мүмкин, — дейишәтти.

Ихласмән аялниң Әйсани әтирлиши

Мат. 26:6-13; Юһ. 12:1-8

3 Әнди у Бәйт-Ания йезисида, «Симон мохо»ниң өйидә дәстиханда олтарғанда, ақ қаштеши шишидә наһайити қиммәтлик сап сумбул әтирни көтирип кәлгән бир аял униң йениға кирди. Аял ақ қаштеши шешини чеқип, әтирни Әйсаниң бешиға қуйди.
4 Лекин бәзиләр буниңға хапа болушуп, бир-биригә:
— Бу әтир немә дәп шундақ исрап қилиниду? 5 Чүнки бу әтирни үч йүз динардин артуқ пулға сатқили болатти, пули кәмбәғәлләргә сәдиқә қилинса болмамти! — дейишти. Улар аялға шундақ тапа-тәнә қилғили турди.
6 Лекин Әйса уларға:
— Униң ихтиyариға қоюңлар, немә дәп униң көңлини ағритисиләр? У мениң үстүмгә яхши иш қилди. 7 Чүнки кәмбәғәлләр дайим араңларда болиду, халиған вақитиңларда уларға хәйр-сахавәт көрситәләйсиләр; лекин мениң араңларда болушум силәргә дайим несип боливәрмәйду! 8 Аял чаминиң йетишичә қилди; у мениң бәдинимниң дәпнә қилинишиға алдин-ала тәйярлиқ қилип, униңға әтир-май қуюп қойди. 9 Мән силәргә бәрһәқ шуни ейтип қояйки, бу хуш хәвәр пүткүл дунияниң қәйеридә жақаланса, бу аял әслинип, униң қилған бу иши тәриплиниду, — деди.

Йәһуданиң Әйсаға сатқунлуқ қилиши

Мат. 26:14-16; Луқа 22:3-6

10 Шу вақитта, он иккиләндин бири болған Йәһуда Ишқарийот уни уларға тутуп бериш мәхситидә баш каһинларниң алдиға барди. 11 Улар буни аңлап хошал болуп кәтти вә униңға пул беришкә вәдә қилишти. Йәһуда уни тутуп беришкә мувапиқ пурсәт издәп жүрәтти.

14:1 ««Өтүп кетиш» һейти вә «петир нан һейти»ға икки күн қалған еди» — бу икки һейтниң тәпсилатлири үчүн «Мис.» 12-бап, «Лав.» 23-бапни вә «Тәбирләр»ни көрүң. Ибраний тилида «Песах», яки «Пасха» һейти дәп атилиду.
14:1 Мат. 26:2; Луқа 22:1; Юһ. 11:55; 13:1.
14:3 «Симон мохо» — йәни «Мохо кесили» дейилидиған Симон» — Симон бәлким илгири мохо кесилигә гириптар болған еди. Бизниңчә бу иш вә «Юһ.» 12:1-11дә хатириләнгән вақиә бир иштур.
14:3 Мат. 26:6; Луқа 7:37; Юһ. 11:2; 12:3.
14:5 «бу әтирни үч йүз динардин артуқ пулға сатқили болатти» — «динар» яки «динариус» дегән Рим империйәсидики бирхил пул бирлиги болуп, бир «динариус» тәхминән бир адәмниң бир күнлүк һәққи болатти. «Мат.» 20:2ни көрүң.
14:7 Қан. 15:11.
14:8 «униңға әтир-май қуюп қойди» — яки «униңға мәсиһ қилди».
14:10 Мат. 26:14; Луқа 22:4.

Өтүп кетиш һейтиниң кәчлик тамиғи

Мат. 26:17-25; Луқа 22:7-14, 21-23; Юһ. 13:21-30

[12] Петир нан һейтиниң биринчи күни, йәни өтүп кетиш һейтиниң қурбанлиқ қозиси со-
юлидиған күни, мухлислар униңдин:
— Өтүп кетиш һейтиниң тамиғини йейишиң үчүн бизниң қәйәргә берип тәйярлиши-
мизни халайсән? — дәп сориди.
[13] У мухлислиридин иккиләнни алдин маңғузуп уларға:
— Шәһәргә кириңлар, у йәрдә козида су көтиривалған бир әр киши силәргә учрайду.
Униң кәйнидин меңиңлар. [14] У адәм нәгә кирсә шу өйниң егисигә: «Устаз: Мухлислирим
билән өтүп кетиш һейтиниң тамиғини йәйдиған меһманхана қәйәрдә?— дәп соравати-
ду» — дәңлар. [15] У силәрни башлап үстүнки қәвәттики рәтләнгән сәрәмҗанлаштурулған
чоң бир еғиз өйни көрситиду. Мана шу йәрдә бизгә тәйярлиқ қилип туруңлар, — деди.
[16] Мухлислар йолға чиқип шәһәргә кирип, йолуққан ишларниң һәммиси у ейтқандәк
болди. Шу йәрдә улар өтүп кетиш һейтиниң тамиғини тәйярлашти. [17] Кәч киргәндә, у он
иккәйләнбилән өйгә кәлди. [18] Улар дәстиханда олтирип ғизаланғанда Әйса:
— Мән силәргә бәрһәқ шуни ейтип қояйки, араңлардики бирәйлән, мән билән биллә
ғизалиниватқан бириси маңа сатқунлуқ қилиду, — деди.
[19] Улар бу сөздин қайғуға чөмүп, бир-бирләп униңдин:
— Мән әмәстимән? — дәп сориди. Йәнә бириси: — Мән әмәстимән? — деди.
[20] Лекин у уларға:
— Шу киши он иккәйләнниң бири, йәни қолидики нанни мән билән тәң таваққа төгүргү-
чи болиду. [21] Инсаноғли дәрвәқә өзи тоғрисида муқәддәс язмиларда пүтүлгәндәк аләм-
дин кетиду; бирақ Инсаноғлиниң тутуп берилишигә васитичи болған адәмниң һалиға
вай! У адәм туғулмиған болса униңға яхси болатти! — деди.

«Рәбниң зияпити»

Мат. 26:26-30; Луқа 22:15-20; 1Кор. 11:23-25

[22] Улар ғизалиниватқанда, Әйса бир нанни қолиға елип тәшәккүр ейтқандин кейин, уни
уштуп, мухлислириға үләштүрүп бәрди вә:
— Елиңлар, бу мениң теним, — деди.
[23] Андин у қолиға җамни елип Худаға тәшәккүр ейтқандин кейин, уни мухлислириға
сунди. Уларниң һәммиси униңдин ичишти.
[24] У уларға: — Бу мениң қеним, нурғун адәмләр үчүн төкүлидиған, йеңи әһдини түзи-

---

14:12 **«петир нан һейтиниң биринчи күни, йәни өтүп кетиш һейтиниң қурбанлиқ қозиси союлидиған күни»** — «петир нан һейти» йәттә күн болиду, биринчи күни «өтүп кетиш» һейтиму тәң болиду. Бу күни, Йәһудийлар өйлиридә қоза союп, петир нан билән йәйду. **«Өтүп кетиш һейтиниң тамиғи»** — буниң муһим қисми «өтүп кетиш қурбанлиқ қозиси» еди («Мис.» 12:3-11, «Лав.» 23:5, «Чөл.» 28:16, «Қан.» 16:1-7ни көрүң).

14:12 Мис. 12:17; Мат. 26:17; Луқа 22:7.

14:13 **«Шәһәргә кириңлар»** — «шәһәр» — Йерусалим шәһиригә, демәк. **«у йәрдә козида су көтиривалған бир әр киши силәргә учрайду»** — Қанаанда (Пәләстиндә) әр кишиләр бүгүнгә қәдәр адәттә су көтәрмәйду.

14:17 Мат. 26:20; Луқа 22:14.

14:18 **«дәстиханда олтирип ғизаланғанда...»** — грек тилида «дәстиханда йетип ғизаланғанда...».

14:18 Зәб. 40:10; Рос. 1:17.

14:21 **«... бирақ Инсаноғлиниң тутуп берилишигә васитичи болған адәмниң һалиға вай! У адәм туғулмиған болса униңға яхси болатти!»** — Йәһуда бу сөзни аңлиғандин кейин дәрһал чиқип баш каһинларниң йениға барған болса керәк. «Маркус», «Луқа», «Юһанна»дики ««өтүп кетиш» һейтиниң кәчлик тамиғи» тоғрисидики баянларни көрүң.

14:22 **«Әйса бир нанни қолиға елип тәшәккүр ейтқандин кейин»** — яки «Әйса нанни қолиға елип (уни) бәрикәтлигәндин кейин,...».

14:22 Мат. 26:26; Луқа 22:19; 1Кор. 11:23.

диған қенимдур. [25] Мән силәргә бәрһәқ шуни ейтип қояйки, Худаниң падишалиғида
йеңидин шараптин ичидиған күнгичә, үзүм телиниң шәрбитини һәргиз ичмәймән, —
деди.
[26] Улар бир мәдһийә күйини ейтқандин кейин талаға чиқип, Зәйтун теғиға қарап ке-
тишти.

Мухлисларниң Әйсани ташлап кетиши

Мат. 26:31-35; Луқа 22:31-34; Юһ. 13:36-38

[27] Андин Әйса уларға:
Силәр һәммиңлар тандурулуп путлишисиләр, чүнки муқәддәс язмиларда:

«Мән падичини уруветимән,
Қойлар патипарақ болуп тарқитиветилиду» дәп пүтүлгән.
[28] Лекин мән тирилгәндин кейин Галилийәгә силәрдин бурун баримән, — деди. [29] Лекин
Петрус униңға:
— Һәммәйлән тандурулуп путлашсиму, мән һәргиз путлашмаймән, деди.
[30] Әйса униңға: — Мән саңа бәрһәқ шуни ейтип қояйки, бүгүн, йәни бүгүн кечә ғораз
икки қетим чиллиғичә, сән мәндин үч қетим танисән, — деди.
[31] Лекин Петрус техиму қәтъийлик билән униңға:
— Сән билән биллә өлидиған иш керәк болсиму, сәндин һәргиз танмаймән, — деди.
Қалған һәммисиму шундақ дейишти.

Әйсаниң Гетсиманә бағчисидики дуа-тилавити

Мат. 26:36-46; Луқа 22:39-46

[32] Андин улар Гетсиманә дегән бир җайға кәлди. У мухлисларға: — Мән дуа-тилавәт қи-
лип кәлгичә, мошу йәрдә олтирип туруңлар, деди.
[33] У Петрус, Яқуп вә Юһаннани биргә елип маңди вә сүр бесип, роһ-қәлбидә толиму
пәришан болушқа башлиди. [34] У уларға:
— Җеним өлидиғандәк бәкму азапланмақта. Силәр бу йәрдә қелип, ойғақ туруңлар, —
деди. [35] У сәл нерирақ берип, өзини йәргә етип дүм ятти вә мүмкин болса, у дәқиқиниң
өз бешиға чүшмәй өтүп кетиши үчүн дуа қилип:
[36] — И Абба Ата, Саңа һәммә иш мүмкиндур; бу қәдәһни мәндин өткүзүвәткәйсән! Лекин

14:24 **«Бу мениң қеним, нурғун адәмләр үчүн төкүлидиған, йеңи әһдини түзидиған қенимдур»** — «йеңи әһдә» Тәврат, «Йәр.» 31:31-34, «Луқа» 22:20ни, «Ибр.» 13:20ни көрүң. Бәзи кона көчүрмиләрдә пәқәт «әһдә» дейилиду.
14:27 **«Мән падичини уруветимән, қойлар патипарақ болуп тарқитиветилиду»** — «Зәк.» 13:7. Мошу бешарәттә сөзлигүчи Худаниң өзи, әлвәттә.
14:27 Зәк. 13:7; Мат. 26:31; Юһ. 16:32.
14:28 Мат. 26:32; 28:10; Мар. 16:7.
14:30 Мат. 26:34; Луқа 22:34; Юһ. 13:38.
14:31 Юһ. 13:37.
14:32 Мат. 26:36; Луқа 22:39; Юһ. 18:1.
14:33 **« *Әйса* ... роһ-қәлбидә толиму пәришан болушқа башлиди»** — грек тилида «у ... роһта толиму пәришан болушқа башлиди».
14:34 Юһ. 12:27.
14:35 **«у дәқиқиниң өз бешиға чүшмәй өтүп кетиши үчүн ...»** — грек тилида «шу саатниң өз бешиға чүшмәй өтүп кетиши үчүн...».
14:35 Луқа 22:41.

бу иш мән халиғандәк әмәс, сән халиғандәк болсун, — деди.
[37] У үчәйләнниң йениға қайтип кәлгинидә, уларниң ухлап қалғанлиғини көрүп, Петрусқа:
— Әй Симон, ухлаватамсән?! Бир саатму ойғақ туралмидиңму?! [38] Езиқтурулуштин сақлиниш үчүн, ойғақ туруп дуа қилиңлар. Роһ пидакар болсиму, лекин кишиниң әтлири ажиздур, — деди.
[39] Андин у йәнә берип, охшаш сөзләр билән қайтидин дуа қилди. [40] У уларниң йениға
қайтип кәлгинидә, уларниң йәнә ухлап қалғанлиғини көрди, чүнки уларниң көзлири
уйқиға илинған еди. Улар униңға немә дейишини билмәй қалди. [41] У үчинчи қетим
уларниң йениға қайтип уларға:
— Силәр техичә ухлаватамсиләр, техичә дәм еливатамсиләр? Әнди болди бәс! Вақит-саити кәлди; мана, Инсаноғли гунакарларниң қолиға тапшурулди! [42] Қопуңлар, кетәйли;
мана, маңа сатқунлуқ қилидиған киши йеқин кәлди! — деди.

Әйсаниң тутқун қилиниши

Мат. 26:47-56; Луқа 22:47-53; Юһ. 18:3-12

[43] Вә шу дәқиқидә, униң сөзи техи түгимәйла, мана, он иккәйләндин бири болған Йәһуда кәлди; униң йенида баш каһинлар, Тәврат устазлири вә ақсақаллар тәрипидин әвәтилгән қилич-тоқмақларни көтәргән зор бир топ адәм бар еди. [44] Униңға сатқунлуқ қилғучи
улар билән аллибурун ишарәтни бекитип: «Мән кимни сөйсәм, у дәл шудур. Силәр уни
тутуп, ялап елип кетиңлар» дәп келишкән еди. [45] У келип удул Әйсаниң алдиға берип:
— Устаз, устаз! — дәп уни сөйүп кәтти.
[46] Улар униңға қол селип, уни тутқун қилди. [47] Вә униң йенида турғанлардин бирәйлән қиличини суғуруп, баш каһинниң чакириға урувиди, униң қулиқини шилип чүширивәтти.
[48] Әйса җававән уларға:
— Бир қарақчини тутидиғандәк қилич-тоқмақларни көтирип мени тутқили кәпсиләрғу?
[49] Мән һәр күни ибадәтхана һойлилирида силәр билән биллә болуп тәлим берәттим, лекин силәр у чағда мени тутмидиңлар. Лекин бу ишларниң йүз бериши муқәддәс язмиларда алдин пүтүлгәнләрниң әмәлгә ашурулуши үчүн болди, — деди.

14:36 **«И Абба Ата, Саңа һәммә иш мүмкиндур»** — ибраний тилида «абба» дегән сөз оғулниң атисиға болған йеқинчилиғини билдүриду. Уйғурчидики «сөйүмлүк ата» дегәнгә йеқин келиду. Бу сөз һәм муһәббәт һәм чоңқур һөрмәтниму билдүриду. **«бу қәдәһни мәндин өткүзүвәткәйсән!»** — «бу қәдәһ» униң алдида туридиған азап-оқубәтләрни көрситиду.
–Тәвратниң көп йәрлиридә «қәдәһ» дәл шу мәнада ишлитилиду (мәсилән «Зәб.» 74:9, «Йәш.» 51:17, 22, «Йәр.» 25:15дә).
14:36 Юһ. 6:38.
14:37 Мат. 26:40; Луқа 22:45.
14:38 **«Роһ пидакар болсиму, лекин кишиниң әтлири ажизду»** — «кишиниң әтлири» грек тилида «әт». Инҗилда «әт» яки «әт-тән» дайим дегидәк адәмниң өз тени тәрипидин аздурулидиған, гунакар тәбиитини көрситиду. «Рим.»дики «кириш сөз»имизни көрүң.
14:38 Гал. 5:17.
14:41 **«Силәр техичә ухлаватамсиләр, техичә дәм еливатамсиләр?»** — яки болмиса: «Әнди ухлаверисиләр, дәм еливерисиләр!» (демәк, кинайилик гәп) яки пәқәт: «Әнди ухлаңлар, дәм елиңлар!».
14:43 Мат. 26:47; Луқа 22:47; Юһ. 18:3.
14:45 **«Устаз, устаз»** — «Устаз» ибраний тилида «Рабби» дейилиду.
–Ибранийлар арисида адәмниң исмини икки қетим чақириш адәттә инатайин чоңқур һессият, алаһидә амрақлиқни билдүриду.
14:45 2Сам. 20:9.
14:49 1Сам. 24:14-15; Зәб. 21:7-8; 68:10; Луқа 24:25.

[50] Бу чағда, һәммәйлән уни ташлап қечип кетишти. [51] Пәқәт учисиға канап рәхт йепин-
чақливалған бир жигит униң кәйнидин әгишип маңди. Яш әскәрләр уни тутувеливиди,
[52] лекин у канап рәхттин бошинип, яланач пети улардин қечип кәтти.

Алий кеңәшмидә сотлиниш

Мат. 26:57-68; Луқа 22:54-55, 63-71; Юһ. 18:13-14, 19-24

[53] Әнди улар Әйсани баш каһинниң алдиға елип беришти. Баш каһинлар, барлиқ ақ-
сақаллар билән Тәврат устазлириму у йәргә униң йениға жиғилди. [54] Петрус униңға
таки баш каһинниң сарайидики һойлиниң ичигичә жирақтин әгишип кәлди; у қаравул-
лар билән биллә отниң нурида отсинип олтарди. [55] Баш каһинлар вә пүтүн алий кеңәш-
мә әзалири Әйсани өлүмгә мәһкүм қилиш үчүн, гува-испат издиди, амма тапалмиди.
[56] Чүнки нурғун кишиләр уни әрз қилип ялған гувачилиқ бәргән болсиму, уларниң гува-
лиқлири бир-биригә удул кәлмәйтти. [57] Бәзи адәмләр орнидин туруп, униң үстидин әрз
қилип ялған гувалиқ берип:
[58] — Биз униң: «Инсан қоли билән ясалған бу ибадәтханини бузуп ташлап, инсан қоли
билән ясалмиған башқа бир ибадәтханини үч күн ичидә ясап чиқимән» дегәнлигини
аңлидуқ, — деди. [59] Һәтта уларниң бу һәқтики гувалиқлириму бир-биригә мас кәлмиди.
[60] Андин баш каһин һәммәйләнниң алдида орнидин туруп, Әйсадин:
— Қени, җавап бәрмәмсән? Булар сениң үстүңдин зади қандақ гувалиқларни беривати-
ду? — дәп сориди. [61] Лекин Әйса шүк туруп, һеч қандақ җавап бәрмиди. Баш каһин уни
қистап йәнә униңдин:
— Сән Мубарәк Болғучиниң Оғли Мәсиһмусән? — дәп сориди.
[62] Шундақ, мән өзәм, — деди Әйса, — вә силәр кейин Инсаноғлиниң Қудрәт Егисиниң оң
йенида олтиридиғанлиғини вә асмандики булутлар билән келидиғанлиғини көрисиләр.
[63] Шуниң билән баш каһин тонлирини житип ташлап:

— Әнди башқа һәр қандақ гувачиниң немә һаҗити? [64] Өзәңлар бу күпүрлүкни аңли-
диңлар! Әнди буниңға немә дәйсиләр? — деди.
Уларниң һәммиси у өлүм җазасиға буйрулсун, дәп һөкүм чиқиришти. [65] Андин бә-
зилири униңға түкүрүшкә башлиди, йәнә униң көзлирини теңип, муштлап: «Қени,

---

14:50 Аюп 19:13; Зәб. 87:9, 19; Зәк.13:7

14:52 **«...учисиға канап рәхт йепинчақливалған бир жигит... лекин у канап рәхттин бошинип, яланач пети улардин қечип кәтти»** — бир нәччә шәрһчиләр бу «мәлум яш жигит»ни Маркусниң өзи екән, дәп қарайду. Бизму қошулимиз. У мошу йәрдә өзини «мухлис» дәп атимайду. Бәлким у мошу йәрдә **барлиқ кишиләр**ниң Әйсадин ваз кечип уни ташлиғанлиғини тәкитлимәкчи болиду.

14:53 **«Баш каһинлар, барлиқ ақсақаллар билән Тәврат устазлириму у йәргә униң йениға жиғилди»** — «униң йениға» баш каһин Қаяфаниң йениға, демәк.

14:53 Мат. 26:57; Луқа 22:54; Юһ. 18:13,24.

14:55 **«алий кеңәшмә»** — ибраний тилида «Санһедрин»)

14:55 Мат. 26:59; Рос. 6:13.

14:58 **«Инсан қоли билән ясалған бу ибадәтханини бузуп ташлап, инсан қоли билән ясалмиған башқа бир ибадәтханини үч күн ичидә ясап чиқимән»** — «Юһ.» 2:19ни көрүң. Улар Мәсиһниң сөзини бурмилиған еди.

14:58 Мар. 15:29; Юһ. 2:19.

14:60 Мат. 26:62.

14:61 **«Сән Мубарәк Болғучиниң Оғли Мәсиһмусән?»** — «Мубарәк Болғучи» — Худа Өзидур.

14:61 Йәш. 53:7; Рос. 8:32.

14:62 **«силәр кейин Инсаноғлиниң Қудрәт Егисиниң оң йенида олтиридиғанлиғини вә асмандики булутлар билән келидиғанлиғини көрисиләр»** — Тәврат, «Дан.» 7:13ни көрүң.

14:62 Дан. 7:13; Мат. 16:27; 24:30; 25:31; Луқа 21:27; Рос. 1:11; 1Тес. 4:16; 2Тес. 1:10; Вәһ. 1:7.

14:63 **«Шуниң билән баш каһин тонлирини житип ташлап...»** — баш каһин Әйсани «күпүрлүк қилди» дәп қарап, өзиниң буниңға болған чөчүши вә ғәзивини ипадиләш үчүн кийимлирини житқан. Әйсаниң өзиниң Мәсиһ екәнлигини етирап қилиши, униң Худаға хас һоқуқ вә шөһрәт мәндидур, дегәнлигидур. Йәнә шуни ейтимизки, баш каһинниң тонлирини житишниң өзи Тәврат қануниға хилап еди («Лав.» 10:6, 21:10).

пәйғәмбәрчилик қилип бешарәт берә!» дейишти. Қаравулларму уни шапилақ билән качатлиди.

Петрусниң Әйсадин тениши

Мат. 26:69-75; Луқа 22:56-62; Юһ. 18:15-18, 25-27

[66] Петрус сарайниң төвәнки һойлисида турғанда, баш каһинниң дедәклиридин бири келип, [67] иссинип олтарған Петрусни көрүп, униңға тикилип қарап:
— Сәнму Насарәтлик Әйса билән биллә едиңғу, — деди.
[68] Лекин у тенип:
— Сениң немә дәватқанлиғиңни билмидим һәм чүшәнмидим, — деди-дә, ташқириға, дәрвазиниң айвиниға чиқип турди. Шу әснада ғораз бир чиллиди.
[69] Уни йәнә көргән һелиқи дедәк йәнә у йәрдә турғанларға:
— Бу улардин бири, — дегили турди. [70] Петрус йәнә инкар қилди.
Бир аздин кейин, у йәрдә турғанлар Петрусқа йәнә:
— Бәрһәқ, сән уларниң бирисән. Чүнки сәнму Галилийәлик екәнсәнғу?! — дейишти.
[71] Лекин у қаттиқ қарғашлар билән қәсәм қилип:
— Силәр дәватқан һелиқи адәмни тонумаймән! — деди.
[72] Дәл шу чағда ғораз иккинчи қетим чиллиди. Петрус Әйсаниң өзигә: «Ғораз икки қетим чиллиғичә, сән мәндин үч қетим танисән» дегән сөзини есигә алди; вә буларни ойлап жиғлап кәтти.

Әйсаниң Пилатусниң алдида сотлиниши

Мат. 27:1-2, 11-14; Луқа 23:1-5; Юһ. 18:28-38

15 [1] Әтиси таң етиши биләнла, баш каһинлар ақсақаллар, Тәврат устазлири вә пүткүл алий кеңәшмидикиләр билән мәслиһәтлишип, Әйсани бағлап апирип, валий Пилатусқа тапшуруп бәрди.
[2] Пилатус униңдин:
— Сән Йәһудийларниң падишасиму? — дәп сориди.
У жававән: — Ейтқиниңдәк, — деди.
[3] Баш каһинлар униң үстидин қайта-қайтидин әрз-шикайәтләрни қилишти. [4] Пилатус униңдин йәнә:
— Жавап бәрмәмсән? Қара, улар үстүңдин шунчивала шикайәт қиливатиду!? — дәп сориди.
[5] Бирақ Әйса йәнила һеч жавап бәрмиди; Пилатус буниңға интайин һәйран қалди.

14:65 **«бәзилири униңға түкүрүшкә башлиди, йәнә униң көзлирини теңип, муштлап: «қени, *пәйғәмбәрчилик қилип* бешарәт берә!»** — «Мат.» 26:68дә мошу кишиләрниң: «... «Қени бешарәт берә, сени ким урди?» дейишкәнлигиму хатирилиду. **«Қаравулларму уни шапилақ билән качатлиди»** — яки «Қаравулларму уни арисиға еливелип качатлиди».
14:65 Аюп 16:10; Йәш. 50:6; Юһ. 19:3.
14:66 Мат. 26:58,69; Луқа 22:55; Юһ. 18:16,17.
14:69 Мат. 26:71; Луқа 22:58; Юһ. 18:25.
14:70 **«Бәрһәқ, сән уларниң бирисән. Чүнки сәнму Галилийәлик екәнсәнғу?!»** — уларниң дегәнлири Петрусниң тәләппузиға асасән болса керәк. «Мат.» 26:72-73ни көрүң.
14:72 **«...вә буларни ойлап жиғлап кәтти»** — башқа бирхил тәржимиси: — «... вә көңли бузулуп жиғлап кәтти».
14:72 Мат. 26:34,75; Луқа 22:61; Юһ. 13:38; 18:27.
15:1 Зәб. 2:2; Мат. 27:1; Луқа 22:66; 23:1; Юһ. 18:28; Рос. 3:13.
15:2 **«У жававән: — Ейтқиниңдәк, — деди»** — Әйсаниң «Әйтқиниңдәк» дегән жававиниң грек тилида «Шундақ, лекин әһвал дәл сениң ойлиғиниңдәк әмәс» дегән пуриғи чиқиду.
15:2 Мат. 27:11; Луқа 23:3; Юһ. 18:33.
15:4 Мат. 27:13; Юһ. 19:10.
15:5 Йәш. 53:7

Әйса вә Бараббас

Мат. 27:15-31; Луқа 23:13-25; Юһ. 18:39-40; 19:1-16

[6] Һәр қетимлиқ өтүп кетиш һейтида, халайиқ қайсибир мәһбусни тәләп қилса, валий
уни қоюп берәтти. [7] Әйни вақитта, зинданда Бараббас исимлиқ бир мәһбус бар еди. У
өзи билән биллә топилаң көтәргән һәмдә топилаңда қатиллиқ қилған нәччәйлән билән
тәң соланған еди. [8] Халайиқ чуқан-сүрән селип валийдин бурун һемишә уларға қилғи-
нидәк йәнә шундақ қилишини тиләшти.
[9] Пилатус уларға:
— Силәр Йәһудийларниң падишасини қоюп беришимни халамсиләр? — деди [10] (чүнки
у баш каһинларниң һәсәтхорлуғи түпәйлидин уни тутуп бәргәнлигини биләтти). [11] Ле-
кин баш каһинлар халайиқни: «Буниң орниға, Бараббасни қоюп бәр» дәп тәләп қилишқа
күшкүртти.
[12] Пилатус җававән улардин йәнә:
— Ундақ болса, силәр «Йәһудийларниң падишаси» дәп атиған кишини қандақ бир тәрәп
қил дәватисиләр? — деди.
[13] — Улар йәнә авазини көтирип: — Уни крестлигин! — дәп вақиришатти.
[14] Пилатус уларға: — Немишкә? У немә рәзиллик өткүзүпту? — деди.
Бирақ улар техиму ғалҗирлишип:
— Уни крестлигин! — дәп вақирашти. [15] Шуңа Пилатус, халайиқни рази қилмақчи бо-
луп, Бараббасни уларға чиқирип бәрди. Әйсани болса қамчилатқандин кейин, крестләш
үчүн ләшкәрлиригә тапшурди.

Ләшкәрләрниң Әйсани мәсқирә қилиши

[16] Андин ләшкәрләр Әйсани валий ордисидики сәйнаға елип кирип, пүтүн ләшкәрләр
топини бу йәргә җәм болушқа чақирди. [17] Улар униң учисиға сөсүн рәңлик тон кий-
дүрүшти, андин улар тикәнлик шахчилардин тоқуған бир таҗни бешиға кийгүзди.
[18] Андин уни мубарәкләп: «Яшиғайла, и Йәһудийларниң падишаси!» дейишти. [19] Андин
бешиға қомуш билән һәдәп уруп, униңға қарап түкүрүшти вә униң алдида тиз пүкүп,
сәҗдә қилишти.
[20] Улар уни шундақ мазақ қилғандин кейин, униңдин сөсүн тонни салдуруветип, учи-
сиға өз кийимлирини кийдүрди; андин улар уни крестләш үчүн елип чиқишти.

15:6 Мат. 27:15; Луқа 23:17; Юһ. 18:39.
15:7 Мат. 27:16; Луқа 23:19; Юһ. 18:40.
15:8 **«Халайиқ чуқан-сүрән селип...»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Халайиқ (валийниң) алдиға келип...»
15:11 Мат. 27:20; Луқа 23:18; Юһ. 18:40; Рос. 3:14.
15:15 **«Әйсани болса қамчилатқандин кейин...»** — Рим империйәсидә җаза қамчилири бир нәччә тасмилиқ болуп, һәр бир тасмисиға қоғушун вә устихан парчилири бағланған болиду. Қамчилиған вақтида җазаға тартилғучиЯлаңачлинип, йәргә тизландурулуп, икки йенида турған ләшкәр уни қамчилайтти.
15:15 Мат. 27:26; Юһ. 19:1.
15:16 **«валий ордисидики сәйна»** — грек (латин) тилида «прайториум». **«ләшкәрләр топи»** — (грек тилида «коһорт») 500-600 кишидин тәркиб тапқан.
15:16 Мат. 27:27; Юһ. 19:2.
15:17 **«Улар униң учисиға сөсүн рәңлик тон кийдүрүшти»** — «сөсүн рәң» шу чағда шаһанә кийимниң рәңги шундақ еди («Мат.» 27:28, «Юһ.» 19:2ни көрүң). Улар шу «шаһанә тон» арқилиқ Әйсани «сән падишаму?!» дәп мазақ қилмақчи.
15:19 **«андин бешиға қомуш билән һәдәп уруп...»** — яки «андин бешиға һаса билән һәдәп уруп...».

Униң крестлиниши

Мат. 27:32-44; Луқа 23:26-39; Юһ. 19:17-19

[21] Курини шәһиридин болған, Симон исимлиқ бир киши йезидин келип, у йәрдин өтүп
кетивататти (бу киши Искәндәр билән Руфусниң атиси еди). Ләшкәрләр уни тутуп ке-
лип, Әйсаниң крестини униңға мәҗбурий көтәргүзди. [22] Улар Әйсани Голгота (тәрҗи-
миси, «баш сүйәк») дегән йәргә елип кәлди; [23] андин улар униңға ичиш үчүн мурмәкки
арилаштурулған аччиқ шарап бәрди; лекин у уни қобул қилмиди.
[24] Улар уни крестлигәндин кейин, кийимлирини өз ара бөлүшүвелиш үчүн, һәр қайси-
синиң үлүшини бекитишкә һәр бир кийимниң үстигә чәк ташлиди. [25] Уни крестлигән
вақит күнниң үчинчи саити еди. [26] Уни әйиплигән шикайәтнамидә «Йәһудийларниң
падишаси» дәп пүтүлгән еди.
[27] Улар униң билән тәң икки қарақчиниму крестлиди, бири оң тәрипидә, йәнә бири сол
тәрипидә еди. [28] Шундақ қилип, муқәддәс язмилардики: «У җинайәтчиләрниң қатарида
саналди» дегән сөз әмәлгә ашурулди. [29] У йәрдин өткәнләр башлирини чайқишип, уни
һақарәтләп:
— Уһуй, сән ибадәтханини бузуп ташлап, үч күн ичидә қайтидин ясап чиқидиған адәм,
[30] әнди өзәңни қутқузуп кресттин чүшүп баққина! — дейишти.
[31] Баш каһинлар билән Тәврат устазлириму өз ара шундақ мәсқирә қилип:
— У башқиларни қутқузуптикән, өзини қутқузалмайду. [32] Исраилниң падишаси болған
Мәсиһ әнди кресттин чүшүп бақсунчу, шуни көрсәкла униңға етиқат қилимиз! — дей-
ишти. Униң билән тәң крестләнгәнләрму уни шундақ һақарәтләшти.

Әйсаниң өлүми

Мат. 27:45-56; Луқа 23:44-49; Юһ. 19:28-30

[33] Әнди күнниң алтинчи саити кәлгәндә, пүткүл зиминни қараңғулуқ қаплиди вә тоққу-
зинчи саитигичә давам қилди. [34] Тоққузинчи саәттә Әйса жуқури аваз билән: «Елои,
Елои, лама шавақтани?», мәнаси: — «Худайим, Худайим, мени немишкә ташливәттиң?»
дәп қаттиқ нида қилди.
[35] У йәрдә туруватқанларниң бәзилири буни аңлап:

15:21 **«Ләшкәрләр уни тутуп келип, Әйсаниң крестини униңға мәҗбурий көтәргүзди»** — «Әйсаниң крести» тоғрилиқ: Әйса өзини җазалайдиған қурал болған шу крест (чапрас яғач)ни йүдүп меңиши керәк еди. У шундақ қаттиқ қамчиланғанки, һалсирап йүдүп маңалмиса керәк.
15:21 Мат. 27:32; Луқа 23:26.
15:22 Мат. 27:33; Луқа 23:33; Юһ. 19:17.
15:23 **«... улар униңға ичиш үчүн мурмәкки арилаштурулған аччиқ шарап бәрди; лекин у уни қобул қилмиди»** — крестқә миқлинидиғанларға ағриқни пәсәйтиш мәхситидә дора арилаштурулған шарап берилидикән. Бирақ Әйса рәт қилди.
15:24 **«һәр қайсисиниң үлүшини бекитишкә һәр бир кийимниң үстигә чәк ташлиди»** — яки «һәр қайсисиниң үлүшини бекитишкә кимийимлири үчүн чәк ташлиди».
15:24 Зәб. 21:19; Мат. 27:35; Луқа 23:34; Юһ. 19:23.
15:25 **«күнниң үчинчи саити»** — һазирқи вақит болса, әтигән саат тоққуз еди.
15:26 **«Уни әйиплигән шикайәтнамидә «Йәһудийларниң падишаси» дәп пүтүлгән еди»** — бу шикайәтнамә униң бешиниң жуқури тәрипигә бекитилгән еди («Мат.» 27:37).
15:26 Мат. 27:37; Луқа 23:38; Юһ. 19:19.
15:28 **«У җинайәтчиләрниң қатарида саналди»** — «Йәш.» 53:12.
15:28 Йәш. 53:12; Луқа 22:37.
15:29 Зәб. 21:8-9; 68:20-23; 108:25; Мат. 27:39; Луқа 23:35; Юһ. 2:19.
15:33 **«күнниң алтинчи саити кәлгәндә, пүткүл зиминни қараңғулуқ қаплиди вә тоққузинчи саитигичә давам қилди»** — һазирқи вақит системиси бойичә мошу һаләт чүш вақтидин (саат он иккиддин) башлап саат үчкичә давам қилди.
15:33 Мат. 27:45; Луқа 23:44.
15:34 **«Тоққузинчи саәттә»** — һазирқи вақит болса саат үчләрдә. **«Елои, Елои, лама шавақтани?», мәнаси: — «Худайим, Худайим, мени немишкә ташливәттиң?»** — «Зәб.» «21:1-2»ни көрүң.
15:34 Зәб. 21:2-3; Мат. 27:46.

— Мана, у Иляс пәйғәмбәргә нида қиливатиду, — дейишти. [36] Улардин бирәйлән жү-
гүрүп берип, бир парчә булутни аччиқ шарапқа чилап, қомушниң учиға селип униңға
ичкүзүп:
— Тохтап туруңлар! Қарап бақайли, иляс пәйғәмбәр уни чүшәргили келәрмекин? —
деди.
[37] Әйса қаттиқ вақириди-дә, роһини қоювәтти. [38] Вә шу әснада ибадәтханиниң ичкири
пәрдиси жуқуридин төвәнгә икки парчә бөлүп житилди.
[39] Әнди униң удулида турған йүз беши униң қандақ нида қилип роһини қоювәткәнли-
гини көрүп:
— Бу адәм һәқиқәтән Худаниң оғли екән! — деди.
[40] У йәрдә йәнә бу ишларға жирақтин қарап туруватқан бир нәччә аялларму бар еди.
Уларниң арисида Магдаллиқ Мәрйәм, кичик Яқуп билән Йосәниң аниси Мәрйәм вә Са-
ломилар бар еди. [41] Улар әслидә Әйса Галилийә өлкисидә турған вақитта униңға әги-
шип, униң хизмитидә болғанлар еди; булардин башқа униң билән Йерусалимға биргә
кәлгән йәнә нурғун аялларму униң әһвалиға қарап туратти.

Әйсаниң дәпнә қилиниши

Мат. 27:57-61; Луқа 23:50-56; Юһ. 19:38-42

[42] Кәчқурун кирип қалғанда («тәйярлаш күни», йәни шабат күниниң алдинқи күни бол
ғачқа), [43] алий кеңәшминиң толиму мөтивәр әзаси, Ариматиялиқ Йүсүп бар еди. Уму
Худаниң падишалиғини күтүватқан болуп, җүрьәт қилип валий Пилатусниң алдиға кирип,
униңдин Әйсаниң җәситини беришни тәләп қилди. [44] Пилатус Әйсаниң аллиқачан өлгәнли-
гигә һәйран болди; у йүз бешини чақирип, униңдин Әйсаниң өлгинигә хелә вақит болдиму,
дәп сориди. [45] Йүз бешидин әһвални уққандин кейин, Йүсүпкә җәсәтни бәрди. [46] Йүсүп есил
канап рәхт сетивелип, җәсәтни кресттин чүширип канап рәхттә кепәнлиди вә уни қияда
оюлған бир қәбиргә қойди; андин қәбирниң ағзиға бир ташни домилитип қойди.
[47] Вә Магдаллиқ Мәрйәм билән Йосәниң аниси Мәрйәм униң қоюлған йерини көрүвалди.

15:36 Зәб. 68:22; Юһ. 19:29.
15:37 **«Әйса... роһини қоювәтти»** — «роһини қоювәтти» дегәнниң башқа бирхил тәрҗимиси «Әйса... тиниқини тохтатти».
15:38 **«... шу әснада ибадәтханиниң ичкири пәрдиси жуқуридин төвәнгә икки парчә бөлүп житилди»** — бу пәрдә ибадәтханидики әң муқәддәс җайни муқәддәс җайдин айрип туридиған пәрдә болуп, униң житилиши инсанларниң Худаниң алдиға баридиған йолиниң Әйсаниң өлүми билән ечилғанлиғини билдүриду (ибадәтханидики «муқәддәс җай»ни сирттики һойлидин айрийдиған йәнә бир «сиртқи пәрдә» бар еди, лекин буни көрситиш үчүн адәттә башқа аталғу ишлитилиду).
15:38 2Тар. 3:14; Мат. 27:51; Луқа 23:45.
15:39 Мат. 27:54; Луқа 23:47.
15:40 **«Йосәниң аниси Мәрйәм»** — «Мат.» 27:56дә «Йүсүпниң аниси Мәрйәм».
15:40 Мат. 27:55; Луқа 23:49.
15:41 Луқа 8:2, 3.
15:42 **«тәйярлаш күни»** — адәттә шабат күниниң алдинқи күнини көрситиду. Шабат күнидә һәр қандақ ишләш (мәсилән отун териш, от йеқиш, хемир жуғуруш қатарлиқлар) мәнъий қилинғачқа, шабат күнидики барлиқ тамақларни андинқи күни, йәни җүмә күнидә тәйярлаш керәк еди. Униң үстигә, қаидә бойичә, өлтүрүлгәнләрниң җәсити шабат күнидә крестта қалса болмайтти («Қан.» 21:23ни көрүң).
15:42 Мат. 27:57; Луқа 23:50; Юһ. 19:38.
15:46 Мат. 12:40; 26:12; 27:60; Луқа 23:53.

Әйса өлүмдин тирилиду

Мат. 28:1-8; Луқа 24:1-12; Юһ. 20:1-10

16 1 Шабат күни өтүши биләнла, Магдаллиқ Мәрйәм, Яқупниң аниси Мәрйәм вә
Саломилар берип Әйсаниң җәситигә сүрүш үчүн хушпурақлиқ буюмларни
сетивалди. 2 һәптиниң биринчи күни улар бәк балдур, таң сәһәрдә орнидин туруп,
күн чиқиши билән қәбиргә барди. 3 Улар өз ара: «Бизгә қәбирниң ағзидики ташни ким
домилитишип берәр?» дейишти. 4 Лекин улар башлирини көтирип қаривиди, ташниң
бир янға домилитиветилгинини көрди — әслидә у таш наһайити йоған еди. 5 Улар
қәбиргә киргәндә, оң тәрәптә олтарған, ақ тон кийгән, яш бир адәмни көрди, вә қаттиқ
дәккә-дүккигә чүшти.
6 Лекин у уларға:
— Дәккә-дүккигә чүшмәңлар. Силәр крестләнгүчи Насарәтлик Әйсани издәватисиләр. У
тирилди, у бу йәрдә әмәс. Мана улар уни қойған җай! 7 Лекин бериңлар, униң мухлисли-
риға вә Петрусқа: «У Галилийәгә силәрдин авал баридикән; у силәргә ейтқинидәк, силәр
уни шу йәрдә көридикәнсиләр» дәңлар, — деди.
8 Улар қәбирдин чиқипла бәдәр қачти. Уларни титрәк бесип һошини йоқитай дегән еди;
бәк қорқуп кәткәчкә, һеч кимгә һечнимини ейтмиди.

Әйсаниң магдаллиқ Мәрйәмгә көрүнүши

Мат. 28:9-10; Юһ. 20:11-18; Луқа 24:13-35

9 Әйса һәптиниң биринчи күни таң сәһәрдә тирилгәндин кейин, авал Магдаллиқ Мәрй-
әмгә көрүнди. У әслидә униңдин йәттә җинни һайдиветкән еди. 10 Мәрйәм чиқип, матәм
тутуп жиғлишип турған, бурун униң билән биллә болғанларға хәвәр бәрди. 11 Униң ти-
рик екәнлигини вә Мәрйәмгә көрүнгәнлигини аңлиғанда, улар ишәнмиди.

Әйсаниң икки мухлисиға көрүнүши

12 Бу ишлардин кейин, у уларниң ичидики йезиға кетиватқан иккиләнгә башқа сияқта
көрүнди. 13 Буларму қалғанларниң йениға қайтип, уларға хәвәр қилған болсиму, лекин
улар буларғиму ишәнмиди.

16:1 **«Шабат күни өтүши биләнла»** — шабат күни шәнбә күни кәчтә күн петиши билән башлинатти. **«... Әйсаниң җәситигә сүрүш үчүн хушпурақлиқ буюмларни сетивалди»** — яки «Әйсаниң җәситигә сүрүш үчүн хушпурақлиқ буюмларни сетивалған еди». Бу ишқа қариғанда, аяллар униң өлүмдин тирилидиғанлиғини һеч ойлап бақмиған еди!
16:1 Мат. 28:1; Луқа 24:1; Юһ. 20:1.
16:2 **«һәптиниң биринчи күни»** — йәни йәкшәнбә күни.
16:5 Мат. 28:2; Юһ. 20:12.
16:6 Мат. 28:5; Луқа 24:5.
16:7 **«..бериңлар, униң мухлислириға вә Петрусқа: «У Галилийәгә силәрдин авал баридикән; у силәргә ейтқинидәк, силәр уни шу йәрдә көридикәнсиләр» дәңлар»** — Маркус беваситә демигини билән һәммимиз бу сөзлигүчи «яш адәм»ни пәриштә дәп билимиз (5-айәтни көрүң).
16:7 Мат. 26:32; 28:10; Мар. 14:28; Рос. 1:3; 13:31; 1Кор. 15:5.
16:8 **«һеч кимгә һечнимини ейтмиди»** — мәнаси, бәлким мухлислиридин башқа һеч кимгә ейтмиди (мәсилән, «Мат.» 28:8, 10ни көрүң).
16:8 Мат. 28:8; Луқа 24:9; Юһ. 20:18.
16:9 **«Әйса һәптиниң биринчи күни таң сәһәрдә тирилгәндин кейин, авал магдаллиқ Мәрйәмгә көрүнди. У әслидә униңдин йәттә җинни һайдиветкән еди...»** — 9-20-айәтләр икки қедимий көчүрмидин башқа, һәммә көчүрмиләрдин тепилиду. Биз уларниң «Маркус»ниң һәқиқий бир қисми екәнлигигә һеч гуманимиз йоқ; бирақ мошу йәрдә сәһипә чәклимисидин толуқ испат кәлтүрәлмәймиз. Инглизчә билидиған оқурмәнләрниң «Ден Бургон»ниң ««Маркус»ниң ахирқи он икки айәтлири» дегән китавини Интернеттин тапалайдиғанлиғиға ишинимиз.
16:9 Луқа 8:2; Юһ. 20:14,16.
16:12 Луқа 24:13.

Әйсаниң он бир мухлисиға көрүнүши

Мат. 28:16-20; Луқа 24:36-49; Юһ. 20:19-23; Рос. 1:6-8

[14] Андин он бирәйлән дәстиханда олтирип ғизалиниватқанда, у уларға көрүнди вә улар-
ниң етиқатсизлиғи вә таш жүрәклиги үчүн уларни тәнбиһ берип әйиплиди; чүнки улар
өзиниң тирилгинини көргәнләргә ишәнмигән еди.
[15] У уларға мундақ деди:
— Пүткүл җаһанға берип, яритилғучиларниң һәр биригә хуш хәвәрни җакалаңлар
. [16] Етиқат қилип, чөмүлдүрүшни қобул қилғанлар қутқузулиду. Етиқат қилмиғанлар
болса гунаға бекитилиду.
[17] Етиқат қилғанларниң излириға мошундақ мөҗизилик аламәтләр әгишип һәмраһ бо-
лиду: — улар Мениң намим билән җинларни һайдиветиду; улар йеңи тилларда сөзләй-
ду, [18] улар иланларни қоллирида тутиду, һәр қандақ зәһәрлик нәрсини ичсиму, уларға
зәрәр йәткүзмәйду; қоллирини бимарларға тәккүзүп қойса, кесәллири сақийип кетиду.

Әйсаниң асманға көтирилиши

Луқа 24:50-53; Рос. 1:9-11

[19] Шуңа Рәб уларға бу сөзләрни қилип болғандин кейин, асманға көтирилди, Худаниң
оң йенида олтарди. [20] Мухлислар чиқип, һәр йәргә берип хуш хәвәрни җакалап жүрди.
Рәб улар билән тәң ишләп, сөз-каламиға һәмраһ болуп әгәшкән мөҗизилик аламәтләр
билән униңға испат бәрди.

16:14 Луқа 24:36; Юһ. 20:19; 1Кор. 15:5.
16:15 Мат. 28:19; Юһ. 15:16.
16:16 Юһ. 3:18; 12:48.
16:17 **«йеңи тиллар»** — демәк өзи үгәнмигән тиллар. «Рос.» 2:4-11ни, «1Кор.» 12-, 14-бапни вә мунасивәтлик изаһатларни көрүң.
16:17 Луқа 10:17; Рос. 2:4; 5:16; 8:7; 10:46; 16:18; 19:6,12.
16:18 **«улар иланларни қоллирида тутиду...»** — мәсилән, «Рос.» 28:3-6ни көрүң. **«Етиқат қилғанларниң излириға мошундақ мөҗизилик аламәтләр әгишип һәмраһ болиду... , ... қоллирини бимарларға тәккүзүп қойса, кесәллири сақийип кетиду»** — ениқки, етиқат қилғучилар үчүн «мөҗизилик аламәтләр» Мәсиһкә иман-ишәш кәлтүргәндин **кейинла** келиду («мошундақ мөҗизилик аламәтләр **әгишип** һәмраһ болиду» (17-айәт)). «Аламәтләрни көрсәм, **андин** ишинимән» дегүчиләр һәрдайим көп, әлвәттә.
16:18 Луқа 10:19; Рос. 28:5, 8.
16:19 **«Шуңа Рәб уларға бу сөзләрни қилип болғандин кейин, асманға көтирилди, Худаниң оң йенида олтарди»** — «шуңа» — Рәб вәдә қилған «мөҗизилик аламәтләр» пәқәт Муқәддәс Роһ арқилиқ болатти; у әршкә көтирилмигән болса, Муқәддәс Роһ келәлмәйтти. **Шуңа** (Өз сөз-каламини исшпатлайдиған мөҗизилик аламәтләрни мүмкин қилиш үчүн) у әршкә көтирилмисә болмайтти.
16:19 Луқа 24:50,51; Рос. 1:9.
16:20 **«Рәб улар билән тәң ишләп...»** — бәзи кона көчүрмиләрдә «Рәб Әйса улар билән тәң ишләп...» дейилиду.
16:20 Рос. 1:2; 14:3; 1Тим. 3:16; Ибр. 2:4.

Қошумчә сөз

«Маркус»тики бәзи муһим темилар «Матта» дегән баяндиму тепилиду. Биз «Матта»дики «қошумчә сөз»имиздә бу темилар үстидә азрақ тохталдуқ. Һалбуки, биз мошу йәрдә оқурмәнләрниң диққитини Мәсиһниң 8:19-21дә хатириләнгән баяниға тартмақчимиз: —

«Бәш миң кишигә бәш нанни уштуғинимда, парчиларға лиқ толған қанчә кичик севәтни жиғивалдиңлар? — деди.
— Он иккини, — жавап бәрди улар.
— Йәттә нанни төрт миң кишигә уштуғинимда, парчиларға лиқ толған қанчә севәтни жиғивалдиңлар? — деди у.
— Йәттини, — жавап бәрди улар.
У уларға:— Ундақта, қандақсигә силәр техи чүшәнмәйсиләр? — деди».

Бу сөз Маркусқа (бәлким Петрус арқилиқ) чоңқур тәсир йәткүзгән болуши мүмкин. Әҗайип бир иш шуки, у биз үчүн язған баянида Әйсаниң он тоққуз (он икки + йәттә) алаһидә мөҗизисини хатирилигән (тәңдиши йоқ мөҗизә, униң өлүп тирилиши буниңдин сирт, әлвәттә). Булар төвәндикидәк: —

«Маркус»та хатириләнгән он тоққуз алаһидә мөҗизә

(1) Напак роһ чаплашқан адәм (1:10-28)
(2) Симонниң қейинаниси (1:29-31)
(3) Мохо кесили бар адәмни сақайтиши (1:40-45)
(4) Паләчни сақайтиши (2:1-12)
(5) Қоли қуруп кәткән адәм (3:1-6)
(6) Боранни пәсәйтиши (4:35-41)
(7) «Қошун» дегән киши (5:1-20)
(8) Яирусниң қизи (5:21-24, 35-43)
(9) Хун тәврәш кесили бар аял (5:25-34)
(10) Бәш миң адәмни ғизаландуруш (6:35-44)
(11) Деңиз үстидә меңиш (6:52)
(12) Сурийәдики аялниң қизи (7:24-30)
(13) Гас вә гача адәм (7:31-37)
(14) Төрт миң адәмни ғизаландуруш (8:1-9)
(15) Бәйт-Саидадики кор адәмни сақайтиши (8:22-26)
(16) Мәсиһниң сияқиниң өзгириши (9:1-13)
(17) Җин чаплашқан оғул бала (9:14-29)
(18) Кор болған Бар-Тимаус (10:46-52)
(19) Әнҗир дәриғигә ләнәт оқуш (11:12-14, 19-25)

Рәббимиз бу 19 карамәт мөҗизидин башқа нурғунлиған мөҗизиләрни яратқан («Юһ.» 20:30).

«Маркус»

Ишинимизки, Маркус Мәсиһниң жуқуриқи сөзидә тилға елинған шу «он тоққуз сивәт нан парчилири»ни өз баянида тәсвирлигән он тоққуз мөҗизигә охшитиду. Маркус бизгә, униң баянидики бу он тоққуз мөҗизини әмәлийәттә «пәқәт Мәсиһниң мөҗизилириниң лиқ байлиқларға толған ғәзнисидин ешип ташқан азрақ «парчилири» халас», демәкчи. Қәдирлик оқурмәнму мошундақ бир «парчә»гә муһтаж болдиму? Немишкә униңдин тиләшни кечиктүрисиз?